MEZŐTÁRKÁNY
Ezeréves szülőfalum

Szerkesztette:
DR. TÓTH LÁSZLÓ

Fotók:
SZÁNTÓ LÁSZLÓ

Felelős kiadó:

MEZŐTÁRKÁNY MŰVELŐDÉSÉÉRT KÖZALAPÍTVÁNY
Tóthné Szabó Anita polgármester

ISBN

„Gyökér, lomb és száraz ág
Háromféle valóság.
Ki ebből csak egyet lát,
Nem látja a fát magát.”
(Bródy János)

TARTALOM

Mezőtárkányi Római Katolikus templom 1773.	2. oldal
Mezőtárkány, ezeréves szülőfalum	3. oldal
A község pecsétje 1772-ből és 2000-ben elfogadott címere	8. oldal
Az Olvasóhoz	10 oldal
Farkas Ferenc olvasói véleménye	12. oldal
Írásos és tárgyi emlékeink (Csörsz-árok, Tepélypuszta)	13. oldal
Dr. Csifféry Gergely: Zsoldosok vére áztatta Egert	16. oldal
Egyházi anyakönyvek 1717-től	17. oldal
A „szürke magtár”	23. oldal
A templom és az altemplom (1773.), fa oltárkép (1731.)	24. oldal
Az artézi kút	31. oldal
A lovastiszti „kvartély”, egykori káptalani kúria XVIII. század	32. oldal
Mária Magdolna Jézussal szobor, 1791	33. oldal

Kálváriakert 1935. előtte Tárkány községek összetartozása emlékmű 34. oldal
Samassa „vörös magtár” 1904, Hitelszövetkezet tisztikara 1937. 35. oldal

Községi ravatalozó lélekharanggal 2003. 39. oldal
Községháza a címerrel 40. oldal

Bél Mátyás Heves vármegye ismertetése 1730-1735. 54. oldal
Heves Megyei Levéltár feljegyzése 56. oldal

Rima-mente öröksége kiadvány 2015, daráló, kovács műhely 57. oldal
Erzsébet királyné, Sisi és a „tárkányi asszony” 59. oldal

Németh Emil: A II. világháború Mezőtárkányon 61. oldal
Mezőtárkány Községi Tanács átfogó felügyeleti vizsgálata 1989. 65. oldal

Mezőtárkány 750 éves, 2011. augusztus 20. falunap 70. oldal
Görögországi képeslap Kamena Vurla-ból 2011. szeptember 78. oldal

Községünk elöljárósága 1950-től napjainkig 86. oldal
Mezőtárkány intézményei és civil szervezetei 109. oldal
Beszámoló A Mezőtárkány Művelődéséért Közalapítványról 110. oldal

Nagy László Csaba: Emlékek 120. oldal

Tehetségek (Brauner Tamás, fekve nyomó világbajnok, Kovács Tibor csipkeverő, Kovács Tibor fafaragó, Kriston Endre kőfaragó, „Arcok álruhában” ifjúsági színtársulat) 123. oldal

Brauner Fruzsina: A mezőtárkányi konyhaművészetről 124. oldal
Kronológia 162. oldal
Mezőtárkány képekben 151. oldal
Ady Endre: Fel-feldobott kő 163. oldal
Arany János: Epilogus 174. oldal
Mezőtárkány Sport Egyesület, a futball csapat 2015-2018. 177. oldal

Az 1772-ben készült községi pecsét lenyomata, mely a szántás jelenetét ábrázolja: „A szántást végző földműves egyik kezében az ostor, másikban az eke szarva látható, továbbá az eke, taliga, az elébe fogott két ökörrel, felettük csillag és e felírás: ”Mezö Tarkan”, felette ismét csillag.”

(Dr. Soós Imre: Heves megye műemlékei, 1972. 429. o. 557. kép)

Mezőtárkány Községi Önkormányzat Képviselőtestülete ezer éves államiságunk megünneplésekor alkotta meg 3/2000. (VII.12.) számú rendeletével a község címerét és zászlóját:

„az aranyló búzakoszorú által övezett, Mezőtárkány két patakjával elválasztott kék-zöld mezőben a környék ősi múltjára utaló Bese sas a már learatott, összekötött kévét tartja karmai között, alatta pedig a nyitott könyv: a munka mellett az ember másik elengedhetetlen tevékenységét, a tanulást jelképezi”.

Megemlítendő Mezőtárkány harmadik patakja: a Laskó és az Eger patak között a falu északi részén, a temető mellett kanyarog a Bene patak, melynek medrében a közhasznú munkásoknak köszönhetően ismét víz folydogálhat.

Adni jobb, mint kapni

AZ OLVASÓHOZ

64 éve pénteken hajnalban láttam meg a napvilágot, ha ugyan sütött a nap június 10-én. Erről sajnos nem kérdeztem meg édesanyámat, sem a bábaasszonyt, aki egy nyolchónapos lány- és fiútestvérem halála után harmadik gyermekként segített a világra jönnöm.

12 éve, mikor könyvet írtam Mezőtárkányról, eszembe jutott a gyermekkorom, fiatalságom, az óvó nénik, a tanár nénik és tanár bácsik, az osztálytársak, a tabló, amelyen azóta is homályosodtak az arcok…
Felidéztem Petőfi Sándort, aki húsz év után tért haza, és Ady Endrét, aki, mint a „fel-feldobott kő százszor is, végül is", visszatért a szülőföldjére.

Peregnek az évek, mint a homokszemek, és lassan a mi életünk is lepereg.
Már itt vannak a gyerekeink, unokáink, dédunokáink. Nekik a harmadik évezred, a XXI. század a természetes közeg, a lézertechnika és a számítógépes okos telefonok világa, ahol a szülők, nagyszülők már csaknem évszázados történelmet jelentenek.

Az 1232-ben Bélapátfalván felépített ciszteri apátsági templom gótikus ívei alatt 2015. augusztusában Nagyboldog Asszony ünnepén dr. Ternyák Csaba egri érsek a keresztény egyház egyik alapítóját, Szent Pált idézte és Szűz Máriát, akit Szent István királyunk 1038. augusztusában bekövetkezett halála előtt Magyarország főpatrónájának kért fel:
„Édesanyánk már a mennyben van.
A keresztény embernek van kiben hinnie, életünk nem ér véget a földön."
„És mégis, él nemzet e Hazán!" Kölcsey Ferenc és Vörösmarty Mihály csaknem 200 éve írta ezeket a sorokat nemzeti Himnuszunkban és Szózatunkban, mely azóta is minden ünnepi megemlékezésünk, sport és más dicsőségünk elmaradhatatlan velejárója.
És a nehéz hétköznapok között egy pillanatra könnycsepp jelenik meg nemcsak az édesanya, hanem az édesapa és a nagypapa szemében is.
Az öröm könnyei csillogtak 2015. augusztus 9-én, a 30 év után újra pályára lépő és diadalmaskodó (Mezőtárkány-Szihalom 4:1) Mezőtárkány SE labdarúgó fiataljai és a lelkes tárkányi és környékbeli szurkolók szemében. 30 év után vasárnap délutánonként ismét benépesül a gyönyörűen felújított sportpálya, a község egyik legújabb büszkesége, az iskola, a Mesevár óvoda, a Gézengúz játszótér, a Petőfi Sándor Művelődési ház, a tájház és a dísztér mellett.

A faluvezetés igyekszik a nehéz mindennapokban segíteni a megélhetést biztosító munkalehetőséget. Száznál többen végeznek közhasznú munkát, utakat, árkokat, temetőt gondoznak, időseket segítenek, mezőgazdasági és termelő tevékenységet végeznek. Egyre több tárkányi helyezkedhet el helybeli munkahelyen a PEMIKA, a szociális foglalkoztató, a mezőgazdasági csarnok gazdálkodó szerveknél, de a kitartó munkának köszönhetően az Aranykalász mezőgazdasági termelő szövetkezet is évtizedek óta műveli a határt és biztos munkahelyet ad 20-25 családnak, szinte már unikumként a környéken.
Nem feledkezhetünk meg az iparos, a kereskedő és a vendéglátó vállalkozókról sem, akik méltóan elődeikhez, áldozatos munkájuk mellett megélhetést biztosítanak több családnak.
A 10 éve még sóderbányaként emlegetett tavak mára már országos hírű horgász-paradicsommá vált Nemes István vállalkozó hozzáértő, gondos kezei által.
Él a falu! Igaz, hogy az 1930-as években még több, mint 3.000 volt a lakosság lélekszáma, ami napjainkra csaknem a felére csökkent, de Mezőtárkány koordinációs, katalizátor szerepet vállal fel a környező településekkel: szociális ellátásban Besenyőtelekkel és Dormánddal, Egerfarmossal, Mezőszemerével. Utóbbiakkal több éve közös önkormányzati hivatalt tart fenn dr. Tanárki-Fülöp István jegyző vezetésével, és az óvodánk, iskolánk is közösen irányított intézmény, 2013-ig az önkormányzat által 1975-ben alapított Petőfi Sándor Általános Művelődési Központ keretében.
Büszkék lehetünk, és legyünk is büszkék szülőfalunkra, ahol bizakodhatunk a mában és gyerekeink jövőjében.
Köszönettel tartozunk őseinknek, akik a még ma is működő épületeket építették: 1773-ban a csodálatos barokk templomot, a szürke és a vörös magtárat, a Hősök kertjét, a malmot, a darálót és 1935-ben Szalmás János és neje Sumi Margit a Kálvária kertet, melynek bejáratához egy szép haranggal ellátott emléket varázsoltunk 2016. júliusában, a Tárkány Községek XV. Találkozója tiszteletére.
Idézzük dr. Seregély István nyugalmazott egri érsek szavait: „Egy népnél sem vagyunk alávalóbbak!” A Mezőtárkányon tartott vasárnapi szentmisén dr. Ternyák Csaba egri érsek adott felejthetetlen bátorítást a lelkek megerősítésére.
És a tisztességesen élő, dolgozó tárkányiak odafigyelnek és segítenek egymásnak, mert igazán örülni csak együtt, egymásért érdemes és a családunkért.
Abban a reményben indítjuk útjára könyvünket, hogy hasonlóan a Mezőtárkányról eddig megjelent két könyvhöz, ott lesz a helye a könyvespolcon és a vendégek is kedvet kapnak lapozgatni, és nemcsak a havas téli estéken…
Mezőtárkány, 2019. június 10.
Szeretettel üdvözlöm az Olvasót:

Dr. Tóth László

FARKAS FERENC
1113 Budapest, Bocskai út 46 – 48 VII. em. 1.
Telefon : 3 – 851 – 298 (lakás)

Tisztelt Polgármester Asszony !

Szíves elnézését kérem amiért – így ismeretlenül – levelemmel zavarom, de nem tudtam megállni szó nélkül, hogy a dr. Tóth László szerkesztésében megjelent „Mezőtárkány" című kitűnő monográfiáról, melyet az elmúlt napokban Németh Emiltől kaptam, néhány elismerő mondatot le ne írjak.

Ezt megelőzve el kell mondanom, hogy feleségem édesanyja és Emil édesanyja édes testvérek voltak, feleségem és kislányom mezőtárkányi születésű és mi sem természetesebb, hogy házasságkötésünkre is itt, ebben a szép kis községben került sor. Az is természetes, hogy családommal együtt, évtizedeken át minden nyáron egy – két hetet ott töltöttünk, élvezve e szép kis település adta nyugalmat, a városi embernek különleges élvezetet nyújtó búcsúkat, disznótorokat, ünnepségeket.

Ami az Önkormányzat gondozásában megjelent nagyszerű monográfiát illeti, csak az elismerés hangján lehet szólni róla. Sajnos elég kevés hasonló színvonalú „visszaemlékezés" jelenik meg manapság, pedig „ aki nem tanul a múltból az elbutítja a jövőt, aki hátra nem világít, előre sem!" Ezek a szavak lehet, hogy „közhelynek" számítanak, de akkor is igazak. Az ilyen anyagok a jelennek és a jövőnek szólnak, tisztelettel az elődökről, a ma és a jövő emberének. A könyvet átolvasva – bár én nem tárkányi vagyok – ki kell jelentenem, hogy minden sora igaz és büszkeség töltheti el az ott élőket. Jó példázza egy kis közösség összefogását, élni akarását, jövője tervezését, függetlenül attól, hogy temérdek gonddal , problémával küszködnek. (Csak zárójelben mondom : 17 évig én is a jelenlegi lakóhelyem önkormányzatában dolgoztam, képviselő, kuratóriumi elnök, szociális bizottság stb.)

Tisztelt Polgármester Asszony !

Örülök, hogy ily rangos kiadvány birtokába jutottam, így ismeretlenül is gratulálok az alkotó közösségnek és kívánok Önnek és az Ön vezetésével dolgozó testületnek minden jót, sok sikert elképzeléseik megvalósításához.

Budapest, 2008. június 30.

Tisztelettel !

Farkas Ferenc

ÍRÁSOS ÉS TÁRGYI EMLÉKEINK

Mezőtárkány először 1261. szeptember 9. keltezéssel Altarkan néven jelent meg az Egri Püspökség birtokait felsoroló IV. Béla király (1235-1270) által kiadott oklevélben. (Dr. Bán Péter: Árpád kori oklevelek, Heves Megyei Levéltár)

Az 1323 és 1327 közötti években Egyházastárkány és Altárkány, ezt követően Kápolnás-tárkány, a Törpe család birtokát képező Törpeszeg, másként Középtárkány, valamint Bodók birtoka, Bodótelke, majd 1353-tól már a mai nevén jelenik meg az írásos emlékekben.

A tárgyi emlékek már jóval a 896. évi Honfoglalás előtti időktől bizonyítják lakottságát. A Krisztus előtti II. évezredből származó bronzkori leletek, az i.sz. I. században a keleti sztyeppékről érkező jazigok, majd a Római Birodalomhoz tartozó Pannónia területén IV. században letelepedett kelták és szarmaták régészeti leleteivel együtt megtekinthetőek a Füzesabonyi Vasútállomás kiállításán.

RÓMAI KOR

Az időszámításunk kezdete körül a Kárpát-medence geopolitikai helyzete a következőképpen alakult: a Dunántúl területén a rómaiak által létrehozott Pannonia provincia, az Alföldre a szarmaták jazig törzse települt be, a Tiszától keletre fekvő területek a dák királyság érdekszférájába tartoztak.

Az iráni nyelven beszélő szarmaták már ideérkezésük előtt jelentős szerepet játszottak a dél-orosz sztepp ókori történetében. Az Al-Duna vidéki szállásterületükről indulva a Kr. u. I. század elején beköltöztek a Duna-Tisza közének északi peremére. Lehetséges, hogy a rómaiak hívták be őket a Kárpát-medencébe, hogy ütközőállamot létesítsenek Pannonia provincia és a dák állam között. E bevándorlást a későbbi századokban több, a szarmata törzsszövetségből kiszakadt néphullám követte. A római-szarmata szomszédság közel 500 éves történetében egymást váltogatták a véres háborúk és a békés időszakok. Beköltözésüktől kezdve harcban álltak a rómaiakkal. A fegyveres konfliktusok alkalmával a dákokkal majd a germán törzsekkel álltak szövetségben. Amikor Traianus császár (98-117) a dák királyság legyőzése után megalapította Daci tartományt, a jazigokat elvágta dél-orosz-országi rokonaitól, aminek következtében Pannonia és Dacia között egységes és katonailag megerősített határok közé szorította őket.

271-ben a keleti germán népek fokozódó nyomására a rómaiak kénytelenek voltak feladni Daciát. Ezzel egyidőben jelentek meg a Felső-Tisza vidékén a gepidák elmozdítva helyükről a korábban ott élő vandálokat.

A III. század utolsó évtizedeiben Diocletianus császár (284-305) nagyarányú erődítési munkálatokba kezdett a dunai limes vonalában. A Hatvan-gombospusztai római katonai őrállomás is ekkor épülhetett. Valószínűleg ebben az időszakban készülhetett római hadmérnökök tervei és irányítása alapján a szarmaták alföldi szállásterületét észak és kelet felől védelmező sáncrendszer az un. Csörsz árok. Az erődítések sem védték meg a balháborúk által is meggyengített szarmatákat. Egyre több területük jutott a gepidák kezére.

A szarmaták alföldi uralmának vége az V. században a hunok és a velük szövetséges germán törzsek beáramlása miatt következett be.

A szarmata települések, mint minden korszakba a megtelepedésre alkalmas részeken, vízjárta területek mentén helyezkedtek el. A Kárpát-medencébe érkezett nagyállattartó, nomadizáló népesség fokozatosan áttért a földművelő, állattenyésztő, letelepedett életmódra.

A falvak lévő házak földbemélyítettek, átlagosan 10-20 m² alapterületűek, patics falúak, a tetőt a négy sarokban, vagy a hossztengely két végén lévő oszlopok tartották. A lakóházak környezetében gazdasági jellegű építmények, terménytároló és hulladékgödör mellett kemencék, kutak és árkok találhatóak. A bevándorlók csak durva, kézzel formált edényeket ismerték, de a későbbi lelőhelyekről már a kelta hagyományokat és a római hatás jegyeit magánviselő gyorskorongon keresztül fazekastermékek kerültek elő. A korongolt edények mellett továbbra is használatban maradtak a tűzálló, kézzel formált házi kerámiák, amelyekben főztek. A települések közelében találhatóak a temetők, ahol a halottakat téglalap alakú sírgödörben, nyújtott helyzetben, fejjel északi vagy déli irányba fektetve temették el. Az elhunytat díszruhába felöltöztetve, ékszereivel és használati tárgyaival helyezték a sírba. A női ékszerkészlethez a fülbevaló, a torques, a karperec tartoztak.

A viselet szokásos tartozéka a ruha összekapcsolására szolgáló fibula. A női sírok leletei a gyöngyök, amelyeket ékszerként (nyaklánc, karkötő) és ruhadíszként is alkalmaztak. A ruha nyakkivágását, ujját, valamint a nadrág szárait és az övet is gyöngyökkel varrták ki.

A férfiak temetkezései a nőiekéhez sokkal szegényesebbek voltak. Áthajtó tánszerű felsőruhát viseltek, melyet bő

Nem az ördög szántotta a nyomát

CSÖRSZ-ÁROK Sok még a feltáratlan tény a Kárpát-medence legnagyobb védvonaláról

Több száz kilométer a Kárpát-medencében, ám kevés tudható a legnagyobb hazai történelmi építményrendszerről. Dél-Hevesben több szakasza van. Ez a Csörsz-árka.

Kovács János

– Ami Kínának a Nagy Fal, az Magyarországnak, a Kárpát-medencének a Csörsz-árok. Másfél évezred során azonban sok szakasza eltűnt: betemetődött, feltöltötték, elszántották, vízfolyások vezetnek benne – erősítette meg Baráz Csaba, a Bükki Nemzeti Park (BNP) Igazgatóságának munkatársa. A szakember egyébként a térségbeli ős- és középkori eredetű földvárak, erődítések kutatója.

– Azt tudjuk, hogy nem egyszerre épültek ki a különböző vagy párhuzamos szakaszok – mondta el a hanyatló, IV. századi Római Birodalom idejében, feltehetően a Kárpát-medence egy részét uraló szarmaták által épített sánc- és árokrendszerről. Több szerepet is tulajdoníthatunk a Csörsz-ároknak. Lehetett határjelző, erődítési és védelmi vonal, közlekédési folyosó, vízszabályozási eszköz is.

A hazai Csörsz-árok rendszernek még nem készült el az átfogó feltárása. Pedig sok jeles kutató foglakozott vele, Herman Ottótól a tudós egri kanonokon, Bartalos Gyulán át Dénes József mai csepregi régészig. Az országosan is ritka védettségű részletei közül fontos a Dormánd és Erdőtelek közti mintegy 4–5 kilométeres szakasz, amely a BNP Hevesi Füves Puszták Tájvédelmi Körzetéhez tartozik. Kevésbé ismert, de helyenként mélyebb és szélesebb a Kis-árka, amely a pélyi Akolhát-pusztánál kezdődik.

A búvópatakszerűen hol előtűnő, hol eltűnő árkok nyomai a térségben másutt is follelhetők: Heves megyében a Dormánd-Erdőtelek szakasz folytatásaként feltehetően a Csörsz-árok szolgál a Tarna mai medreként is Visznek térségéig, utána Csánytól Hatvan felé húzódik az egyik nyomvonal.

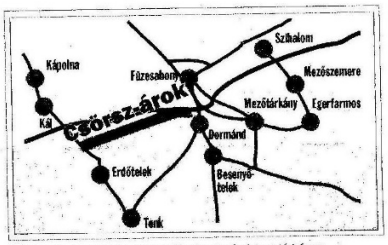

A Csörsz-árok megyei nyomvonalának egy részlete a térképen

A Csörsz-árkot átvágta a Barátság vezeték

A DORMÁND HELYTÖRTÉNETÉVEL *is foglalkozó* **NAGY SÁNDOR** *szerint a problémát az árokrendszer feltöltődésének veszélye jelentii, illetve az, hogy az idők folyamán vízelvezetésre használták. A Barátság kőolajvezeték építésekor is komoly károsodást szenvedett. Egyik vonala a Dunától kiindulva, Gödöllő, Jászárokszállás, Tarnaméra és Tarnazsadány között, Tarnabod felé halad, majd Kelet felé Füzesabony és Dormánd között, Mezőtárkányt is érintve, Ároktőnél a Tiszánál ér véget. A Tisza túloldalán folytatódik, a debreceni Nagyerdőt érintve később egy kanyarral Arad, Temesvár felé a Duna alsó folyása előtt 20 kilométerrel fejeződik be.*

Ördögborozdának is nevezik az építményt

– NINCS NYOMA *már a szájhagyományban a Csörsz-ároknak – jegyezte meg a Kiskőbre-Pély árok kapcsán* **HONYISÁK JÁNOSNÉ.** *A város tanítónője szerint a magyar népmonda a longobárdokhoz köti az építését, a nevét Csörsz avar királyhoz, akit mellette sújtott halálra a villám. Más változat szerint Csörsz királyfi építtette, mivel erdélyi menyasszonya csak azzal a feltétellel ment hozzá nőtül, ha hajón jöhet a szárazföldön át. Ásása több évtizedig tartott. Egy fiú, akinek az apja az ő kisgyermekkorától otthonuktól távol ezen dolgozott, megölte az árkot építtető zsarnokot. A honfoglalás előtti erődítmények, határárkok nyomát ördögároknak, ördögborozdának is nevezik.*

„A falu Füzesabony felőli északi határában ma is fellelhető árkot Csörsz, a szarmaták királya készítette a IV. században, a kelet felől hazát kereső germánok elleni védekezésül. Egyik vonala a Dunától kiindulva, Gödöllő, Jászárokszállás, Tarnaméra és Tarnazsadány között Tarnabod felé halad, majd kelet felé Füzesabony és Dormánd között, Mezőtárkányt és Egerfarmost érintve, Ároktőnél, a Tiszánál ér véget. A helyenként eltűnő árok a Dormánd- Erdőtelek szakasz folytatásaként feltehetően a Tarna mai medreként is szolgál Visznek térségéig, majd Csánytól Hatvan felé húzódik.

A másik vonal a Tisza túloldalán Polgárnál folytatódik a debreceni Nagyerdőt érintve, később egy kanyarral Arad, Temesvár felé a Duna alsó folyása előtt 20 kilométerrel fejeződik be.

A Dormánd helytörténetével is foglalkozó Nagy Sándor szerint az árokrendszer feltöltődése legutóbb az 1970-es években a Barátság kőolajvezeték építésekor komoly károsodást szenvedett. A Kínai Nagyfalhoz hasonlítható Csörsz- árok véderő több száz kilométer hosszan haladt a Kárpát - medencében, ám a legnagyobb hazai történelmi építményrendszerről ma is keveset tudunk annak ellenére, hogy sok jeles

tudós, közöttük Herman Ottó egri kanonok, Bartalos Gyula és jelenleg a Csepregen élő régész, Dénes József is sokat foglalkozott vele. A Dormánd és Erdőtelek közötti 4-5 kilométeres szakasz a Bükki Nemzeti Park Hevesi Füves Puszták Tájvédelmi Körzetéhez tartozik. A kevésbé ismert, de helyenként mélyebb és szélesebb Kis- árok a pélyi Akolhát - pusztánál kezdődik.”

(Kovács János, Heves Megyei Hírlap, 2010. október)

A Csörsz-árok napjainkban Dormándnál

Attila fejedelemsége idején (433-453) a hunok, majd 568 és 600 körül két hullámban az avarok telepedtek le. Temetkezési helyeiket Galánfi László (1919-1982) tarnamérai tanár, Galván Károly és Szabó János Győző régészek Tepélypusztán tárták fel az 1960-as években.

III. Béla (1172-1196) jegyzője, az Anonymusként ismert, „mesternek mondott P” így írt a Honfoglalásról „A magyarok cselekedetei” (Gesta Hungarorum), az Őrsúr vára és az Eger vize című 32. fejezetben:

„Innen Árpád fejedelem az övéivel az Eger vizéig vonult tovább, ahol kunyhókat építve több napig elidőztek. A hegyet, amelyen levelekből színt emeltek a fejedelemnek, Színhalomnak nevezték el, táborhelyük pedig az Ostoros vize és Poroszló vára között terült el.”

1339 és 1481 között az egész falu az egri káptalan tulajdonába került. Luxemburgi Zsigmond (1387-1437) 1423-ban országos vásártartási jogot adományozott Lőrinc napra (augusztus 10.) a község földesurának, az egri káptalannak, de tényleges vásárokról nincs ismeretünk.

Tepélypusztára Bessenyei Mihály nyert adományt, aki Mátyás király alnádora volt 1459-től 1478-ban bekövetkezett haláláig. Leszármazottai, a berceli Bessenyei István és a gávai Bessenyei Mihály 1663-ban a Szihalmon élő Szabó családnak adták zálogba a birtokot, ami 1696-ban tulajdonukba került. Minderről és a Szabó család három ága közötti vitákról Alsó László 1928-ban megjelent „A nemesi község hatósága” című könyvében olvashatunk, aki a besenyőtelki nemesség életét vizsgálta.

A korábban Besenyőtelekhez számtalan külterületi tanyával (Bársony-, Csathó-, Harsányi-, Mlinkó-, Szakmári-, Czakó-, Kis-. Muki-, Nagyúr-,Szabó-, Takács-, Veres-tanya) tartozó Tepélypuszta 1962-ben került Mezőtárkány közigazgatási területéhez.

A térség a Füzesabonyi Állami Gazdaság rendszerváltás utáni megszűnésével továbbra is idegenforgalmi (Fauna Hotel) és vadászati vonzerővel bír.

(Szecskó Károly: Besenyőtelek története, 2000. 17-18. 30-32.o. és Kovács Béla: Sarud története, 2001. 13-14.o.)

1986 - 1990 között a füzesabonyi Blikhard Sándor embercsontot talált a tepélypusztai Jajhalmon a malom közelében, melyről a leletmentés során kiderült, hogy egy temető került elő a XIV-XV. századból. (I. k.15. o.) Az 1548-ból fennmaradt dézsmajegyzék Besenyőtelket elpusztult (deserta), Tepély falut, a későbbi Tepélypusztát lakott településként tartja nyilván. Az 1549. évi dézsmajegyzékben Tepélyen 18 adóra kötelezett családfőt írtak össze, ezen felül 7 nem Tepélyen lakik, de ott birtokol földet.

Az 1550-ből származó adóösszeírás szerint Mezőtárkányon 13 házból 15 nős férfi fizetett búza, kétszeres, bárány, sertés és méhkas adót, a töröknek pedig az Egri Káptalan kétkerekű malma után kellett adózni. (Dr. Bán Péter: Heves Vármegye XVI. századi községi dézsmajegyzékei, 1994. Kandidátusi értekezés)

A XVII. század közepén az új vízimalom megépítésére már Pograz Musztafa Bulyok basa, a község új földesura ad engedélyt, melynek maradványai a Légrády tanya mellett még az 1960-as években is láthatóak voltak.

„Ezen falu lakosai Eger megszállása (1596) előtti esztendővel elszéledtek s elpusztultak.”

Az 1596. évi templomösszeírás Mezőtárkányt nem említi, valószínű, hogy Mezőtárkány és Szihalom plébánosa is a templommal rendelkező Mezőkövesdre menekült. Telekessy István püspök idejében1669-től már mindkét települést olyan plébániaként említik, ahová plébános állítható.

A zsoldosok vére áztatta Egert

OSTROMÁLLAPOT Négyszáztizenöt esztendeje, a tizenöt éves háborúban esett el

Október 17-én ünneplik az egriek a vár 1552-es győzelmének napját. Ám azt már kevesebben tudják, hogy 415 évvel ezelőtt, október 13-án esett el Dobó híres vára, s lett török vilajet.

Szuromi Rita

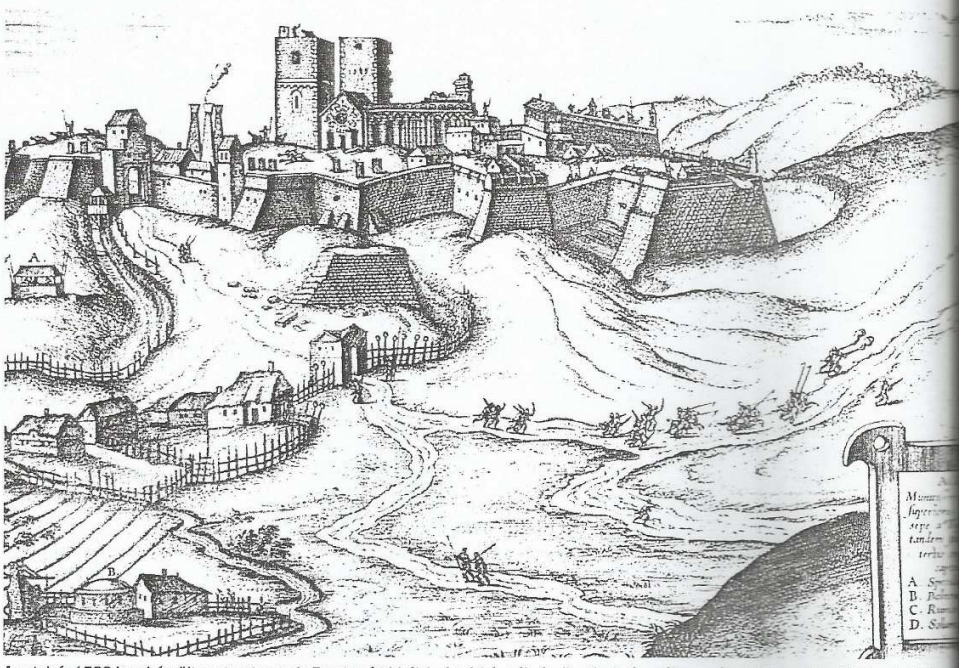

Az utolsó, 1588-ban készült metszet, amely Egert még királyi végvárként ábrázolja. Nyolc év múlva a vár elesik, megkezdődik a keleties

Október idusán szívesen emlékezünk az egri vár törökök felett aratott 1552. október 17-ei győzelmére, ám a történelmi valóság úgy kerek, ha megjegyezzük: 44 évvel később, ugyancsak október közepén esett el az erődítmény, s lett közel egy évszázadig a hódoltság része. Az okokról, valamint a következményekről dr. Csiffáry Gergely történész beszélt.

– Az 1552-es várvédelem sikere közismert, habár az igazsághoz hozzátartozik, hogy ezen esztendő hadjáratának egyetlen magyar eredménye Eger győzelme volt, hiszen a hódoltság területét a törökök 40 ezer négyzetkilométerrel növelték – jelezte a történész. – Negyvennégy évvel később, a 15 éves háború katonai hadműveletei aztán „meghozták" Eger elestét, amelyet gyakran tulajdonítanak annak, hogy a zsoldosok már nem voltak érdekeltek úgy a város védelmében, mint Dobó katonái. Az 1596-os fegyverletétel előzményei azonban összetettebbek.

A török hadvezetésnek 1552 után „szálka maradt a szemében" Eger, hiszen nemcsak a birodalom hírnevén ejtett csorbát Dobók diadala, hanem a vár elzárta az utat Fülekig. Az október 17-ei győzelmet követő 44 év alatt a királyi végváron elvégeztek néhány fontos építészeti munkát, megépült az északkeleti és délkeleti fülesbástya, de ezeknek nem voltak ágyúternei, s 1596-ra a védművek csak 35 százalékban készültek el. A környező dombok 15 lábbal magasodtak az egri vár fölé, vagyis kitűnő belövési lehetőséget kínáltak az ágyúkkal jól felszerelt törököknek. Eger szigetként létezett közel fél évszázadig a katonai összecsapásoktól hangos vidéken, miközben az erődítményen is sok volt a gyenge pont.

A 15 éves háború katonai támadásai események láncolatát indították el. Hatvan várát 1596. szeptember 3-án elfoglalták a császáriak, akik ezután visszavonultak Vácra. A törökök szeptember 20-án válaszként megindultak a királyi végvár, Eger ellen. Az erődöt Nyáry Pál védte szileziai, német, vallon, olasz, spanyol, lengyel, sőt svéd zsoldosokkal.

Csiffáry Gergely: A fegyverletételről is illik megemlékezni

Arculatváltás évtizedek alatt

NÉHÁNY ÉVTIZEDDEL *az 1596-os hódoltatás után egy útleírás már arról tanúskodik, hogy Dobó egykori vára kifejezetten keleties képet fest. Ám a közhiedelemmel ellentétben a fürdőkultúrát nem a törökök honosítják meg a városban. Korábban is léteztek fürdőházak, melyet egy korabeli metszet is bemutat, hiszen a magyarok – egykori keleti gyökereik révén is – előrébb jártak a higiénia terén, mint nyugati szomszédaink.*

A körülmények alapvetően megváltoztak 1552 óta. A katonák már nemcsak a várat, hanem a várost is védték. Nyáry nem volt olyan lelkesítő szónok, mint Dobó. Hatvan eleste után pedig csupán három hete volt a katonák és a vár felkészítésére, ez pedig rendkívül kevés idő a vegyes etnikai összetételű zsoldosok sereggé kovácsolására. Csupán 7 ágyújuk volt, a zsoldosokat mellvédek hiányában gyenge palánk védte az ostromtűztől. A külső vár eleste után végül a fizetett katonák kényszerítették Nyáryt a vár feladására, aki enélkül is elvesztette volna pár napon belül az erődítményt.

A vallonokat eladó gáknak, a németek rábbi hatvani vére lemészárolták. Azt szári hadvezetés m hibáztatta a vár fela pitányt, mutatja, Nyáry hadbíróság e mentették, s 159 egyik legfontosabb rad védelmével bíz

– Eger október 1 letétele után a tör vették Hatvant, m 22–26. közt a me csatában még egys zött 20 ezer török és gyar katona egymá ik megtartásáért, visszaszerzéséért, tény hadak veresé tek. Ezzel 91 évre m dött Eger sorsa, me vilajet kiépítése, a igazgatás megszer gyis október közepe a dicsőséges 17-ei g de a 44 évvel később verletételről is illi kezni. Így kerek a t emlékeztetett rá Gergely történész.

Magyarok és törökök beszélték egymás nyelvét

HIHETNÉNK, *komoly megrázkódtatás volt Eger várának eleste. Korabeli források nem maradtak fent arról, vajon hogyan élte meg a város lakossága a fegyverletételt és a vár feladását, ám négy évtizedes együttélés alatt a két nép megszokta, sőt megismerte egymást, beszélték a másik nyelvét. A közel egy évszázados hódoltság alatt nemcsak a nyelvészet, hanem a kézműves ipar is átvette a török hatásokat, a ma népi motívumként ismert rózsa, szegfű, tulipán ebben a korszakban honosodott meg nálunk.*

Egyházi anyakönyvek

Az 1701. évi adóösszeírás szerint ismét 58 férfi lakta a községet. 1710-től Némethy Ferenc plébános elkezdte a helyi anyakönyv vezetését, mely 300 éve rögzíti a községben a születést, elhalálozást, bérmálást és házasságkötést.

Történelmünk 300 éve hitelesen követhető ezekből a könyvekből, melynek néhány lapját mi is megörökítettük.

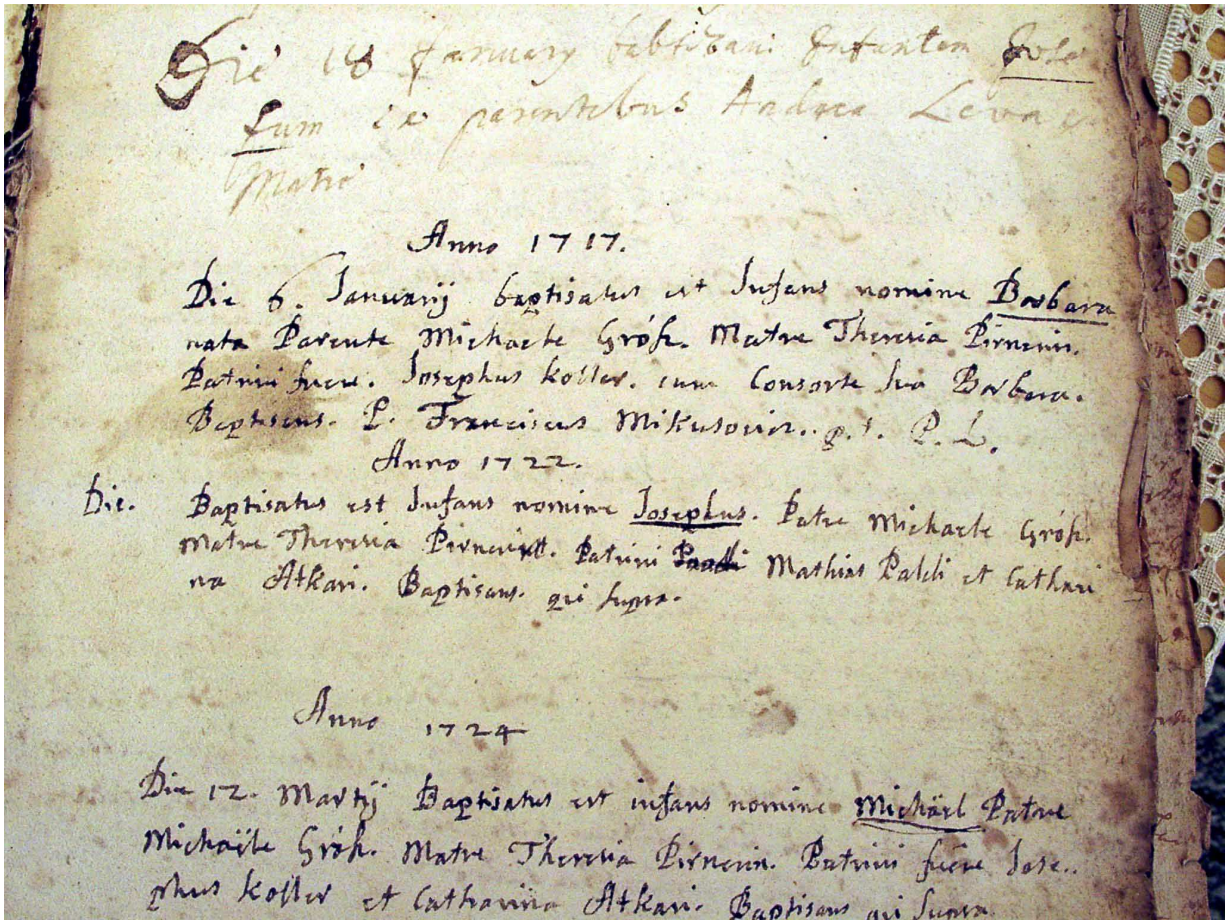

Anno 1717.

Die 6. Januarij baptisatus est Infans nomine Barbara nata Parente Michaele Gröh. Matre Theresia Pirnerin. Patrini fuere. Josephus Koller. cum Consorte sua Barbara. Baptisans. P. Franciscus Mikusovicz. p. t. P. L.

Anno 1722.

Die. Baptisatus est Infans nomine Josephus. Patre Michaele Gröh. Matre Theresia Pirnerin. Patrini Mathias Palli et Catharina Atkari. Baptisans. qui supra.

Anno 1724

Die 12. Martij Baptisatus est infans nomine Michael Patre Michaele Gröh. Matre Theresia Pirnerin. Patrini fuere Josephus Koller et Catharina Atkari. Baptisans qui supra.

Az első bejegyzések 1717. 1722. 1724. Franciscus Mikusovicz plébánostól

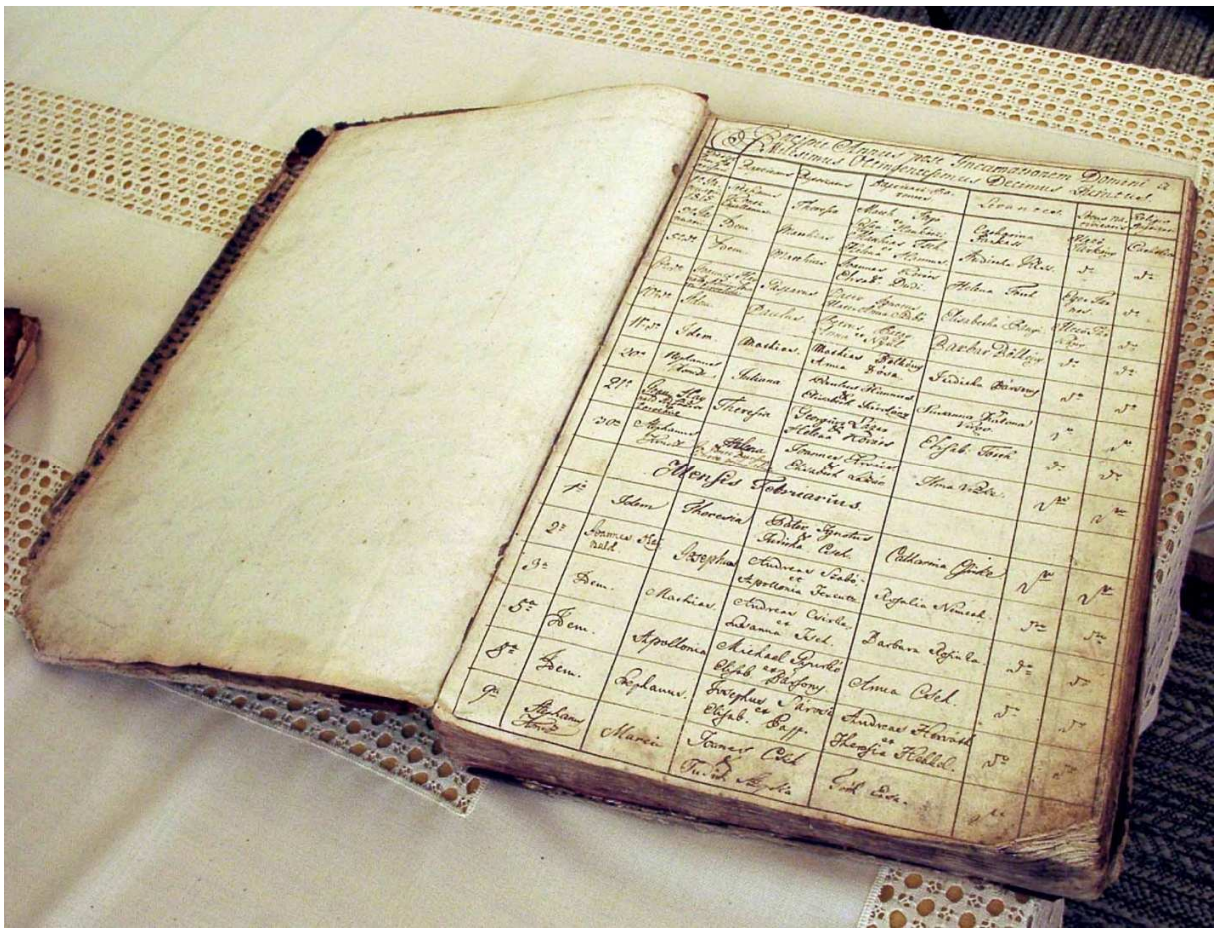

1815. január-február Születési anyakönyv

1873. január-május Házassági anyakönyv

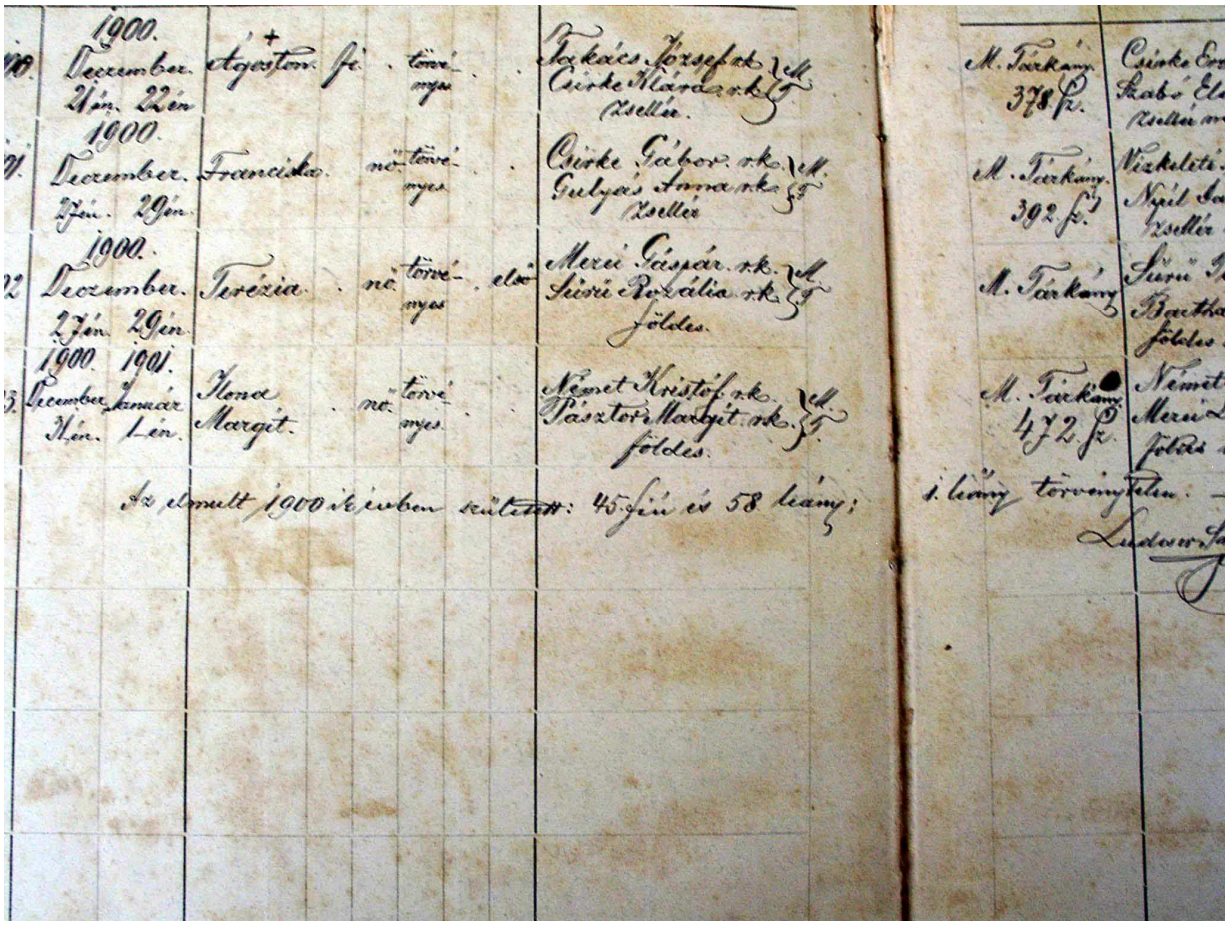

1900. Születési anyakönyv, Ludeser Sándor plébános (1846-1918)

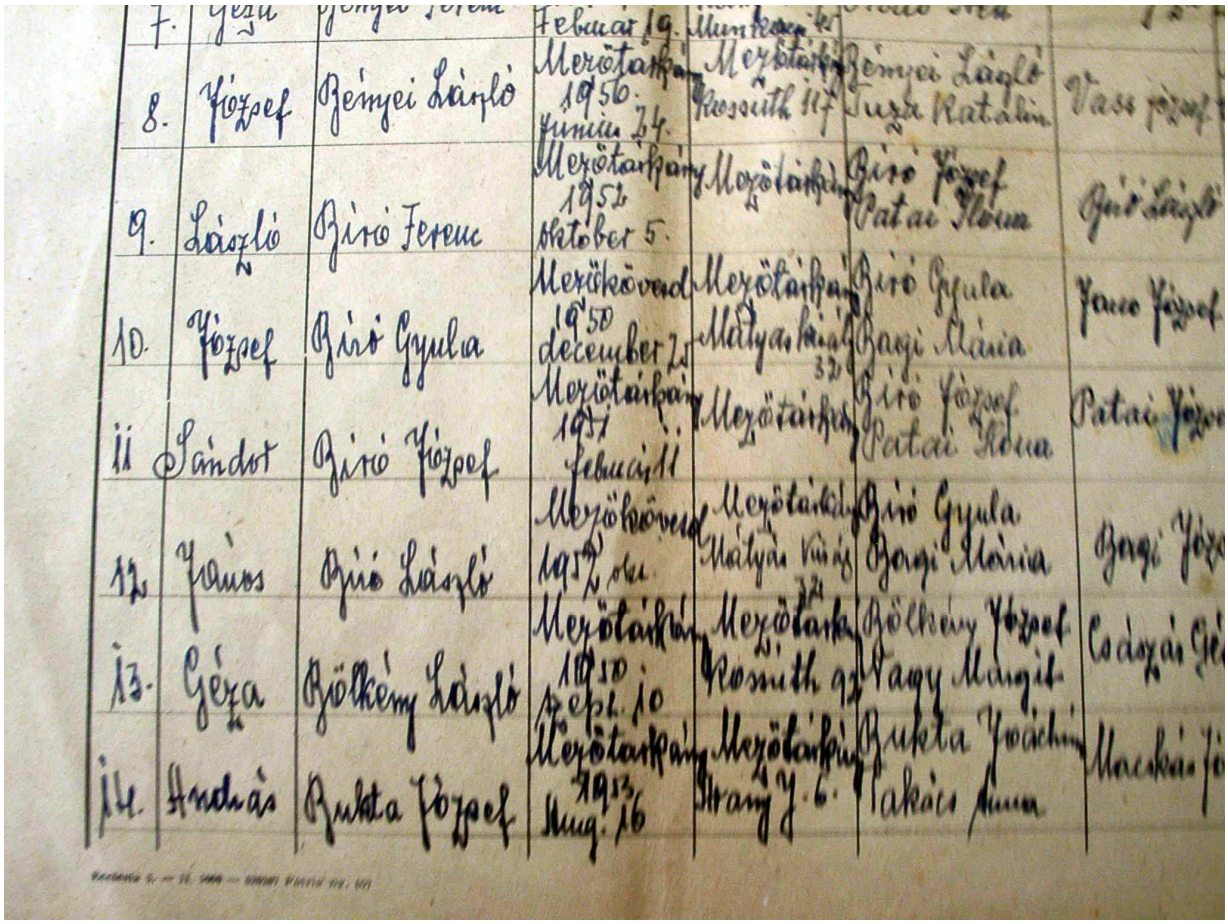

7.	Géza	Bényei Ferenc	Február 19.	Munkacs	[illegible]	[illegible]
8.	József	Bényei László	Mezőtárkány 1956. Június 24.	Mezőtárkány Kossuth 117	Bényei László Tuza Katalin	Vass József
9.	László	Biró Ferenc	Mezőtárkány 1952 október 5.	Mezőtárkány	Biró József Patai Ilona	Biró László
10.	József	Biró Gyula	Mezőkövesd 1950 december 25	Mezőtárkány Mátyás Király 32	Biró Gyula Bagi Mária	Jano József
11	Sándor	Biró József	Mezőtárkány 1951 Február 11	Mezőtárkány	Biró József Patai Ilona	Patai József
12	János	Biró László	Mezőkövesd 1952 okt.	Mezőtárkány Mátyás Vúság 32	Biró Gyula Bagi Mária	Bagi Józ
13.	Géza	Bölkény László	Mezőtárkány 1950 szept. 10	Mezőtárkány Kossuth 92	Bölkény József Nagy Margit	Császár Gé
14.	András	Bukta József	Mezőtárkány 1953 Aug. 16	Mezőtárkány Szany J. 6.	Bukta Joáchim Takács Anna	Macskás Jó

1964. május 21. Bérmálási anyakönyv

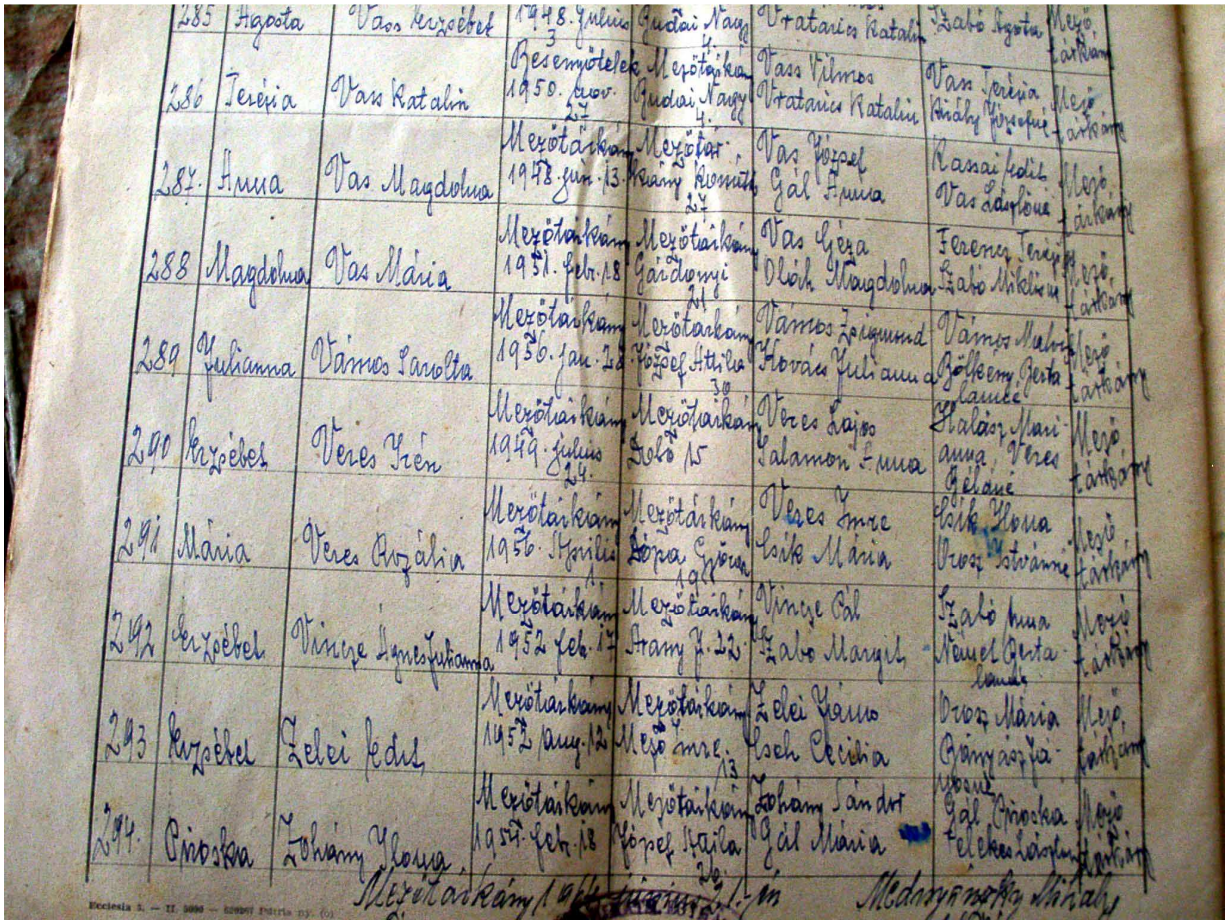

1964. május 21-i bérmálási anyakönyv, Mednyánszky Mihály plébános

A II. Rákóczi Ferenc által vezetett szabadságharcban egy 1707-ből származó feljegyzés szerint mezőtárkányi lakosok is szolgáltak a kuruc Gundelfinger ezredében, név szerint: Bede Máté, Hegedűs János, Kövér Gergely, Szabados Mátyás és Szabó András.

Homály fedi a község legrégebbi épületének, a szürke magtárnak az eredetét. Annyi bizonyos, hogy a falu védőszentjének, Keresztelő Szent Jánosnak tiszteletére 1773-ban épített római katolikus templomot megelőzően épült.

„Azt a hagyományt, hogy a Szent István tiszteletére 1720. előtt emelt régi templom lenne, az 1960-as években végzett régészeti vizsgálatok nem támasztották alá.”

(Dr. Soós Imre: Heves megye műemlékei, 1972.)

Az 1731-ből származó fa oltárkép Franciscus Mikusovicz plébános felirattal azonban még bizonyosan a régi templomot díszítette.

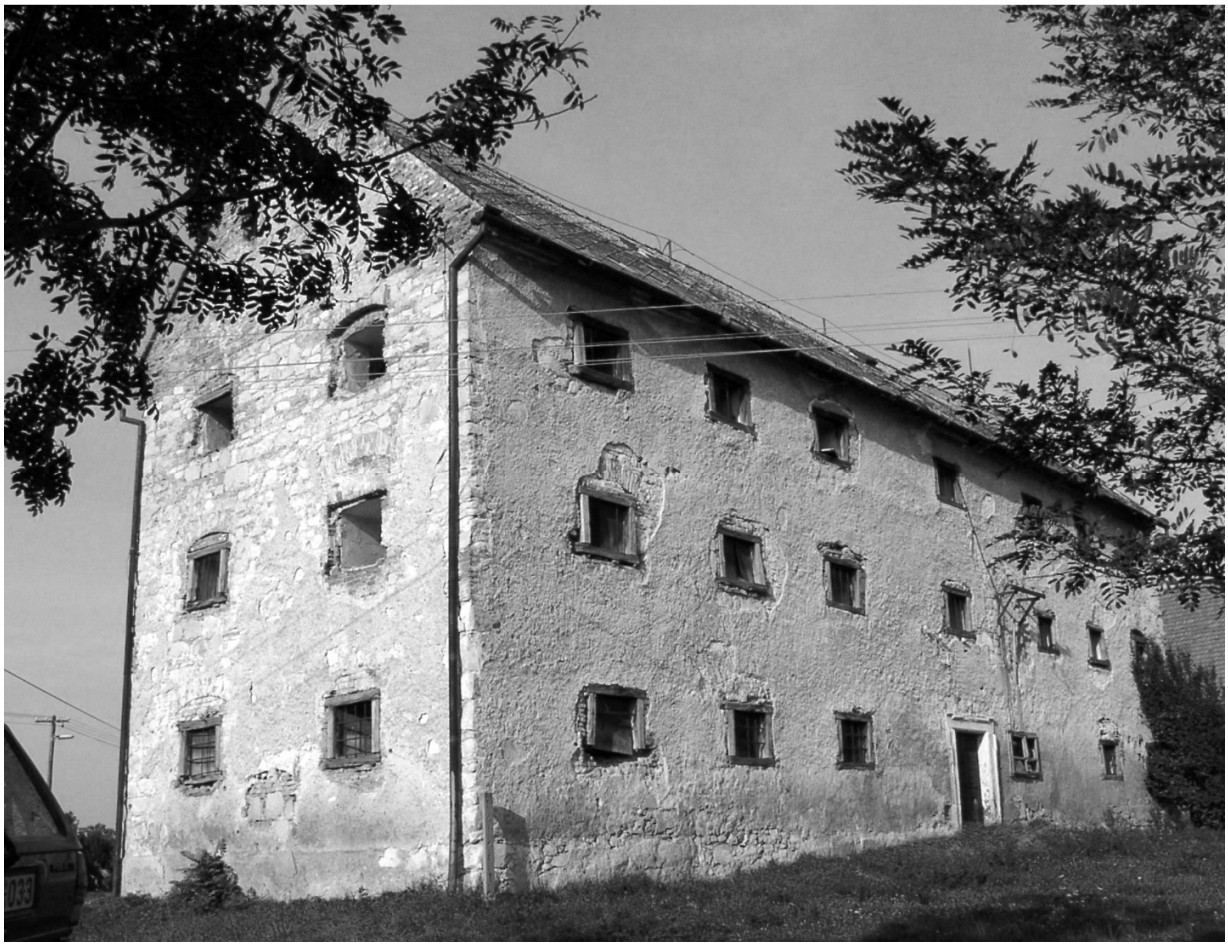

Mezőtárkány legrégebbi épületét a 29/1994.(VIII.26.) KTM-MKR együttes rendelet 1.§ műemlékileg védetté nyilvánította: Az 1806-ban épített plébánia mellett található, „az 1700-as évek elején épített barokk magtár, vélhetően magában foglalja a község középkori templomát”.

Az 1773-ban épített templom a felújított templomkertben, Hősök Ligetében található, ahová az ezeréves államiságunk ünnepére, 1999-2000-ben készített székely Idő-kapun léphetünk be. A Honfoglalási emlékmű, az I. és a II. világháborúban elhunytak Trianoni Hősi emlékműve (1923. június 25.), az 1956-os forradalomra emlékeztető kopjafa összeköti az élőket az elődökkel, és csendes főhajtásra késztet mindenkit. (I.k.17-23.48.57-59.o.)

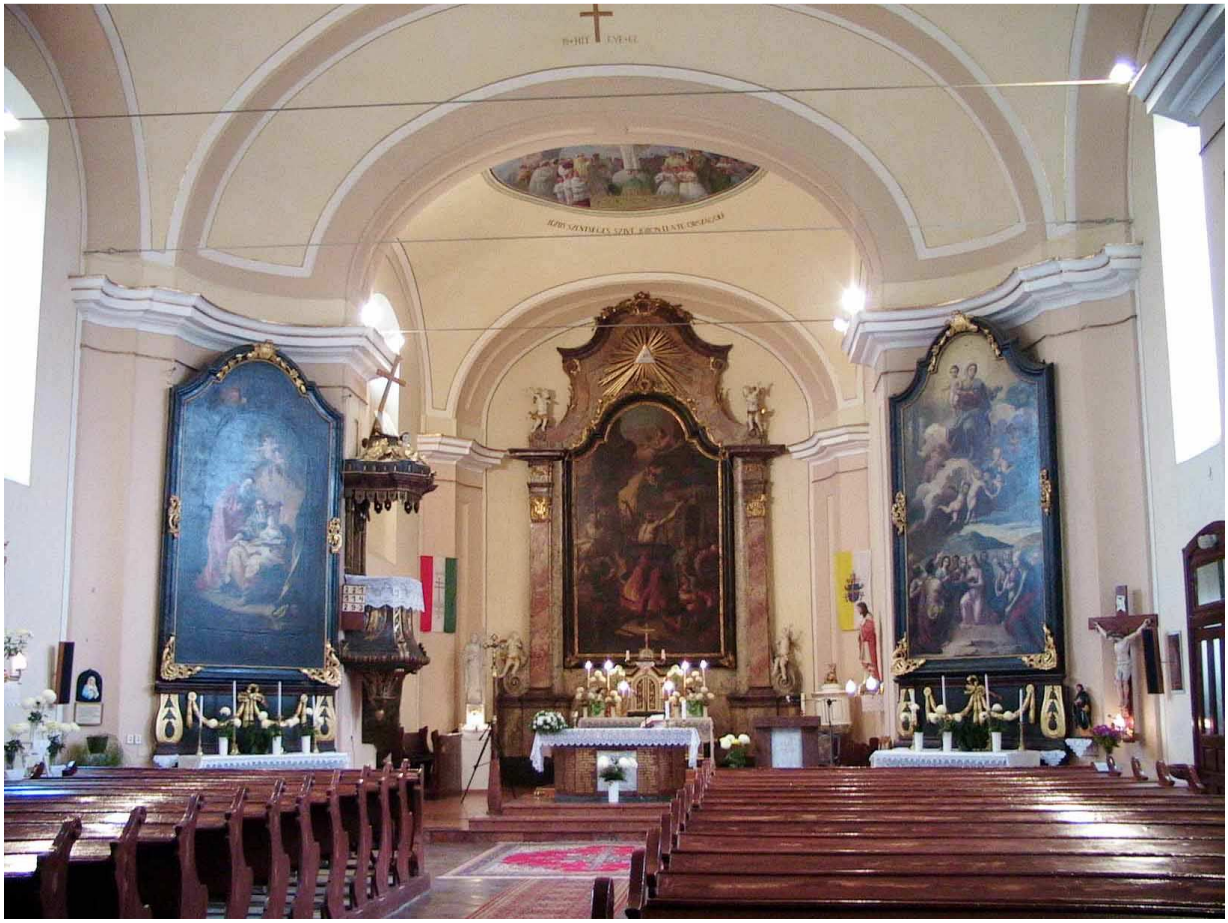

A főoltár (Olajbafőtt Szent János evangélista) és a baloldali oltárkép (Szent Anna és Joachim a gyermek Máriával) Kracker János Lukács (1776), a jobboldali „Assunta” oltárkép Kiss Lajos alkotása (1906)

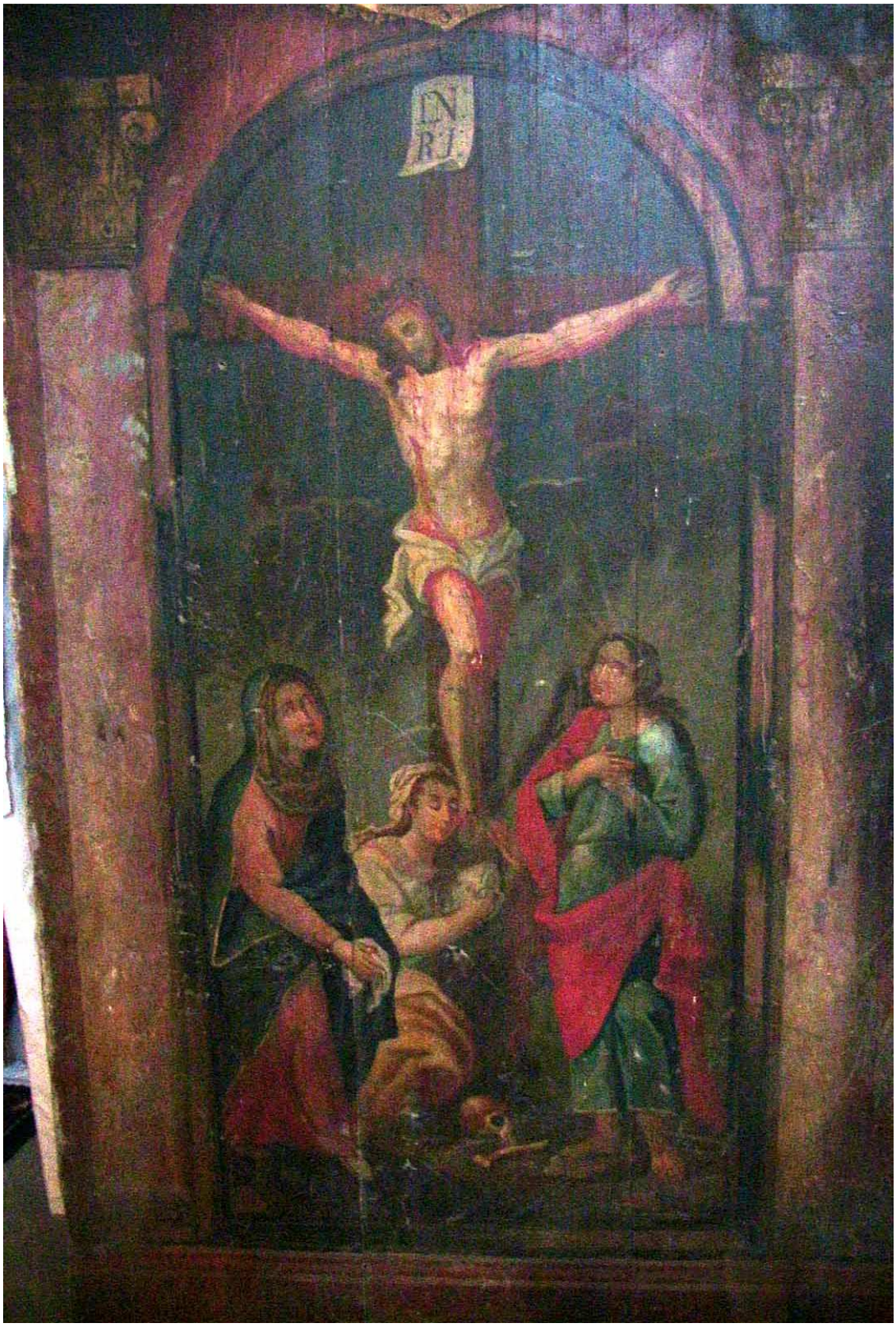
IN
RI

ISTEN
DICSŐSÉGÉRE
MEZŐTÁRKÁNYI
PLEBÁNOS
1912

Az altemplomban nyugszik Rédai János plébános

Az 1896-ban állított millenniumi Honfoglalási emlékmű, mögötte az 1996. évi millecentenáriumi, Kriston Endre kőfaragó mester műve

1914–1918

Az 1912-ben fúrt ártézi kút mögötti Ady Endre utcában lakott a „halottlátó asszony”. Háza előtt az ún. Török emlék az 1960-as években még megvolt.

„A négy szentkép fülkével és kettős vaskereszttel díszített kőgúlát a néphagyomány szerint egy itt elesett török katona sírja fölött emelték.” (Dr. Soós Imre, a Heves Megyei Levéltár igazgatója: Heves megye műemlékei, 1972.)

Mária Terézia (1740-1780) 1761-ben rendelte el „kvartély és tiszti istálló” építését, melyet a Napóleon elleni 1809. június 14-i nemesi felkelés előtt, az 1800-as évek elején építettek újjá az egykori káptalani kúria helyén. A felújítás alatt álló épület, ahol a vármegye egyik lovascsapata volt elszállásolva, a Kossuth Lajos úton látható.

Olvasható, hogy nem járt minden kellemetlenség nélkül a falu lakosságának a vármegyei lovascsapat fenntartása:

„1825-ben Mezőtárkány bírái az iránt könyörögtek, hogy mivel a kebelekben tanyázó katonaságnak sok szolgálatot tenni kénytelenek, az őszi postaút reparálásoktul (Egerfarmoson, Poroszlón vezetett át a Budapest-Debrecen-Nagyvárad közötti postaút: szerk.), az egri „heteseléstül” mentessenek fel s a katonaságnál „forspontozásaik” a vármegye ölfahordásával együtt elengedtessék.”

A vármegyei döntés így hangzott: „az esedezők kérésének helye nem lehet.”

1836-ban ismét panasszal fordulnak az elöljárók a vármegyéhez:

„Téli szállására régi üdőktől fogva helységünkbe mindétig beszállott egy „czug” katonaság. De most Ferdinánd főherceg huszárezredének két czugja szállott meg, kapitány és főhadnagy urakkal. Egyiknek a vármegye által épített becsületes kvártélya vagyon és lovainak istállója. De főhadnagy úrnak lakostársunknál adtunk szállást. Az legénység az egész helységünkbe be vagyon kvártélyozva, lakosainknak igen nagy terhére.”

Az egykori káptalani kúria, később „lovastiszti kvartély” a XVIII. században épült

A II. József (1780-1790) által elrendelt első népszámláláskor (1784-1787) a községnek 1665 lakosa, plébánosa és káplánja volt, filiális községe a 805 lakosú „Eger-Farnos”. (Kovács Béla, a Heves Megyei Levéltár igazgatója: Az egri egyházmegye plébániái és filiái a XVIII. század második felében a Pfarr-Topographie alapján, Az egri egyházmegye történetének forrásai 8. Eger, 2003)

Méltán nevezhető történelmi jelentőségűnek Turcsányi István káplán 1849. március 8-i bejegyzése a halotti anyakönyvbe: „öt honvéd, kik az egerfarmosi csatában ágyú által elestek. Ezen kívül öt farmosi lakos a Magyaroknak ellenségre irányított ágyúja által megsebesíttetett, kik közül három meg is halt, két katolikus, és egy zsidó, ez Mezőkövesden, amazok Egerben”. A szobrok közül műemléki jellegű a Jacso Gáspár által az iskola mellett 1793-ban emelt feszület, mely Krisztust ábrázolja a lebegő ruharedős Mária Magdolnával.

A temetőben és a község kivezető útjai mellett is állnak feszületek, a Laskó patak (33-as út felé) és az Eger patak hídjánál (Mezőszemere és Szihalom földútnál) pedig az utazók és a hidak védőszentjének, Nepomuki Szent Jánosnak a tiszteletére 1813-ban készített késő barokk stílusú szobrok találhatóak. (I. k. 25. és 48. o.)

I N
R I

privát
BAGLYOS VEGYESBOLT

Füzesabony felől jövet a község első látványossága az 1863-ban Tóth István költségén emeltetett, háromlépcsős, párkányos feszület, Krisztus lábánál Mária áll a 2015-ben felújított parkban. Mögötte az 1800-as évek elején épített káptalani tiszttartói lak, mely az 1960-as évektől Bagoly boltként és kocsmaként működik.

A templom melletti egykori temetőt Mária Terézia egészségügyi okokból kiadott rendelete alapján 1813-ban helyezték át jelenlegi helyére.

Az 1935-ben készített Kálvária kert 14 márvány domborműve Jézus keresztútjának az állomásait örökíti meg, és a kert létrehozóinak, Szalmás Jánosnak és feleségének Sumi Margitnak állítanak örök emléket.

2010 augusztus 1-én, a Tárkány községek IX. találkozóján a Kálvária kert előtt kialakított emlékparkban Oláh István, a Magyarok Világszövetségének Heves megyei elnöke avatta fel a Tárkány községek határokon átívelő nemzeti összetartozását szimbolizáló emlékművet, Kriston Endre kőfaragó mester alkotását.

„Ne féljetek!”

Szent II. János Pál pápa

A Nemzeti Összetartozás emlékművét (2010.) Kriston Endre kőfaragó mester, a harangláb és harang (2016.) Mezőtárkány, Felsőtárkány, Tárkány, Kis Tárkány, Nagy Tárkány és Köröstárkány címereit Kovács Tibor fafaragó művész faragta

A Kálvária előtt a Tárkány községek találkozóján 2010-ben átadott Összetartozás emlékmű és a 2016. július 24-én Szemenyei Péter Plébános által felszentelt harangláb előtt, a Szolnoki lovas huszárok karéjában a nemzet színésze Koncz Gábor felejthetetlen előadásában hangzott el: ” a víz szalad, de a kő marad!” (Wass Albert: Üzenet haza)

A „vörös magtárat” Dr. Samassa József egri érsek, országgyűlési képviselő támogatásával az 1896-ban alakult Mezőtárkányi Hitelszövetkezet építette1904-ben, melynek a tisztikaráról 1937-ben készített felvételt az előző könyvben is megtekinthetjük. (44-45. o.)

A Mezőtárkányi Hitelszövetkezet tisztikara a vörös magtár előtt

Felső sor: Fehér Gábor, Mezei Ignác, Németh Bertalan, Mezei László, Kovács Pál

Középső sor: Tóth Pál, Bölkény Ignác, Mezei Pál, Mezei Bertalan Németh Bertalan

Alsó sor: Karádi Gyula, Szalmás János, Dr. Tóth Péter, Dr. Erdélyi Ferenc, Szalmás Antal, Kassai László.

Középületeink - a régi és az új községháza, az orvosi rendelő, a posta, a vasútállomás, a felújított Mesevár óvoda, az általános iskola, a Petőfi Sándor Művelődési ház és Községi Könyvtár (I. k. 36. 48. o.), - napjainkban is szolgálják a községet.

Az 1900-as évek elején épült községháza az 1970-es évektől az Aranykalász Mg. Tsz központja

A 2003-ban felújított községháza a község címerével

Posta
Posta

A felújított iskola átadása 2015-ben: dr. Nyitrai Zsolt országgyűlési képviselő, Tóthné Szabó Anita polgármester, Herman István országgyűlési képviselő (2010-2014.)

„ A mezőtárkányi gyerekek is eljuthatnak a csillagokba” (részlet Nyitrai Zsolt ünnepi beszédéből)

2017. júniusban vonult nyugdíjba Nyeste Ferencné Németh Erzsébet igazgató

Tóthné Szabó Anita polgármester, Varga Éva, Reich Antalné, Nyesténé Németh Erzsébet, Bölkény Rafaelné „Ancika” óvó néni, ifj. Reich Antal, Tóth Imre tanár, Bölkény Rafael és felesége, Pásztor István alpolgármester, Rektori Otília óvoda vezető, Reich Antal volt iskolaigazgató, Gál Viktória iskolaigazgató, Németh Géza képviselő

2013-ig az önkormányzat által 1975-ben alapított Petőfi Sándor Általános Művelődési Központ keretében működött az Általános Iskola

A 2014-ben felújított Mesevár óvoda

Petőfi Sándor művelődési ház és könyvtár

Mezőtárkány vasútállomás az 1891-ben épített Füzesabony- Debrecen vasútvonalon

Az utolsó vonat…

Édesapám, Tóth Gábor (1922-1998.) 40 évi szolgálat után 1982. őszén ment nyugdíjba.

Az egykori orvosi rendelő helyén most szociális gondozó, rendőri és polgárőri iroda működik

MEDJUGORJEI SZŰZANYA

A meghalt édesanyák emlékére állíttatta a község egykori kisbírója, Csirke József és fia a Medjugorjei Szűzanya emlékművét 2015-ben.

A 2003-ban felújított ravatalozó, mely a Mezőtárkány Művelődésért Alapítvány felhívására a falu adakozásából készült lélekharanggal egészült ki.

A XX. század a technikai fejlődés mellett Európára, de különösen a Kárpát - medence közepén elhelyezkedő Magyarországra sok-sok szenvedést hozott. Az 1914-1918. között pusztító első világháborúba az 1867. évi kiegyezést követően magyar királlyá megkoronázott Habsburg I. Ferenc József osztrák császár által vezetett Osztrák - Magyar Monarchia országaként léptünk be, és 1920. június 4-én a Párizs melletti Versailles-i kastélyban a vesztesek sorsát megpecsételő Trianoni „békeszerződéssel” fejeztük be. 1945-ben a második világháborúban ismét vesztesek

maradtunk és a több százezer magyar katona és polgári áldozat ellenére Magyarország területi és lelki megcsonkítását megerősítette az 1947. évi párizsi politikai-katonai békediktátum:

Hazánk lakosságának a felét, területének kétharmadát veszítettük el. Öt millió magyar él Erdélyben, a Kárpátalján, a Felvidéken, a Vajdaságban, Ausztriában és szerte a világ szinte minden országában. Községünk világháborús áldozatainak a nevét emlékmű örökíti meg a templom kertben (I. k. 57-58. o.) és a templom vörös márvány oltárán, melyet dr. Révész Béla plébános Király Róbert szobrászművésszel készíttetett 1973-ban, a templom kétszáz éves fennállásának tiszteletére.

Ludeser Sándor (1846-1918.), Vágássy József (1860-1922.), Képes Gyula (1889-1949.),Tárkányi Rafael (1930-2005.) plébánosok, Jászberényi Miklós főjegyző (1868-1913. 2014-ben utcát neveztek el róla), Kiss Andor vb. titkár (1909-1999.), Cseh József (1930-2010.) és Sz. Kovács János (1930-1990.) tanácselnök, dr.Tóth Péter községi orvos (1899-1976.), Németh Ervin Pálné Filó Ilona,(Marika) alpolgármester (1950-2014.), Perge Lukács iskola igazgató (1942-2017.), Kriston Endre kőfaragó mester, községi képviselő, alpolgármester (1950-2017.) a tárkányi temetőben nyugosznak. Rédai János (1973-1991.) plébános sírja az általa feltárt altemplomban van. A legrégebbi síremlékek Németh Ferenc (1847-1885.), Bársony Pál (1839-1914), Bölkény Rozál (1843-1907), mögötte Juhász Imre és felesége Gyurkó Erzsébet, „Erzsi néni” (1872-1941. január 11.) síremléke látható.

ITT NYUGSZIK
ISTENBEN BOLDOGULT
BÖLKÉNY ROZÁL
SZÜL. 1843 AUG. 22
MEGH. 1907 OKT. 16.
MÉHI LAJOSNÉ
JUHÁSZ REBEKA
1900 – 1968
EMLÉKED ÖRÖKKÉ ÉL
SZIVÜNKBEN
ITT NYUGSZIK
ISTENBEN BOLDOGULT
BÁRSONY PÁL
SZÜL. 1839 MÁRCZ. 20
MEGH. 1914. FEBR. 9.
MÉHI LAJOS
1896 – 1984
EMLÉKE ÖRÖKKÉ ÉL
SZIVÜNKBEN
Megszünt minden földi szenvedéseim
Fogadj magadhoz édes jó Istenem.

ÉS KÖRZETE

Megérdemlik, hogy emlékezés mélto

Nem adják az enyészetnek, renoválják a zsidó temetőt

Pásztor István májusban írt levelet a Mazsihisznek, akik támogatják a zsidó temető renoválását

Fotó: Berán Dániel

Különleges, talán sok helyi számára is ismeretlen hely-

Arra kértük, mutassa meg a területet, s vázolja fel nekünk, milyen célok vezérelték, s mit sikerül a tervekből

– A temetőt tizenöt méteres kerítéssel körbekerítjük, lesz kapu és szeretnénk a terület mellé két padot is elhelyezni. Csemetéket ültetünk majd, melyek idővel árnyékot is adnak –

Mint azt megtudhattuk, az önkormányzat eddig is gondoskodott a területről, de annak helyreállítására már nem volt lehetőségük. Épp ezért Pásztor István, a Magyarországi Zsidó Hitközségek Szövetségétől, a Mazsihisztől kért segítséget, és kapott: má-

Rokonokra lelni

Érdekesség, hogy ezek a zsidó emberek, akik 1955 körül a településen éltek, még tudtak héberül. Pásztor István elárulta, hogy a területen, melyet renoválni szeretnének, a legutolsó temetés 1955-ben volt. Nem titkolt céljuk azzal, hogy

Az egykori zsidótemető feltárását Pásztor István alpolgármester irányítja 2017-ben

Bél Mátyás: „**Heves megye ismertetése 1730-1735**.” című korabeli tanulmányában (született a Zólyom megyei Otsován 1684-ben) így ír a Tarnai járásról, ahová 1883-ig Mezőtárkány nagyközség tartozott:

„Nevét a Tarnáról kapta, ami keresztülfolyik rajta. Úgy a járás is, miután néhány rész kiterjeszkedik Eger felé, a többi a Tarnához fordulva, annak medre szerint halad egészen a jászok földjéig mindkét parton, és itt a Gyöngyösi járást érinti, ott a Tiszaival kapcsolódik egybe.

A járás ugyanis a Tarnán kívül magába foglalja a Bene és a Szikszó patakokat és az Eger patak felső szakaszát, egészen (Borsod) Ivánka faluig. A földterület kedvező, termékeny, gabonát és helyenként bort is bőven terem, csak néha áldozatul esik a felduzzadt Zagyva torkolatától visszaszorított Tarna áradásainak, és sokkal népesebb falvak telepítik be, mint a Tiszai járást.

Egert ugyan két részre osztja az Eger patak, és a folyón túli részt a várral együtt Borsod megyéhez számítják, mégis, mivel az a rész az innensővel együtt Heves vármegye elöljáróságának, azaz a püspöknek nemcsak hogy alá van rendelve, hanem székhelyéül is használja, a hely urának jóváhagyása van a borsodiaktól, hogy bírói hatalmánál fogva a folyón túli rész is - a borsodiakat illető jogok sérelme nélkül - a hevesi törvényeknek van alávetve, ami az adót és a pallosjogot is illeti.

Abony Maklár után az Eger patakon lejjebb ugyancsak a püspök faluja, szintén katolikus vallású, egészséges levegőnek, termékeny földnek örvend, és a patak e szakaszán bőségesen vannak a magyarul menyhalnak nevezett halak.

Tárkány éppannyival távolabb eső falu az Eger pataknak ugyanazon partján, az egri káptalan birtoka és különbözik attól, amelyik a patakon túl a borsodi földekhez tartozik.

Farmos az előbbitől kis távolságra van, köztük folyik az Eger patak, különböző nemesek birtokába esik.

Dormánd, Abonytól kis távolságra délre esik, a Sági- és Polgár- családokat illeti, és másokat, ha vannak.

Besenyő ugyanazon a környéken, az előbbiektől távolabb esik délre, nemesek birtokolják, közepes falu.

Heves - Vezekénnyel nyugatról szomszédos- szegény, leromlott falu, valaha mezőváros volt, és az egész vármegye ékessége. Ezt mutatja a hely fekvése. Magasabban fekvő síkság erdőkkel övezve. A középső lakott területet tarkítják jelesebb épületek romjai. Ezekből már semmi nem maradt meg, csak a Szent János templom máig ép és szilárd, szépen megépített oldalfalai, amelyek nemcsak a település régi fényének bizonyságai, hanem helyre is állíthatók elérhető költségen.”

Bél Mátyás ír a cigányokról is, „akik az V-VI. században Indiában törzsi szervezetben éltek, majd Perzsián és a mai Törökországon keresztül eljutottak a XI. században Görögországba is. Egyes törzsek a Balkánon telepedtek le és a XV. században nagyobb csoportokban Magyarországra és Európa több országába eljutottak.

Zsigmond király 1424-ben adott menedéklevelet egy magát László vajdának nevező cigánynak és csoportjának, majd Mátyás király (1458-1490) és II. Ulászló király (1490-1516) korából ismerünk hasonló tartalmú okleveleket. A török hódoltság idején a vándorló cigányok a török birodalom kis-ázsiai és balkáni területeiről már nagyobb számban jutottak el hazánkba is." (Kovács Béla: Sarud 50-51.o.)

„Cigányokat láthatsz itt-ott felállított sátrakban táborozni, és ismét tovább menni, ahová tetszik.

Hiszen a házakat magukkal hordják a szekereken, és hol itt, hol ott állnak meg, és kóborolva a vidék szükségleteit követik, és ahogy azok kitartanak, úgy rendeznek be hasonló állandó szállást, aztán kunyhóikat vagy sátraikat magukkal együtt elköltöztetik. Kovács mesterséget űznek, ezért kedves vendégek a parasztok körében, akikkel összeülve gyakran együtt is isznak, esznek, ugyanis ezen a vidéken, mivel könnyebben fenntartják magukat. Minthogy a hús ára olcsóbb, sokan tartózkodnak a döghústól, akik munkát vállalnak. A többiek pedig közösen élnek a parasztok adományaiból vagy lopásból, de nem lopkodnak csak annyit, ami az éhségüket csillapítja." (89-91. o.)

A Heves Megyei Levéltár feljegyzése

„Mezőtárkány nagyközség 1883-ig a Tarnai, attól kezdve 1950-ig, a tanácsi rendszerig az Egri, ezt követően a Füzesabonyi járáshoz tartozott. 1871-től 1950-ig önálló nagyközség, 1895-től önálló anyakönyvi kerület volt. Lakossága 1785-ben 1665, 1869-ben 2735, 1880-ban 2669, 1890-ben 2916, 1900-ban 3045, 1910-ben 2980, 1920-ban 2833, 1930-ban 3017, 1941-ben 2997 fő volt, ebből 33 izraelita, a többi római katolikus vallású. Határának területe 6774 holdat tett ki.

(Jelenleg a 4090 hektár területű településen 1750 lakos él, 1988-ban a magát cigány származásúnak valló lakosság száma 222, jelenleg több mint 300.)

Képviselőtestületének létszámát a község 1872. évi szabály-rendeletében 40 főben szándékozott meghatározni, de ezt az alispán 28 főre módosította. 1887-től a képviselőtestület 28 rendes és 6 póttagból állt. Évente négy rendes ülést kellett tartania. Ezek közül a tavaszi ülésen, mely legkésőbb március első felében volt, a zárszámadást, az őszi ülésen, melyet szeptember első felében tartottak, a következő évi költségvetést tárgyalták meg. 1903-tól az évi két rendes ülést februárban és júliusban vagy augusztusban kellett megtartani. 1930-ban a szabályrendelet a

képviselőtestület rendes tagjainak a számát továbbra is 28 főben állapította meg, de póttagokról nem tett említést.

Az elöljáróság 1872-ben a bíróból, a törvénybíróból, nyolc tanácsbeliből, a közgyámból és a jegyzőből állt. A bíró végezte a pénztárnok feladatait is. A személyzet a kisbíróból, a belrendőrből vagy hadnagyból és négy éjjeliőrből állt. 1887-ben az elöljáróság tagja lett a körorvos is. A segédszemélyzetet a segédjegyző, a szülésznő és a halottkém alkotta. Az 1887. évi szabályrendelet szerint a tanács legalább minden hónapban köteles volt ülést tartani, ezen felül annyit, amennyit a község ügyei szükségessé tettek. 1903-ban önálló tisztségként jelent meg a pénztárnok és a segédszemélyzet tagja lett a vágóbiztos is."

A „**Tisza-Tarna- Rima mente öröksége**" című elektronikus könyv (2014.) szerint:

„1771-ben az úrbérrendezés során a falu határát első osztályúnak minősítették, minden egész telekhez 31 kishold szántót és 9 kaszás rétet adtak. 1856-ban került sor megegyezésre az úrbéri birtok és közös legelő elkülönözésére és a tagosításra. Ez alapján minden egész telek 11,5 kishold legelőt kapott, a maradványföldekből pedig 41 hold visszakerült az uradalomhoz. 1859-ben a jobbágyszántó 2756 katasztrális hold területet tett ki, a majorsági szántó nagysága 305 katasztrális hold volt.

A 20. század első harmadában a falu határában főleg búzát termesztettek, mellette még kukoricát, árpát, rozst, zabot, zöldtakarmányt, burgonyát, cukor- és takarmányrépát, dinnyét és sok hüvelyest termeltek.

A település határának művelési ágak szerinti megoszlása 1866 és 1935 között a következőképpen változott:

A földbirtokok területe művelési ágak szerint (katasztrális holdban)										
Év	Összes terület	Szántóföld	Kert	Rét		Szőlő	Legelő	Erdő	Nádas	Nem termő terület
1866	6747	3560		743			1720			
1897	6881	4099	81	487		-	1619	-	-	595
1935	6795	5805	99	180		-	397	-	-	314

A gazdaságok száma 1897-ben 528, 1935-ben 698 volt. Az 1935-ben készített statisztika szerint birtoknagyság szerinti megoszlása a következő volt: 200–500 kh területű birtokokból 1 volt, 100–200 kh területnagysággal ketten rendelkeztek. 50–

100 kh birtoknagyságú földből 15 birtok állt, 20–50 kh nagyságú birtokos 69 volt, 10–20 kh területű birtoka 114 főnek volt, 5–10 kh területet bírók száma 83 volt, 1–5 kh között területe 236 személynek volt. 1 kh alatti területű birtokosok száma 178, közülük 115 nem rendelkezett szántóföldde.

A rét és legelő területek jó feltételeket teremtettek az állattartáshoz. Az állattartással biztosították a föld műveléséhez szükséges igaerőt, és a lakosság húsellátását is szolgálta. A 19. században jelentős volt a településen a juhtartás.

1821-ben két gyöngyösi csapómester a falu egész gyapjútermését lekötötte, a juhok párját 2 forint 12 krajcárjával és 300 forint előleget is adott a bíró kezéhez. De mire eljött a gyapjúnyírás ideje, a papírpénz értéke bizonytalanná vált, és a gyapjú ára hirtelen leesett. A csapómesterek a gyapjút az áprilisban kialkudott magas áron nem akarták átvenni, új alkut akartak kötni. „Azonban Mezőtárkány helységnek Farkas Istvány nevezetű bírája félre tevén minden kereszténységet, s egyedül azon 300 forintra áhítozván, melyeket váltó czédulákban előpénzül adtunk, az előbbi alkutul el nem áll, s az előpénzt nem adja vissza. Pedig ígértünk neki 26 garast (váltó czédulában) párjáért. A falubéli lakosok ezen alkura hajlandóak is voltak, de gyapjújoknak átadását a bíró nem engedte. Ezért a szegénység - a pénzre reá szorulván- párját 1 forintjával (más vevőknek) eladni kéntelenített.” A vármegye közbelépésére a község a felvett előleg felét visszafizette a csapómestereknek.

A 20. században a szarvasmarha tartása vált egyre fontosabbá. Az állatállomány 1897 és 1935 között a következőképpen alakult:

Állatállomány változása (darabszámban)			
	1897	**1925**	**1935**
Szarvasmarha	860	903	889
Ló	683	511	?
Sertés	831	399	1511
Juh	2165	572	320
Baromfi	5136		
Méhcsaládok	76		

A korai ipari vállalkozások közül serfőző működésére is van adat.

1716-ban az egri káptalan engedélyével Wagner Sebestyén létesített serfőzőt. 1854-ben a térképen még feltüntették, megszűnésének ideje nem ismert.

A 20. század közepéig ipari jellegű tevékenység az ott letelepedett, egy-egy nagyobb, vagy speciális szaktudást igénylő mesterség képviselőjéhez kapcsolható. 1906-ban 3 kovács, 1 bádogos, 2 asztalos, 2 kerékgyártó, 4 szabó, 2 cipész, 1 csizmadia, 2 molnár, 1 hentes, 1 mészáros és 5 ács élt a településen.

1925-ben az iparosok száma 42 volt. Foglalkozásuk szerint 10 ács és kőműves, 3 asztalos, 5 cipész és csizmadia, 1kerékgyártó, 5 kovács, 4 mészáros és hentes, 4 szabó, 1 fodrász, 8 cséplőgép tulajdonos, 1molnár, 1 daráló malmos működött a faluban.

A nagyobb ipari vállalkozások között tartották számon ugyanekkor Illés Jánosét, aki gőzmalom, olajütő, kendertörő és villanyáram fejlesztőjében 12 munkást foglalkoztatott.

Gyurkó Miklós 1935-ben indított darálóját, Kácsor József kovács műhelyét és az egri főkáptalan gépjavító telepét a nagyobb helyi vállalkozások közé sorolták.

A darálót az 1970-es évektől a 95 éves korában, 2014. októberében elhunyt szomszédom, Nagy Miklós, majd pedig a fia, Nagy Ferenc működtette 2017. májusában bekövetkezett haláláig.

Kácsor József, Molnár Mihály, majd fia, Tarnóczi József egykori kovácsműhelyében az 1970-es években még sok lovat patkoltak (2015-ben lebontották)

Csepregi László egyike a néhány lovas gazdának a faluban

„A falu kiskereskedelmi forgalmának lebonyolításában a helyben működő kocsmák és vegyeskereskedések játszottak szerepet. 1925-ben 4 korcsma és 7 szatócsbolt volt a településen. 1906-ban a kereskedők száma 8 volt, 1925-ben 5 állatkereskedő, 3 terménykereskedő és 4 tojás és tejtermék kereskedő szerepel az összeírásban. Helybeli vásár és piac megtartására 1932-ig nem volt joga, Füzesabony és Eger vásárait és piacát látogatták.1932-ben már keddi napokon helyi piaca volt.

1901-ben alakult meg a Mezőtárkány Községi Fogyasztási és Értékesítő Szövetkezet. A helyi hitelélet segítője a Hitelszövetkezet volt, melyet 1896-ban alapítottak.”

Kis József gazdán kívül még Németh Béla foglalkozik szarvasmarhával a faluban, de a Tsz-ben 2017-ben voltak szürke marhák is

Közfoglalkoztatás: figyelnek a hátrányos helyzetű lakosokra

Értéket teremt munkájuk

Mezőtárkányban nagy gondot fordítanak a minél szélesebb körű közfoglalkoztatásra. Már azt is tudják: szeptember 22-én és 23-án ott lesznek Budapesten az Országos Közfoglalkoztatási Kiállításon. Hogy lesz mit bemutatniuk, az nem is kétséges.

Juhász Henrietta
henrietta.juhasz@mediaworks.hu

MEZŐTÁRKÁNY Sok mindenre lehet büszke a település, s ezek közül az egyik egyértelműen az, amit a közfoglalkoztatással elértek – a töretlen tenni akarásnak köszönhetően. Tóthné Szabó Anita polgármester asszony is büszkén számolt be azokról a területekről, melyeken közfoglalkoztatott embereket tudnak alkalmazni, bevonni a munka világába, ezáltal pedig emelni az életszínvonalukat.

Az egyik ilyen a mezőgazdaság területe, aminek része a gabonatermesztés, de van ilyen

A környezetben is akad tennivaló: gondot fordítanak az illegális hulladéklerakók felszámolására, a belvíz elvezetésére, a közutak és földutak javítására is. Ugyanitt említhetnénk még a karbantartók és köztisztaságért felelősek csoportját is, akik szintén sokat tesznek a településért.

> A közfoglalkoztatásban kiemelkedő eredményeik vannak.

Mindezek mellett a szociális és gondozómunkára is odafigyelnek a település vezetői. Nem véletlen tehát, hogy Mezőtárkány nemcsak az Országos Mezőgazdasági és Élelmiszeripari Kiállításra kapott meghívást őszre, hanem ott lesz szeptember 22-én és 23-án az Országos Közfoglalkoztatási Kiállításon is.

Jelenleg százhúszan vannak, akiket ilyen formában foglal

Sertést is tenyésztenek a közfoglalkoztatás keretében Fotó: Korsós Viktor

Javuló utak

Mezőtárkány százhúszmillió forintot megközelítő összeget nyert a Vidékfejlesztési Programnak köszönhetően a külterületi földutak javítására

Biztos kezdet gyermekház épülhet

Mezőtárkányban valóban széles körben gondoskodnak azokról az emberekről, akiknek hátrányos helyzetükkel, nehéz életkörülményükkel is

mekek és szüleik kapnának szakirányú segítséget olyan védőnőtől és családsegítőtől, akik állandó alkalmazottjai lennének a gyermekháznak.

HÍREK

Falunap, főzőverseny

MEZŐTÁRKÁNY Nem kell messzire utazniá a környékbelieknek, hogy az államalapítás ünnepének hétvégéjét izgalmas családi programokon tölthessék. Mezőtárkányban augusztus 19-én szervezik meg a falunapot, melyre reggeltől estig várják a vendégeket. Immár tizedik alkalommal

Aratás Mezőtárkány határában 2017 nyarán

Az 1950-1990. közötti tanácsi rendszerről hiteles képet ad a Heves Megyei Tanács Végrehajtó Bizottságának 16 osztálya által 1989-1990-ben végzett átfogó felügyeleti ellenőrzés, melynek összefoglaló jegyzőkönyve az előző könyvben is olvasható.

A megyei tanács 16 osztálya által készített részletes, eredeti jegyzőkönyveket tartalmazó kötet az Ady Endre út 8. szám alatt 2014. március 28-án megnyitott tájházban tekinthető meg.

Szüleink, nagyszüleink élete és a mi életünk jó része is az 1900-as években telt el.

A 2006-ban megjelent könyvünk „történelmi séta” keretében igyekezett bemutatni Mezőtárkány ezeréves történetének jelentősebb emlékeit.

Jelen könyvünk célja bemutatni az elmúlt évtizedek eseményeit, szüleink és kortársaink életét gyermekeinknek és unokáinknak azzal a reménnyel, hogy Mezőtárkány regényét Ők fogják továbbírni.

Ékes példája ennek Brauner Fruzsina tanítónő 2010-ben készített tanulmánya a magyar és ezen belül a tárkányi konyhaművészetről.

De méltán válik könyvünk részévé, Brauner Tamás fekve nyomó magyar, Európa és világbajnok, a környéken híres muzsikus Nagy Gyula és fiainak Nagy László Csaba mérnöknek és Nagy Gyula shéfnek, mesterszakácsnak a munkássága.

A kántortanító Szántó Lászlónak, a kőfaragó mester, Kriston Endrének, a fafaragó népművész Kovács Tibornak, a csipkeverő és nádfonó népművész Kovács Tibornak a tevékenysége.

Kiemelendő Nyeste Ferencné Németh Erzsike, a 2017. évben nyugdíjba vonult igazgatónőnek a munkássága, aki az 1980-as években tanácselnök helyettes, majd Sz. Kovács János tanácselnök 1990. májusában váratlanul bekövetkezett halála után a tanácselnöki tisztséget is ellátta a szeptember 30-án megtartott önkormányzati választásokig.

Az 1970. óta a végrehajtó bizottság titkári tisztségét betöltő Siska Jánosnét 1990. szeptember 30. napján választották meg polgármesternek, akit 1998-tól alpolgármestere, dr. Adorján Gábor követett a polgármesteri székben.

2006-tól Tóthné Szabó Anita tölti be a polgármesteri tisztséget.

Dudás Ferenc iskolaigazgató, dr. Adorján Gábor az Aranykalász Mg. Tsz. elnöke, polgármester, Siska Jánosné vb. titkár, polgármester, Nyesténé Németh Erzsébet iskolaigazgató, Mezőtárkány Község Díszpolgárai.

Róluk is szól a könyv, méltán lehet tanulni Tőlük.

A „halottlátó” asszonynál (Egri világosság, 1937)

„A négy szentkép fülkével és kettős vaskereszttel díszített kőgúlát a néphagyomány szerint egy itt elesett török katona sírja fölött emelték.” (Dr. Soós Imre, a Heves Megyei Levéltár igazgatója: Heves megye műemlékei, 1972.)

Az Egri Világosság 1937-ben megjelent írását 2009 nyarán kaptam egy ismeretlen asszonytól, aki megmutatta a mezőtárkányi temetőben nyugvó Juhász Imréné született Gyurkó Erzsébet (1872-1941. január 11.) bekeretezett fényképét és a Miskolci Napló 1925. január 25-i újságcikkét. Ezeket megtekinthetjük a 2014 tavaszán átadott tájházban.

„Mezőtárkány a neve annak a falunak, ahol a halottlátó Juhász Imréné vagy, ahogy inkább nevezni szokták: „Erzsi néni” lakik.

Kíváncsi és hívő emberek százai keresik fel. Már a háború előtt is népszerű volt. Közel 30 éve annak, amikor Gárdonyi Géza, a híres író, elment hozzá, és

meggyőződésének hatása alatt olyan érdekes cikket írt Juhász Imrénéről, hogy még a császári udvarba is eljutott a híre…

Erzsébet királynő tragikus halála után Ferenc József királyt is érdekelte a dolog, és amikor Gödöllőn nyaralt, magához rendelte a halottlátó asszonyt.

Ferenc József előtt Juhász Imréné szavait hárman jegyezték föl. Az audiencia végén megfogadta, hogy sohasem árulja el, amiről szó volt, csupán azt a jelentéktelen dolgot említette meg, hogy a királyné szobáiban levő szekrények és dobozok kulcsait a szolgák a leggondosabb keresés dacára sem tudták megtalálni, míg ő a kihallgatás során meg nem mondta, hogy a kérdéses kulcsok a fenséges asszony melyik ruháinak zsebében vannak, ahol aztán azokat meg is találták.

A királyi elismerést azok az emléktárgyak igazolják, amiket pár soros levél kíséretében küldött a kabinetiroda Juhász Imrénének.

Abban az időben még a község vezetősége nem jó szemmel nézte Juhászné léleklátásait, úgy okoskodott, hogy amiket a hatóság nem lát, azokat Juhászné sem láthatja.

Népbolondítónak minősítették, s nemcsak pénzbírságra, hanem elzárásra is ítélték, sőt hogy jobban megalázzák, csendőrökkel kísértették Egerbe a bírósághoz. Ennél az alkalomnál, amikor a csendőr gyorsabb menésre nógatta, Juhászné nyugodtan így szólt:

- Hiába siettet engem. Nem tudok gyorsabban menni, mert egy sánta halott asszony jár előttem jobbra-balra… Azután leírta a sánta asszony külsejét, mire a csendőr a homlokára csapva megdöbbenve jelentette ki, hogy az az ő anyja.

Később, amikor a bíróság előtt állt, a kihallgatás idejében az a látomása volt, hogy egy dohánygyári munkás gyermeke épp akkor halt meg: az országúton pedig egy ember kiesett a kocsiból. A bíróság ezeket megtudakolta és megállapította, hogy valóban úgy történt minden.

A sok büntetésből és meghurcoltatásból végre is a király meghívása és csodálatos képességének legfelsőbb elismerése mentette meg, mert azóta nem zavarják munkálkodásában.

Dr. Barakonyi Jenő, az „Újság” munkatársa egy alkalommal Mezőtárkány állomáson a továbbinduló vonatra várt és hallotta, amint az utasok egymás között szóbahozták „Erzsi néni” halottlátásait.

Barakonyi dr. felfigyelt, és minthogy a vonat indulásáig több órányi ideje volt, fogta magát, felkereste Juhász Imrénét. Hogy azután mit tudott meg, arról az „Újság” 1931. évi július hó 10-i számában többek között ezeket írja:

„ Vizsgálódó szemmel figyelem Juhásznét, aki halk mormogással egyre pergeti az imákat fekete olvasóján. Amint imádkozását befejezte, kissé éneklő hangon szólalt meg:

- Ki légyen az a kórházi halott?

Szinte megdöbbenek. Arcomon megfagy a fölényes mosoly.

- A kórházi halott: szegény jó apám!

Juhászné a kérdésre választ sem várva, lecsukódott szempillákkal, monoton hangon folytatja tovább:

Úgy mondom, kedveském, ahogy látom. A kórházi halott itt van előttem, mutatja, hogy a fején megsérült. Kórházba szállították, de már nem lehetett rajta segíteni, ott halt meg. Látom a sírját, kedveském, be van kerítve ráccsal

- Úgy mutatja, hogy maga állított neki sírkövet és annak felirata körül valami tévedés volt.

Szaggatott szavakban beszél tovább és megdöbbentő precizitással mond el olyan részleteket, amiknek hallása juttatja csak emlékezetembe ismét azokat az eseményeket, amelyeket ilyen folyamatos sorrendben, gondolkozás nélkül talán magam sem tudtam volna elmondani. Előadásában egymásután vonulnak el a rég eltemetett ismerősök. A szűk szoba megtelik elfelejtett halottakkal és az ember beleborzong. Minden halottat oly jellemzően ír le, hogy első szavai után ráismerek arra, akiről beszél. A beszéd sodrában egyszer csak megtorpan. Mereven bámul maga elé, látszik az arcán, hogy valami előtte érthetetlen dolog előtt áll.

- Nem értem, hogyan lehetséges ez ? - szólalt meg. Egy öregember, egy fiatalasszony és egy kis gyerek, mindhárman egy sírban nyugszanak. Hogy értsem ezt, kedves?

Én értem, válaszolok neki: Feleségem hozzátartozói azok. A kerepesi temetőben kiürítettek egy parcellát, exhumálták a különböző időben eltemetett három halottat és közös sírba helyeztettük el.

Most én akarok tőle valamit kérdezni. Nem várja be, hogy az agyamban megfogant kérdést kimondjam, már rákezd monoton, éneklő beszédjére:

- Akit kérdezni akar, kedves, az is itt van. Valami nagyon nagyúr lehetett. Fényes aranylánc van a nyakán, úgy vélekedem, hogy gróf volt az illető, olyanfajta ember, aki az ország dolgaiban is részes volt. Szép, hosszú fehér szakálla van. Úgy mutatja, hogy a tüdeje miatt halt meg, tüdőgyulladása volt. Az a hely, ahol most el van temetve, nem a végleges nyugvóhelye. Írásban hagyta meg, hogy ha az a föld, melyben örökös nyugvóhelyet kíván, ismét a

magyaroké lesz, csak akkor vigyék őt oda. Úgy mondom, kedvesem, ahogy látom, szól szaggatott, éneklő hangon.

Egy kérdést intézek hozzá:- Mondja meg, mikor jön el az az idő, hogy Batthyány Tivadar grófot írásban hagyott kívánsága szerint elszállíthatják Lajtafaluba, véglegesnek óhajtott nyugvóhelyére? Mondja meg, kérdem: Mikor lesz a terület ismét Magyarországé?

Hosszasan hallgat, arca erősen kipirul, halántékán az erek vastagon kidagadnak, s nagyon elhaló hangon válaszol: A halott úgy mutatja, kedveském, hogy azt az időt maga még megérheti…"

Az idézett közlemény írója bizonyára nem hitte akkor (1931-ben vagyunk!), hogy milyen értékes megismeréssel tér vissza az egyszerű asszony otthonából.

Az én hallgatag, de annál inkább figyelni és kutatni szerető természetem engemet is útnak indított H. László testvérem és özv. Levandoszky Ferencné látó médium társaságában. Nevezett médium levélváltással intézte el Juhásznéval, hogy megérkezésünk napján okvetlen fogadjon hármunkat, nehogy másnapra maradjunk. Kora reggel érkeztünk Mezőtárkányba. Komor, hűvös őszi nap volt. Előttünk végig elterülő sártenger fogadott. A bokán felüli sárban csak nehezen tudtunk lépkedni. Megkérdeztem egy velünk szembejövő atyafit:

- Mondja, kérem, minden utcában ilyen nagy itt a sár?
- Dehogy van itt nagy sár - méltatlankodott - hiszen ez a köves Fő út. A többi utcákban van nagy sár. Nagyon rendes falu ez kérem: aki egyszer ideköltözik, nem kívánkozik másfelé.

Végignézett rajtunk és megkérdezte: Honnan gyöttek?

- Budapestről.
- Úgy gondolom- mondta mosolyogva - hogy a hóttakat látó Erzsi nénihez tartanak az urak.
- Eltalálta. De ha már erről van szó, mi a maga véleménye róla?
- Hát kérem – felelt fontoskodva – nem lehet róla rosszat mondani. Jó barátságban van a hóttakkal, és azok mindent megmondanak néki.
- Így hát érdemes volt eljönni hozzá? – faggattam tovább.
- Nem fogják megbánni az urak.
- Messze van még a háza?
- *Ott, abban az utcában, ahol a kút látszik- mutatta az irányt.*

Még hét óra sem volt, mikor odaértünk, s máris sokan álldogáltak a ház udvarán. A velünk jött özv. Levandovszkyné mindjárt megbeszélte Erzsi nénivel, hogy még

idejében szólítson minket. Így sikerült néhány óra múlva szembekerülnöm Juhász Imrénével. Kis ideig halkan imádkozott, aztán így kezdte:

- Sokan jöttek magához, kedves. Már tegnap jelentkeztek. Idősebb asszony áll itt. Hirtelen halt meg a tavasz elején. Úgy mutatja, agysorvadása volt. Kórházban is feküdt cukorbajban.
- Feleségem nővére…
- Két férjes lánya van - folytatta tovább - az egyik már özvegy és három gyermeke van. Úgy mondom, kedves, ahogy látom.
- Valóban úgy van.
- Régen eltemetett, idős férfi halott törüli a szemét. Úgy látom, a vonat gázolta el.
- Szegény apámmal történt az eset.
- Mikor volt a sírjánál?- kérdezte vádlóan.
- Csak amikor eltemettük- mondtam restelkedve- már meg sem találnám a sírját.
- Úgy mutatja, kedves, hogy maguk már elköltöztek onnan, ahol olyan sokáig laktak.
- Öt év előtt költöztünk el abból a házból, ahol 16 évig laktunk.
- Köszöni, hogy megemlékezett róla. Hát ez a kicsiny, kerekarcú ősz asszony ki légyen? Daganat volt a hasán, és kioperálták, a kórházban halt meg.
- Az én édes anyám ez az ősz asszony.
- Mosolyog magára, kedveském. Úgy mutatja, van még egy lánya is, de annak a természetét sokszor nem állhatta… nehezen tudták megérteni egymást.
- Én is úgy vagyok vele…
- Kékszemű, szőke hajú katona áll elém- vágott a szavamba. Nagyon messze, elhagyatva, valami járvány miatt halt meg és közös sírba tették.
- Feleségem bátyja ez a szegény halott katona- feleltem meghatva. Orosz fogoly volt a világháborúban. Annakidején sokat imádkoztam érte, hogy fogságából hazajöhessen… De helyette egy barátja jött el anyósomhoz, aki jelen volt a temetésén, és elhozta a nyakán hordott medaillont és az imakönyvét.
- Örömmel hallgatja, amit mond. Úgy mutatja, hogy az édesanyja sem él már soká. Nagyon fulladozó és köhögő, kicsi, sovány öregasszony. Úgy mondom, kedves, ahogy látom.
- Bizony, nagyon beteg az anyósom. Most is alig tudtam eljönni miatta - válaszoltam.

Röviden mondja el a szükséges ismertetéseket és mégis hűen jellemzi a túlvilági vendégeket, ami nagyon fontos, mert beszéde során nem ér rá az ember találgatni, sem kérdezősködni.

- Most egy úrfi halott simogatja a fejét, kedves - folytatta szaporán. Ő is régebben halt meg. Tüdejére és torkára mutat, mert a torkára ment a

tüdővész… itt mintha figyelne valamit, aztán tovább mondta: Nagyon köszöni, hogy a sírkeresztjén lévő márványlapra vésett feliratot újraaranyozta és az üveg alatt elmosódott fényképét is szebbel cserélte ki. Úgy mondom, kedves, ahogy látom.

- Nagyon jól látja Erzsi néni - feleltem meglepődve. Az a halott úrfi, az elsőül jelentkezett halott sógornőm fia, orvosnövendék korában halt meg. Valóban úgy volt, hogy az esőzések miatt elmosódott fényképét kicseréltem és a feliratot újraaranyoztam.
- Most mind az öt halott körülötte van, és szeretettel szorongatják a kezét. Köszönik, hogy eljött. Arra kérik, imádkozzék értük kedden és pénteken. Ha majd újra eljön, többet mutatnak.
- Mindennap imádkozom értük, sőt a szenvedő lelkekért is.
- Úgy látom, sokat tanul a lelkektől.
- Hogyan látja?- kérdem érdeklődve.
- Megvan annak a jele, nem mondhatom másképp, kedves. Csak folytassa tovább a tanulást.

Azután ismét imába kezdett, és utánam mások következtek…

Ebéd után mindhármunkat bevezetett súrolt, padlós, külön szobájába és megmutatta a király ajándékait. Elmondta, hogy 65 éves és 45 év óta reggel hét órától délig munkálkodik a halottakkal. Déli harangszónál elköszönnek tőle a halottak és munkálkodása aznap véget ér. Azok az emberek, akikre az nap nem került a sor, legtöbbnyire a faluban hálnak, hogy másnap elsők lehessenek. Vasárnapokon nem fogad, sőt hétköznapokon sem mindig jönnek hozzá a halottak.

- Hogyan kezdődött a lelkekkel való munkálkodása?- tettem fel a kérdést.

Elkomolyodva nézett rám. Láttam rajta, hogy a kérdés nincs kedvére.

- Nem szoktam beszélni róla - szólt elgondolkozva - de a kedvesnek mégis elmondom.

Aztán elbeszélte. Így tudtam meg, hogy 18 éves korában férjhez menésének első évében olyan súlyosan megbetegedett, hogy öt napig halotthoz hasonló állapotban feküdt. Már a koporsót is megrendelték, de az orvos nem engedte felravatalozni… Gyakran megvizsgálta, és mindannyiszor azzal nyugtatta meg síró férjét és a rokonságot, hogy nem halt meg a menyecske. Meghatottan mondta el Juhászné, hogy amikor tetszhalott volt, ragyogó angyalok jöttek hozzá és elvitték a mennyországba. Olyan gyönyörű volt ott minden, hogy azt sem tudta hová-merre nézzen. Az angyalok kezében liliom-rózsacsokor illatozott, boldogságában félelem fogta el, amikor gyarló asszony létére az Úr Jézus Anyja elé állították. Sírva borult le előtte, Szűz Mária pedig fejére tette kezét és így szólt hozzá:

- „Ne félj gyermekem, az Úr munkával bízott meg a földön. Megnyitom a te lelki szemeidet, hogy lássad a meghaltak lelkét és beszélj róluk az embereknek. Adok neked képességet, hogy bizonyságot tehess a síron túli életről… A te földi utad sziklás, tövises és hosszú lészen, de én Mária, veled vagyok, és megoltalmazlak az én Uram erejével. Légy türelmes és alázatos, szeresd az embereket. Most pedig menj vissza a földre és munkálkodjál. Isten veled!”

- Így történt ez, kedves - mondta a beszéde végén. Régen volt, de még ma is a lelkemben hallom Szűz Mária minden szavát.”

BESZÉLGETÉS A SIRBALÁTÓ TÁRKÁNYI „SZENT ERZSÉBET"-TEL

Erzsébet királyné és a tárkányi asszony

Látogatás a gödöllői királyi kastélyban 27 év előtt — „Erzsébet királyné szerencsétlen halott — Hová tűnt Rudolf szelleme — Jókai, Rudolf trónörökös haláláról

A tárkányi asszony szerint Ferenc József egy évvel hamarabb elhunyt, mint ahogyan halálhirét nyilvánosságra hozták

A Gárdonyi által diesőitett nova-i asszonynak, a hires tárkányi asszony lett az utóda, aki arról nevezetes, hogy

„a sirba lát."

Neve: Juhász Imréné, született Gyurkó Erzsébet; lakik Füzesabony mellett, Mezőtárkány, szegélyben.

Messze földről ma is sürün látogatják s lakóháza előtt az utcán sokszor hintók sorfala állja el az utat.

Kis, sikátor-utca szögletén van a háza, amelynek udvarán miniatür artézi kut buzog. A ház előtt kettős keresztü ősrégi török kilátótorony, amelyből a beszélő asszony férje: nemzetes Juhász Imre földmives már több koporsót és ódon hullavázat ásott ki.

A tárkányi „szent Erzsébet"

— ahogy hivei nevezik — a hallgatók véleménye szerint igazságot beszél a halottakról, mert a látása kitünő. Hiteles dolgokat mondott annak idején Erzsébet királynéról is, mikor a királyi udvar Gödöllőre rendelte és ezért Ferenc József bőkezüen megajándékozta. Élete legérdekesebb eseményének is — Erzsébet királynéról mondott „látását" tartja, amit visszaemlékezve a napokban Mezőtárkányon igy beszélt el nekem:

— Erzsébet királynéról is beszéltem én már, mikor a fenséges magyar királyné asszonyt 27 évvel ezelőtt meggyilkolták. A halála napján ez évben is eljött az öreg király a gödöllői udvarba. Oda kivántak hát elmentem. Póstán jött meg az irásos parancsolat, meg az utiköltség. Mikor Gödöllő állomására értem — a gyönyörü kertvárosba — a királyi váróteremből nagy urak fogadtak s

gummirádlis hintóval vittek a király csillogó kastélyába,

hol az öreg király: Ferenc József hozzátartozói már várva vártak és fejedelmileg megvendégeltek. Hogy honnan hallották hiremet? — magam sem tudom.

Az egyik paszománytos urat én a királynak néztem,

de rájöttem, hogy csak a helyettese lehet. Az az ur engem nagyon kiforgatott és kivallatott.

Juhász Imrénének ekkor mutatták meg a gödöllői Erzsébet-parkban azt a kegyeletes emlékhelyet is, hol egykor a magyarok áldott lelkü trón-asszonya mint boldog anya Rudolf gyermekével játszott. (1900-ban itt állitották fel a Zala György által készitett Erzsébet-szobrot, mely egy vadrózsa bokor alatt kis parasztleányt szimbolizált, amint a magyar királynő fejére teszi a kezét.

„Négy lélek jelent meg a királyi-családból"

— folytatja Juhászné. — A legelső volt „Örzsébet" királyné fenséges asszony, a második a nagybátyja, a harmadik az egyik unokája és negyediknek a testvére jelentkezett, aki a „szinházban megégett". Rudolf trónörökös fia nem volt vele. Ezt sokat kérdezték akkor tőlem az udvarbeliek, de az ő lelke mégis hiányzott. A után eleinte én is azon a következtetésen voltam, hogy a mayerlingi tragédiának legendás áldozata: „az egykori magyar trónörökös viaszkbábu lehetett." De később meg voltam győződve róla, hogy Rudolf meghalt és rég halott, de az ő lelke mégis láthatatlan.

— Évenként, husvét után mindig eljő az a jelentős nagy szent bucsu,

amikor Isten nyájaként mind hozzám küldi

a nálam megjelent halottak lelkeit. Akit tehát én akkor kivánok — mind-mind megláthatom. Amióta engemet a királyi udvar Gödöllőre hivatott, mindig csak Rudolf trónörökös van a gondolatomban, az ő eltünt lelkét minden évben kutatom de sajnos ő még most sem jelentkezik nekem. Annakidején a királyi udvar ugy kérdezte tőlem Rudolfot: „Mi van elveszett gyermekünkkel?" De mivel az ő lelke nekem nem jelent meg — nem mondhattam és ma sem mondhatok róla semmit. Hazudni pedig nem akarok. Gödöllőn pedig ekkor csak a halottak hozzátartozói lehettek jelen, mert idegeneknek látni nem tudok.

„Rudolf még ma sincs együtt a királyi-család lelkeivel

— folytatja a tárkányi asszony.

„Szerencsétlen halott vagyok, mint a szerencsétlen királyi-család többi gyermeke... Így volt rendelve nekem! — Nehezen esett, hogy férjemet az utolsó utamra el kellett hagynom, bár ő még visszatartó szivvel marasztalt, mondván: „Ne menj!..." Én azonban mentem és igy kellett lenni..."

— Azt többször mondotta „Örzsébet" királyné lelke, hogy „szerencsétlen halott" s a királyi-ház mélységes megdöbbenésére még életében tett végakaratát is megmondotta nekem, hogy: „arra a helyre tegyék nyugodni, ahol most örök álmát álmodni." Örzsébet királynénak ez volt egyetlen legkedvesebb kivánsága is. Az öreg király személyi „helyettese", aki engem benső bizalmas kérdésekkel még diáknyelven is oly lelkiimeretesen és óvatosan faggatott, majd beszélgetéseimet is feljegyezte — egyetlen szavamban sem tudott kételkedni, hogy én egy szóval is valótlant mondottam volna. Bizony a rózsaszinü vikszosterem fényárjában, mikor besütött a nap, az illatos gyöngyékes-haju hercegnők és a szépséges királykisasszonyok

mind összenéztek rajtam, szó moruak lettek és zsebkendőt vettek...

— Hogy a nemesszivü királyi család jólélekkel volt hozzám, mindig áldom ezt a napot, emlékét sohasem felejtem s életem legemlékezetesebb napjának tudom. Ez a szeretet és folytonos ragaszkodás inditott arra, hogy a Habsburgok magyar szereplői iránt állandóan érdeklődjem.

Gyanus előttem az öreg király: Ferenc József halála is, mert ő régi halott!...

— Én az ő halálának dátumát egy korábbi évre vezetem vissza. Mikor Rudolf utódját, Ferenc Ferdinánd trónörököst meggyilkolták, előre megmondottam, hogy az öreg király áldozata lesz a családi tragédiának. Következtetésem tényleg beválta, mert az öreg királyt a háboru kezdetétől fogva Ferdinánd szelleme mindig kisértette s állitom,

hogy ő hamarább halt meg,

mint azt óvatosságból és helyesen akkor a háboru esetleges kedvezőtlen kimenetele miatt a nyilvánossággal (1916. november 11-én este 9 órakor) később közöltek.

Csak egy év után takaritották el Ferenc József király, ham

Áldott lelkét mindig Ferdinánd szelleme kisértette és ő is vitte el. Bár még élne... mert rólam többször érdeklődött, közvetve is, igen szeretett s

leginkább ő neki köszönhetem lelki-gyakorlatom nagy érdeklődését

és megbecsülését. Imádkozom is érte, mig csak fölöttem Isten boldog napja tart!

*

Eddig tartott az a beszégetés, amelyet a tárkányi asszonnyal legutóbb, egy csöndes téli délutánon folytattam.

A tárkányi asszony ismeretlen „gödöllői léleklátásá"-hoz a következő megjegyzéseket kell fűznöm:

1. Juhász Imréné egyszerü falu-

nem ismer, Istenhátamögötti lujában ujságot régebben sem vasott s igy annakidején

Erzsébet királyné nővérének párisi rémes tüzhaláláról sem tudhatott.

Egyszerü szóval tehát ő u tudta megmondani Erzsébet vére halálát — mert szemei előt lélek „látványosságot mutato — megégett a szinházban! Ez hát csak a ténykörülmények isr rete hiányában szorul kiegés tésre azzal, hogy az akkori pár világkiállitás alkalmával Erz bet nővére egy kigyulladt here női árucsarnoknak lett tüzm találékává, kinek ekkor — a jó konyság jegyében, általa szer lyesen vezetett virágos bód lángba borult. Itt is olyan volt helyzet és a tragikum, mint kés az emlékezetes „köröitói halál lon": a néptömeg menekülni r nem tudott és

a virágos-bódé virágkirályné je porrá égett, csak a gyürü jét találták meg...

2. Rudolf trónörökös láthatat lelkéhez megjegyzem, hogy sonló eset történt régen Napol hivásánál is, kinek lelkével e kor uralkodók és császárok akartak beszélni, de ő sem meghivható.

E homályos dologról egy ism illusztris spiritiszta vezetőt tottam illetékesnek megnyi koztatni, aki a következő felv gositást adta nekem:

— A mayerlingi tragédia n történt és Rudolf halála: t Ezzel szemben is elfogadható tárkányi asszony mondott láto sa, mert tényleg

vannak olyan halottak, m lyeknek lelke nem hozha elő...

— E kivételes eset külön egy prófétá jövendölésén és a sugárzáson alapul. Az el [illegible] ben a gyászos emlékü vadász télyban: borzalmas jelenések örökös kisértések vannak. A ma azon szinhelyén, hol Rudo meggyilkolták: éjjelenként órakor: féktelen csörömp láncecsörgetés, dübörgő lárma, orditozás, halálos bugás, őrjö visitás és folytonos jajveszél hallható a mélységes föld gyo ból. Ezen „szenvedő hel utóbb egy apácarendet telep tek, hogy a szentéletü nőv imádságukkal tegyék élüzhe a további kisértéseket.

*

A mayerlingi egyemeletes tély épületének azon része, 1889 január 30-án Rudolf örökös és Vetsera bárónő t díája lezajlott, később tér kápolnának lett átalakitva.

Erzsébet királyné Rudolf emlékére ekkor egy emléko pot készittetett, de azt előbb fuban állitották fel s csak ké hozták Mayerlingbe, ahol mé kor is

minden külső ünnepségek r kül a kolostor kertjében á tották fel.

Rudolf trónörökös tragéd nak ma már egy egész irod van. Az emlékiratok egymás hozzák napfényre az eltem emlékeket.

A világszerte érdeklődést tett gyászosvégü szerelmi-reg Vanda Ernő szindarabja előt tuzo Colajtti olasz költő

„Il Ferzo peccato"

cimen époszokban is megéne mely a háboru előtti olasz

Németh Emil 1930-ban született Mezőtárkányon és 2016. karácsonya előtt hunyt el. Az elmúlt években több verseskötetet is megjelentetett.
Gyermekkori és 1944. őszi háborús élményeit az alábbi írásban örökítette meg.

Németh Emil: A II. világháború Mezőtárkányon

„Ezen a nyáron töltöttem be a 14. évemet. Nagyon nehéz volt a kasza, az aratás, pedig akaratban és fizikailag sem voltam egy törékeny üvegfigura. Csak hát kaszálni még fiatal voltam. De erőt adott apám nagyon rosszkor bekövetkezett betegsége, nehogy valaki azt mondja, hogy mások dolgoznak helyettünk. Igyekeztem felnőtt módjára megállni a helyem, és hála Istennek két nap múlva befejeztük az aratást. Az orvos lápiszolta a sérült eret, és a nehéz fizikai munkától eltiltotta apámat, aki 3-4 nap mozdulatlan fekvés után a cséplőgéphez már nem jöhetett ki. Én részt vettem a cséplésben, amíg nem kellett menni az iskolába, 3-4 mázsa búza munkabérért.

Az angol és amerikai gépek naponta több hullámban bombáztak és mellette más zavaró eszközöket is szórtak: a hajlékony fémcsíkok a villanydrótra esve zárlatot okoztak, de voltak robbanóanyaggal megtöltött színes dobozok, órák, töltőtollak. Sok civil és gyerek esett áldozatul az ilyen eszközöknek. A katonaköteles férfiakat már behívták, otthon csak a nők, a gyerekek és az öregek maradtak. Olyan hírek terjedtek, hogy az orosz katonák ölnek, rabolnak, a nőket megerőszakolják. Teljes hadiállapot volt az országban, a falu is tele volt német harci járművekkel. A hatóság értesítette a lakosságot, hogy akinek nincs pincéje, csináljon a kertjében bunkert. Én is ástam egy „Z” alakú, 4 méter hosszú, 1méter széles, 1,20-1,30 méter mély árkot. A tetejét bedeszkáztam és a földet a tetejére raktam. Oda bújtunk az egyre szaporodó bombázások elől.

A front egyre közeledett. 1944. október első napjaiban az oroszok Arad felől átjöttek a román-magyar határon. Horthy Miklós kormányzó október 15-én fegyverszünetet kért, fegyverletételre szólította fel a fronton harcoló magyar katonákat. A németek támogatásával azonban a Nyilaskeresztes Párt vezére, Szálasi Ferenc vette át a hatalmat, és a szétszéledő katonákat összegyűjtötte és visszavezényelte a frontra.

Debrecen - Hortobágy környékén a németek több száz harckocsival, páncélozott harci járművel több napra feltartóztatták az oroszok előrenyomulását. (A csata emlékét Hortobágyon a 33-as út melletti harckocsi őrzi. - szerk.) A betegség miatt otthon maradt 18-55 éves férfiakat - közöttük apámat is - Karácsond községben gyűjtötték össze, hogy Pesten és a dunántúli fronton vessék be őket.

A falu otthon maradt lakóin a félelem lett úrrá, aki csak tudta elrejtette kis holmiját. Még otthon volt apám, amikor mi is gödröt ástunk a padlásfeljáró alá a kamrába, kb. egy köbméterest és deszkával béleltük ki. Ebbe raktuk értékeinket: egy pár cipőt, ruhát, zsírt, szalonnát, lisztet.

A tetejére csináltunk egy ládát, amit teleraktunk szénnel. Ebbe a gödörbe került apám télikabátja is, amit egy fejőstehén árán, 110 pengőért vettünk Egerben. Télen nagymisére menet az emberek összesúgtak és csodálták a prémes „opozon" kabátot.

Amint már említettem, az aratás befejeződött, a behívások miatt a cukorrépa ásása maradt el. Füzesabonyban az intézői lakás (ma tsz iroda) kertjében vagy tizenöten jöttünk össze: nők, gyerekek és 2-3 idősebb férfi 1944. november 8-án, amikor a déli órákban az oroszok a front előtt repülőgépekkel, „ratákkal" bombázták, géppuskázták Mezőtárkányt és a környező településeket, ahol a németek mozgását észlelték. A gépek a répaföld felett fordultak meg újabb bombákért. Az alacsonyan szálló repülőgépek fülsiketítő hangja, a bombarobbanás és a géppuskaugatás olyan fizikai és lelki nyomással volt a répaszedőkre, hogy a nők sírtak, sivalkodtak félelmükben. Többen nem mertek elindulni, de voltak, akik azt mondták, ha rögtön meghalnak is, csak haza-haza. Én is velük tartottam és egy bácsihoz csapódva a Laskó - patak mentén gyors léptekkel siettünk Mezőtárkány felé. A patak medre látszólag biztonságot nyújtott. Egy-egy támadás között 200-300 métert futottunk, majd 10-15 percre egy vesszőbokorba bújtunk. Felfedeztek bennünket, és sortüzet zúdítottak a patakmederre, ezért a kukoricaföldön a kúpokba rakott kukoricaszár-csomóba bújtam idősebb társammal.

Estefelé értünk haza, amikor a repülők is szinte egy gombnyomásra elcsendesedtek. Örömmel láttam, hogy házunk épségben van. Anyám a nagyapámékhoz ment, mert az ő házukat találat érte, az udvarra és a ház tetejére esett egy légiakna. A háztetőn ütött lyukat, 3-4 szarufa és 30-40 cserép eltörött. Az udvaron 5-6 tyúk pusztult el. A találkozás a kár ellenére nagy öröm volt és már sötétedett, amikor anyámmal hazafelé indultunk. Távolról ágyúlövések hallatszottak. Hallottuk, hogy az oroszok holnap ideérnek, ezért úgy döntöttünk, hogy nem alszunk otthon, hanem átmegyünk a szomszédba. Vittünk ennivalót, vizet, takarót. Vagy tízen a konyhában kuporodtunk le, a többiek kimentek a bunkerbe. Ők jártak jobban. Éjfél előtt nagy dörömbölésre riadtunk, nyolc német katona kért bebocsátást és a fekvőhelyünket. Nem volt mit tenni, kimentünk az istállóba.

Nem aludtunk egész éjszaka. Egyrészt féltünk az oroszoktól, de a német vagy magyar katonák éjszaka 10-20 méterenként robbantották fel Füzesabony és Egerfarmos között a vasúti síneket. Az átvirrasztott éjszaka után reggel hazamentem elvégezni Viola nevű tehenünk körül. Ekkor láttam meg az oroszokat, ahogy a malom felől jönnek kiabálva, lövöldözve. Szóltam Berci bátyámnak, aki felköltötte a németeket.

Azok gyorsan összekapták magukat, felvették a harcot, és csaknem kétórányi közelharcra kényszerítették az oroszokat. Mikor az első orosz katona megjelent az ajtóban, géppisztolyát felénk irányította, de csak félig, látva a béke jeleként felemelt fehér ruhadarabot. Sajnos a bizalmunk az oroszul beszélő ruszin szomszédban csalódást okozott, de elsősorban neki. Az orosz katona elvette a zsebóráját és eltette a zubbonya felső zsebébe. Beigazolódni látszottak a korábbi híresztelések.

Az oroszok néhány óra alatt ellepték az utcákat, udvarokat. Az eső éjjel-nappal esett egész hónapban, elakadt lovas szekerek, magyar, orosz és német katonák, lovak hullái hevertek mindenütt. Az udvarokba, kertekbe ágyúkat, aknavetőket telepítettek. Füzesabony elfoglalásáért nyolc napig folyt a harc.

A lakásunkba katonai parancsnokság települt, arany váll- lapos tisztek, rádióval, telefonokkal. Elkeserítő látvány volt a 15-20 katona, ahogy jöttek-mentek a házban nyakig sáros csizmában. Édesanyám nem mert hazajönni, a szomszédban 15-en voltak, ott nagyobb volt a biztonság.

A házunkban engem megtűrtek. Volt egy tangóharmonikám, amit a nyakamba akasztottak és muzsikálni kellett nekik. Húzatták velem a „Katyusát” és a „Valahol a Volga mentén”-t unásig, akárhogy is lőttek, ágyúztak. Az udvaron 30-40 baromfi volt, amiből a „kirgic” szakács 4-5 tyúkot levágott minden nap ebédre, és egészben megfőzte. Az evésből engem sem hagytak ki.

Egy jó hét alatt kiverték a németeket Füzesabonyból és a front haladt tovább Kál, Verpelét, Gyöngyös irányába. Egert már korábban, más irányból vették be az oroszok. A parancsnokság a harcok után még 4-5 napig maradt a házunkban. A győzelem után az oroszok nagy ünneplésbe kezdtek, itták a vodkát, táncoltak, daloltak, ordítoztak örömükben. Ott voltam velük, amikor valamiért kimentem az udvarra, és ahogy a kapu felé nézek, ott látom bejönni drága jó apámat. Percekig tartott a karjaiban és zokogva kérdezte, hogy anyád hol van. Mondtam, hogy jól van, a szomszédban, amire örömében még jobban felzokogott, és megcsókolta a ház falát. Újra együtt volt a család, éltünk, és a ház is sértetlen maradt. Elmondta, hogy Karácsondról a sebes lábával gyalog indult haza, mert a vonatok már nem jártak. A falu széléig jött, amikor a lövészárokban meglátta a tűzparancsra váró magyar és német katonákat, ágyúkat. Úgy döntött, hogy visszafordul és Füzesabonyban várja meg a harcok végét. Egy ismerősnél, Jeges Andráséknál húzódott meg az istállóban. Nagy szerencséjük volt, mert az istállót bombatalálat érte és ketten megsérültek, két ló elpusztult, de apám Istennek hála épségben megúszta.

Mikor az oroszok kimentek a házunkból, végre hazaköltözhettünk. Már csak a csavargó részeg katonáktól kellett tartani. Lassan helyreállt a közigazgatás, a közlekedés, újra lett villany és kinyitottak a boltok.

Sajnos a tragédia a mi családunkat sem kerülte el. 1944 decemberében az elöljáróságtól értesítést kaptunk, hogy édesapám testvére, Ferenc hősi halált halt a Szolnoktól 40-50 kilométerre levő Ó-kécske (ma Tiszakécske) határában. Két gyermeke, a 12 éves István és a 7 éves László maradt árván utána és nagyanyánk, aki az I. világháborúban elvesztett férje után most a fiát veszítette el. Özvegyen maradt ángyikám és édesapám úgy döntöttek, hogy lovas kocsival hazahozzák nagybátyámat, hogy itthon temethessék el. Télvíz idején egy koporsóval vágtak neki a 300 kilométeres útnak. A fuvart egy féllábú ember vállalta pár mázsa búzáért. Sajnos az ottani hatóság nem engedélyezte a hazaszállítást és ott kellett eltemetni az ókécskei temetőben.

Szegény nagybátyám még 1944. május 18-án zöld színű tábori levelet küldött nekünk:

„Messze idegenből írom soraim kedves testvér, melyben tisztellek és jó egészséget kívánok mindnyátoknak, mint nekem van. Én hála Istennek egészséges vagyok, nincs semmi bajom. Csakhogy azért mégis nehezen múlnak a napok, nem úgy, mint odahaza. De azért, ha így telik, mint eddig kedves testvér, bízok, hogy a jó Isten meg fog segíteni és újra viszontlátjuk egymást. Más újságot nem tudok írni, jó idő van.

Szerbusz Emil, hát te hogy vagy? Kívánok neked jó nyarat a marékszedéshez! Még egyszer tisztellek benneteket és kedves mindnyátokat a távolban lévő szerető testvéred Ferenc.”

Nem lehetett mást írni, minden szép és jó.

Szegény nagybátyám bejárta a nagy orosz földet és a háború huszonnegyedik órájában kellett meghalnia.

A magyar föld és az Ó-kécskei temető adjon neki békés nyugalmat.”

Helt 1944 V hó 18

Mezre idegenből írom sorom kedves testvér
mejben tisztelek és jó egészet kívánok minyá
toknak mint nekem van én hála Istenek
egészeges vagyok nincs semi bajom csakhogy
azért mégis nehezen mulnak a napok nem
ugy mint odaha a dearért ha igy telik mint
edig kedves testvér bízok hogy a jó Isten meg
fog segíteni és újra viszont lások egymást
más ujságot nem tudok írni jó idő van szerb
Emil kéte hogy vagy kívánok nekedis jó nyerjek
[illegible] vedéshez még egy[illegible] tisztelek [illegible]
[illegible] [illegible]

Magyarország kitartása és áldozatkészsége
teszi győzelmessé fegyvereinket!

Hivatalos feljegyzések:

ELLENŐRIZVE
104 Rágó HO N

A feladó
neve: Németh Lorenc
rendfokozata: [illegible]
tábori postai száma: D-806

TÁBORI POSTAI LEVELEZŐLAP

POSTAHIVATAL
Hivatal
Tolat
9 V 1944

Cím: Te
Németh Gábor
Keves Megye
[illegible]

Magyar Állami nyomdai Budapest 1944

Feleségem édesanyjának, Kovács Juliannának 26 éves testvére, Kovács István is a Don-kanyarban halt hősi halált 1943. januárban.

Jacsó József (1904-1990.) anyai nagyapám 1942. karácsonyán kis szentképet küldött Szűz Máriával a Don-kanyarból - ahol százötvenezer magyar katona halt hősi halált, fagyott meg az orosz télben - az akkor 15 éves édesanyámnak, hogy vigyázzon rájuk és engedje minél előbb hazatérni. Ez 1943. júliusában, ha sebesülten is, de sikerült.

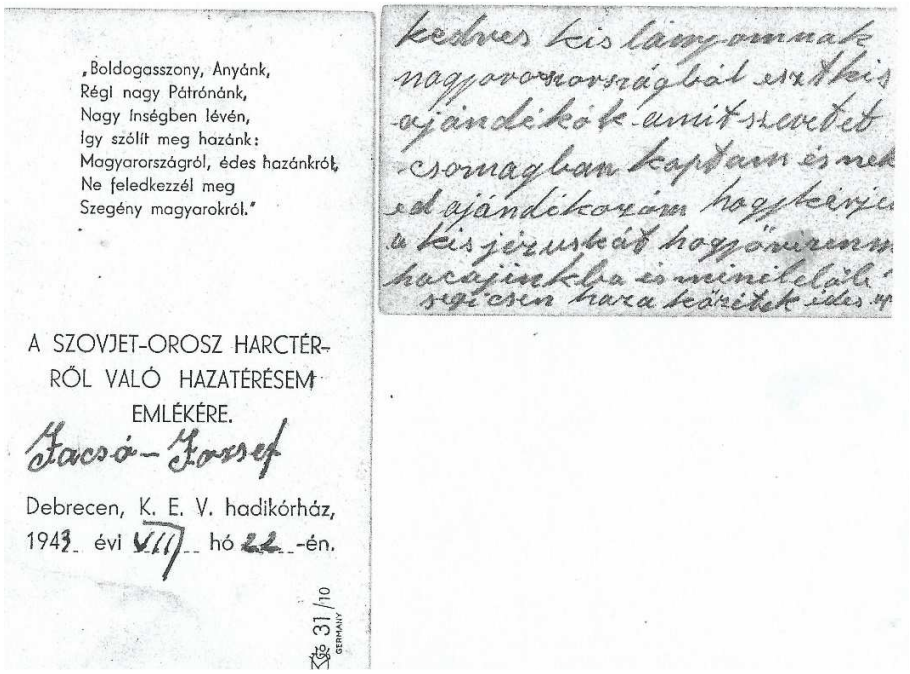
„Boldogasszony, Anyánk,
Régi nagy Pátrónánk,
Nagy Ínségben lévén,
Így szólít meg hazánk:
Magyarországról, édes hazánkról,
Ne feledkezzél meg
Szegény magyarokról."

A SZOVJET-OROSZ HARCTÉRRŐL VALÓ HAZATÉRÉSEM EMLÉKÉRE.

Jacsó-József

Debrecen, K. E. V. hadikórház,
1943 évi VII hó 22-én.

Az alábbi dokumentumot az 1990. évi rendszerváltás után adta ki az Országos Kárrendezési és Kárpótlási Hivatal feleségem édesapja, Vámos Zsigmond (1906-1998.) részére. Azokról tanúskodik, akiket 1944 novemberében Karácsondról munkaszolgálatra vittek Németországba és a szerencsének köszönhetően életben maradtak, megúszva a szovjet hadifogságot, majd a háború után kalandos úton: vagonokban és gyalog érkeztek haza 1945 nyarán.
Kárpótlásul 1991-től havi 500,- Ft nyugdíjemelést kapott 1998-ban bekövetkezett haláláig.

ORSZÁGOS KÁRRENDEZÉSI ÉS
KÁRPÓTLÁSI HIVATAL
Budapest, VII., Kürt u.6.

Nyugdíjfolyósító
törzsszám: 753-00674-1

Ügyszám: 350389 Ssz: 1

HATÓSÁGI BIZONYÍTVÁNY

(összesítés)

Az Országgyűlés határozatainak szellemében a Magyar Köztársaság Kormánya is megköveti Önt és hozzátartozóit a személyes szabadságot korlátozó jogtalan sérelmeket okozó intézkedések miatt.

Az Országos Kárrendezési és Kárpótlási Hivatal a 74/1991. (VI.10.) Korm. rendelet, illetve az ezt megelőző 93/1990. (XI.21.) Korm. rendelet alapján

Vámos Zsigmond
3375 Mezőtárkány József A. u. 30. szám alatti
lakos részére igazolja, hogy

Vámos Zsigmond Mezőtárkány 1906.10.10

350389/91. számon kiadott Hatósági Bizonyítvány szerint
Munkaszolgálatos volt 1944.11.01 - 1945.05.30 között, 211 napig

---

Összesen : 211 nap = 0 év 211 nap, ez alapján
Saját jogon folyósítandó nyugdíjemelés
500 Ft, melyet az alábbi időpontok szerint a Nyugdíjfolyósító Intézet folyósít:

1991.03.01 -től 500 Ft / hónap

A fenti összeg a korábban hatályos jogszabályok szerinti emelést is tartalmazza.

A Hatósági Bizonyítvány nyugdíjrendezés céljából került kiadásra.

A Hatósági Bizonyítvány felülvizsgálatát, megváltoztatását, annak kézhezvételét követő naptól számított 30 napon belül, a Fővárosi Bíróságtól keresettel lehet kérni.

A keresetet 3 példányban az Országos Kárrendezési és Kárpótlási Hivatalhoz (Budapest, 1399. Pf.: 715) kell benyújtani.

B u d a p e s t, 1992. január 9.

A kiadmány hiteléül:

Kiss Imre sk.
osztályvezető

ORSZÁGOS KÁRRENDEZÉSI ÉS KÁRPÓTLÁSI HIVATAL * 28 *

Heves megye Tanácsa
Elnökhelyettesétől.
Eger, Kossuth L.u.9.

342o-2/1988.

Készült: 60 példányban

..... sz. példány

Tárgy: Mezőtárkány Községi Tanács és Szervei átfogó felügyeleti vizsgálatának összefoglaló értékel

HEVES MEGYE TANÁCSA
VÉGREHAJTÓ BIZOTTSÁGA

H E L Y B E N

Heves megye Tanácsa VB Szakigazgatási Szervei átfogó felügyeleti vizsgálatot tartottak Mezőtárkány Községi Tanács és Szerveinél 1984. január és 1988. december közötti időszakra vonatkozóan.

A vizsgálat fontosabb megállapitásai a következőkben összegezhetők:

1. A község általános jellemzése.

A megye dél-keleti részén elhelyezkedő település alapvetően mezőgazdasági jellegü. Az állandó lakosok száma 1988. január 1-én 1731 volt, melyből 222 cigány. A népesség alakulása csökkenő tendenciát mutat /198o-hoz viszonyitva 9 %-kal/, a demográfia eloszlás kiegyensúlyozott. A tanács szervei és intézményei megfelelő gondot forditanak a cigányság beilleszkedésének elősegitésére.

A helybeli foglalkoztatás lehetőségei szükősek /Mg. Tsz., Egri Ruhaipari Szövetkezet telephelye, tanácsi intézmények/, ezért az aktiv dolgozók több mint 5o %-a ingázik /Füzesabony, Eger/.

Az infrastrukturális ellátottság megfelelő, a vizhálózat kiépitettsége 4o %, a járdák kiépitettsége loo %, a tanácsi utak kiépitettsége azonban a folyamatos ráforditások ellenére is alacsony, 34 %.
1988-ban a községet bekötötték a CROSSBAR hálózatba. A telekellátottság az igényeket hosszútávon kielégiti /2o db állami telek/.

Az egészségügyi és a kereskedelmi alapellátás biztositott. Az iskolai oktatás és a közmüvelődés tárgyi feltételei megfelelőek, folyamatban van az öregek otthonának óvodává történő átalakitása.

A tervidőszak hátralévő feladatai közé tartozik az út- és vizhálózat fejlesztése, felújitása és a közvilágitás korszerüsitése.

A Községi Tanács a vizsgált időszakban a rendelkezésre álló pénzeszközökkel megfelelően gazdálkodott, az alapvető szükségletek kielégitésére törekedett.

2. A Tanácstörvény és az SZMSZ érvényesülése a testületek és a tisztségviselők munkájában.

A 18 tagu tanács munkaterv szerint megtartott ülésein foglalkozott a lakosságot alapvetően érintő problémákkal /költségvetési, fejlesztési tervek, közrend, áruellátás helyzete, gyermek- és ifjuságvédelmi feladatok ellátása, lakosság egészségügyi helyzete stb/ , tevékenységről beszámoltatta a VB-t. Szükséges beszámoltatni az intézményeket és a tanácsi bizottságokat is. Követendő példának tartjuk a póttanácstagok rendszeres meghivását. A hozott határozatok és a megalkotott tanácsrendeletek törvényszerüek.

Az 5 fős végrehajtó bizottság irányitja és ellenőrzi a szakigazgatási szerv munkáját, gondoskodik a tanács határozatainak végrehajtásáról.

A kötelező bizottságok mellett létrehozták a müvelődési, egészségügyi bizottságot és a gyermek- ifjuságvédelmi albizottságot. Érdemibbé kell tenni a szabálysértési bizottság munkáját és munkatervet kell készitení a számvizsgáló bizottság müködésére.

A tanácstagok lakossági kapcsolatai jók, tevékenységük fokozatosan érvényesül a közéleti és a testületi munkában. A beszámolókat rendszeresen megtartották. A falugyüléseken a lakosság nagy számban vett részt /12o fő/, melyek hangulatára a nyiltság jellemző, elősegitve a tanács és a lakosság közötti kapcsolat erősitését.

A nem tanácsi szervekkel az együttmüködés jó. Megállapodást kötöttek a HNF, KISZ, MHSZ községi szervezetével, az Aranykalász Mg. Tsz-el, Füzesabonyi ÁFÉSZ-el és az Egri Ruhaipari Szövetkezettel. Az egy főre jutó társadalmi munka értéke emelkedő tendenciát mutat, továbbra is szorgalmazni kell azonban a társadalmi munkavégzés körének bővitését.

A káder- és személyzeti munka szinvonala a községi tanácsnál és intézményeinél megfelelő, a vezetés kapcsolata a lakossággal, a párt, a társadalmi és gazdasági szervekkel folyamatos. A tanácsi és intézményi vezetők, az apparátus dolgozói /3 ügyintéző, 1 adminisztrátor/ alkalmasak feladataik ellátására, a munkafegyelem , munkahelyi légkör jó. Időben fel kell

készülni a nyugdijba menő dolgozók pótlására. A VB rendszeresen foglalkozik a káder- és személyzeti munkával /legutóbb 1988-ban/.

Az intézmények személyzeti munkájának ellenőrzése rendszeres, figyelmet kell azonban forditani ezek dokumentálására.

A községi tanács elnöke 1967. óta kiemelkedő politikai aktivitással, eredményesen látja el a feladatát, a község köztisztelet-ben álló vezetője. Munkájában az elnökhelyettes közremüködik. A munkakapcsolata kiegyensúlyozott a vb titkárnővel, aki 1958. óta dolgozik a tanácsnál, 197o. óta vb titkárként. Kellő szakértelemmel és gyakorlattal irányitja a szakigazgatási szerv munkáját, megfelelően biztositja a tanács és szervei törvényes müködését.

3. A szakigazgatási feladatok ellátása.

A tervező munka személyi feltételei biztositottak. A VI. ötéves terv fejlesztési célkitüzései megvalósultak, a VII. ötéves terv teljesitése időarányos. A VII. ötéves terv célkitüzései a társadalmi szervek és a lakosság véleményének figyelembevételével a legfontosabb ellátási feszültségek feloldására irányultak. A középtávú tervekkel kapcsolatos testületi előterjesztésekben javasoljuk elemezni az ellátottság helyzetét.

Az igazgatási tevékenységgel testületi üléseken rendszeresen foglalkoznak. Összességében az igazgatási feladatok ellátása jó szinvonalu. Nagyobb figyelmet kell forditani a tartási, életjáradéki, öröklési szerződések teljesitésének rendszeres ellenőrzésére. A tulajdonszerzési korlátozás alóli felmentéseknél a hatályos /1987-ben hatályba lépett/ rendelkezéseket kell alkalmazni. A gyámhatósági tevékenységet differenciáltabb védő- és óvóintézkedések alkalmazásával és a határozatok következetes végrehajtásával javasoljuk javitani. A szabálysértési ügyintézésben a körülmények alaposabb vizsgálatát, a pénzbirságok behajtásának gyorsitását és a helyszini birságolás megfelelő alkalmazását javasoljuk.
Az anyakönyvek előirásszerü vezetését rendezni szükséges.

Az iparhatósági tevékenység megfelelő, az ipar- és árhatósági ellenőrzések rendszeresek. Az energiagazdálkodási feladatok ellátására felelős személyt kell kijelölni és intézkedési tervet jóváhagyni.

A kereskedelmi ellátást a füzesabonyi ÁFÉSZ 6 bolti és 2 vendéglátó egysége, valamint 1 magán espresszó biztositja. Alapvető élelmiszerekből az ellátás megfelelő. Tepély-pusztán 1988-ban a Füzesabonyi Állami Gazdaság vendéglátót létesitett. Testületi üléseken foglalkoztak a kereskedelmi ellátás, szolgáltatások helyzetével. Javasoljuk társadalmi ellenőrhálózat szervezését és a piactartást tanácsrendeletben szabályozni.

A mezőgazdasági szakigazgatási feladatokat megfelelően végzik. Növényvédelmi okból szabálysértési eljárás két esetben indult. A tanácsi kezelésü külterületi ingatlanokat a helyi Mg.Tsz. tulajdonába adták. A 12 ha. 3137 m2 belterületi ingatlant haszonbérlet utján és pedagógusi illetményföldként hasznositják. A telek-, lakás- , és üdülőnyilvántartást szakszerüen vezetik. Testületi üléseken foglalkoztak a háztáji gazdaságok és az állategészségügy helyzetével.

A közlekedési lehetőségek jók. A közúthálózat hossza 20 km, melyből 17 km tanácsi közút. A tanács kezelésében 3 hid van. Járda és közvilágitás minden utcában van, melynek korszerüsitését 1988-ban kezdték meg. Az útkezelői feladatokat a Füzesabonyi Költségvetési Üzem megfelelően végzi. A Községi Tanács figyelmet fordit az utak állapotára és lehetőségeihez mérten biztositja a tervezett munkák elvégzését. A tanács 1988-ban tárgyalta a közlekedési helyzetet.

Az épitésügyi hatósági jogkört Füzesabony Városi Jogu Nagyközségi Közös Tanács VB Szakigazgatási Szerve gyakorolja. Az elmúlt 3 évben 18 új lakás épült. A szociális telepet a korábbi tervidőszakban felszámolták. A magánszemélyek részére intézményes szemétszállitás nincs. A folyékony hulladék szabálytalan elhelyezését /Mg.Tsz./ meg kell szüntetni. Célszerü lenne a temető vegyes /egyházi, tanácsi/ kezelésének a megszüntetése. A község vizellátása jelenleg megoldott, de foglalkozni kell a fejlesztés lehetőségével. A községi tanács vizgazdálkodással kapcsolatos munkája az előirásoknak megfelel.

Az egészségügyi ellátást a körzeti orvosi és az anya- gyermekvédelmi szolgálat biztositja. Az ágazat részesedése a községi költségvetésből 21,3 %. Az orvosi rendelő 1979-ben épült,a tanácsadót 1986-ban felújitották. Az eszközellátottság 6o, illetve 51 %-os, a megyei átlagnak megfelel. A születések száma évente 2o-26 között volt. Az orvos és a védőnő elvégzi az óvodai és iskolai szürővisgálatokat. A rendszeres szociális segélyben részesülők száma 17-ről 9 főre csökkent. Az eseti segélyek összege 1987-től emelkedett 2.5oo.- Ft-ra, ami tovább növelhető. A 25 férőhelyes idősek klubja 1978-tól müködik, épülete 1988-ban került felújitásra.

Megoldandó a klub rendszeres orvosi ellátása. 21 idős ember házi gondozását és 23 szociális étkeztetését biztositják. A térítési dijakat a jogszabálynak megfelelően kell megállapitani.

A község munkaerő helyzetét a VB 1987-ben tárgyalta. A nyilvántartás szerint kb. 6o fő munkaképes koru nem rendelkezik állandó munkaviszonnyal, melyből lo férfi, többségében cigány.

A müvelődési intézmények /óvoda, iskola, müvelődési otthon, könyvtár/ az Általános Müvelődési Központ keretében müködnek.

A napköziotthonos óvoda két csoportjában 46 gyermek van, a jelentkező igényt kielégitik. A személyi feltételek jók és az új helyre költözéssel a tárgyi feltételek is javulnak. Az iskola világitását korszerüsitették, új butorokkal, szemléltető eszközökkel látták el. A szakos ellátás gyengébb a megyei átlagnál /72 %-os/, amit javitani szükséges a pedagógusok letelepedésének segitésével is. A müvelődési otthonban van a könyvtár, mozi, ifjusági klub. A rendezvények és a szakkörök alapvetően az általános iskolás korosztályra épülnek. Törekedni kell a felnőttek rendszeres bevonására , a jelenleg müködő népdalkörön, citerazenekaron túlmenően is.

A helyi tanács az intézmények fenntartásáról megfelelően gondoskodik. Tovább kell azonban folytatni a müvelődési, szabadidő eltöltési, sportolási lehetőségek bővitését, a személyi feltételek biztositásával, a programok szervezésének elősegitésével.

A községi tanács gazdálkodása a vizsgált időszakban kiegyensúlyozott volt, javitani szükséges azonban a tisztségviselők irányitó, ellenőrző és koordináló tevékenységét. Felül kell vizsgálni a gazdálkodás viteléhez előirt szabályzatokat a jogszabály-változásoknak megfelelően, karbantartani, illetve pótolni a hiányzókat.
Javitani kell a pénzügyi bizonylati fegyelmet /felújitási, karbantartási munkák elszámolása, analitikus és főkönyvi könyvelés egyezősége, leltározások, selejtezések lebonyolitása, szigoru számadásu nyomtatványok kezelése/ és a belső ellenőrzés szinvonalát. Az adóügyi munka jónak értékelhető.

Összefoglalóan megállapitható, hogy Mezőtárkány Községi Tanács és Szervei tevékenysége megfelelő szinvonalu.

Utóvizsgálat tartását az igazgatási, az egészségügyi és a pénzügyi osztály tartja indokoltnak.

Eger, 1989. január 27.

Heves Megye Tanácsának Végrehajtó Bizottsága EGER

SZOKODI FERENC

Közzététel módja: érdekeltek jegyzőkönyvi kivonattal.

A SAJTÓ TÁJÉKOZTATHATÓ !

Mezőtárkányban dr. Mikola István egészségügyi miniszter volt a vasárnapi millenniumi ünnepség szónoka. A díszvendég fo nemzetstratégiai kérdésnek tartja az ország egészségügyi helyzetének javítását. Az eseményen felszentelték a település ú merével ellátott zászlót is. (Tudósításunk a 4. oldalon) FOTÓ: PILISY ELE

Leszállt az aranysas is

Mikola István: „Sorsunk jobbra fordul…”

Heves Megyei Hírlap 2001. augusztus 5. vasárnap

A nemzeti népegészségügyi program jelentősége, következetes végrehajtása mellett tett hitet a település ünnepségének díszvendége. Az eseményre készült el a község címere és a faluzászló.

A térzenét adó egri Helyőrség zenekar adta a kíséretét annak a menetnek, amelynek élén a millenniumi ünnepségi zászlót vitték a polgármesteri hivataltól a templomig. Az államiságunk ezeréves évfordulója előtti főhajtásnak a katolikus templom adott otthont.

Az eseménynek kormánytag vendége is volt dr. Mikola István személyében. Az egészségügyi miniszter az emlékezés alkalmából a következőket hangsúlyozta:

- Az Európához tartozáshoz új megközelítésre, új optimizmusra van szüksége a magyarságnak. Az elmúlt évtizedekben, évszázadokban megkopott az együvé tartozás gondolata, a nemzettudat, sok a teendőnk ennek újjáélesztése érdekében. Ehhez nélkülözhetetlen a hit, ezért örülök, hogy Isten házában vagyunk. Hinnünk kell abban, hogy az új évezredben sorsunk jobbra fordul, megerősödve és optimistán foghatunk az előttünk álló nem könnyű feladatok teljesítéséhez.

A szónok beszédében kitért szakterületére is. Fontos nemzetstratégiai kérdésként jelölte meg az egészségügy helyzetének javítását. A mutatók érdemi változásához - amint a miniszter fogalmazott - legalább tíz évre van szükség.

- A nemzeti népegészségügyi programnak éppen az a célja, hogy a kormány felelősségvállalása mellett, belátható időn belül teremtse meg az egészségesebb élet feltételeit.

A sikerhez vezető utat vázolva Mikola István egyformán hitet tett a lélel és atest harmonikus ápolása mellett. Az egészségügyi minisztertől Adorján Gábor polgármester vette át a kormány millenniumi emlékzászlóját, melyre Siska Jánosné kötött szalagot. A megyezászlót, köszöntő kíséretében Sós Tamás, a megyei közgyűlés elnöke nyújtotta át. Adorján Gábor megígérte az adományozóknak, hogy a zászlók méltó helyre kerülnek, s hogy erőt merítenek azok szellemiségéből. Településük önbecsülésének jeleként a polgármester bejelentette: a millennium tiszteletére elkészült a község új címere és faluzászlója. A jelképek fő motívuma a karmában aranykalászt tartó aranysas.

A zászlókat dr. Katona István püspök szentelte meg.

A 2011. augusztus 20-i falunapon az 1261-ben írásban *Altarkan* néven megjelent községünk 750. születésnapját ünnepeltük az azóta felújított sportpályán.

Tóthné Szabó Anita polgármester és dr. Tóth László ünnepi beszédeit könyvünk is megörökíti

Tóthné Szabó Anita polgármester: Magyarnak lenni Szent István ünnepén

Augusztusban, a magyar állam alapításának ünnepén, *első, államalapító* királyunkra emlékezünk. Arra a személyiségre, akire minden magyar nagy tisztelettel emlékezik és néz fel.
A *magyarság és a keresztény hit világának találkozását* és összefonódását a magyar nép egyetlen uralkodó személyéhez köti: az első magyar királyhoz, az államalapító Szent Istvánhoz.

Ki volt ez a nagyszerű államférfi?
A 900-as évek utolsó évtizedeire feudális keresztény államok szomszédságában Európa közepén nem volt jövője a széthullóban lévő pogány magyar törzseknek. A Bizánci Birodalom, mind pedig a Német-római Császárság irányából egyaránt hódítás fenyegetett.

A jövő útját bölcsen felismerve Géza fejedelem és felesége Sarolt előbb *megkereszteltetik* születendő gyermeküket, Vajkot, majd áldásukat adták a keresztségben István nevet elnyerő fiuk *házasságára* Gizellával, a bajor herceg lányával.

Ennek a házasságnak köszönhetően vesz véglegesen *új irányt* a magyar történelem.

A két keresztény ifjú, István és Gizella házassága mögött *III. Ottó* német-római császár támogatása állt. Koppány ellenében Istvánt német fegyverek segítik győzelemre.

István azzal válik végképp szimbolikusan is elfogadott európai keresztény uralkodóvá, hogy *II. Szilveszter pápa* által küldött koronával megkoronázzák.

Szülei tisztánlátásának köszönhetően keresztény nevelést, jó házból való feleséget kapott, amihez politikai és fegyveres támogatás is járt, de mindez csak a lehetőséget teremtette meg számára, hiszen az államalapítás óriási feladata még elvégezetlen volt.
Államalapító szent királyunk hosszú, *41 évi uralkodása* alatt emberfeletti munkát végzett:
- elterjesztette a kereszténységet,
- megteremtette az önálló államot,
- központi kormányzó hatalmat hozott létre.

A *megyék kialakításával* egy, a mai napig működő közigazgatási rendszer alapjait teremtette meg.
Az új társadalmi rend és az új szokások megszilárdítására *törvényeket* alkotott.

Mindezt egy ember cselekedte. István, aki felismerte a *szükség és a lehetőség* igen szűk ösvényét, melyen keresztülvezette, ha kellett, keresztül kényszerítette a nemzetnek, akkor még nem nevezhető népességet.
Munkáját *személyes tragédiák* kísérték, hiszen mindkét fiát elvesztette. Kibírta, elfogadta Isten embert próbáló akaratát.

E*mberfelettit alkotott*, mert *szilárd erkölcsi elvek vezették*, mindig csak a szükséges „rosszat” cselekedte meg. Ha kellett jutalmazott, ha kellett büntetett. Igazi vezetője és egyben oltalmazója is lett népének.
István királyt már halála után is *boldog* jelzővel illették, *1083-ban szentté avatták*. Szerepe elvitathatatlan a magyarság megmaradása szempontjából.
Jelképei a kereszt és a kard a nyugati kereszténység és a törvényesség kezdetét jelképezik.

Szuverén módon határozta meg Magyarország helyét az akkori világban. Nem tett hűségesküt sem a bizánci császárnak, sem a német-római császárnak, nem lett vazallusa a pápának sem. Olyan függetlenséget biztosított Magyarországnak, amelyre abban a korban csak Franciaország volt képes. És ezt a függetlenséget István úgy őrizte meg, hogy közben bekapcsolta Magyarországot Európa teljes gazdasági és kulturális vérkeringésébe. – Akár pogány népével szemben.

Számtalan bizonyíték van arra, hogy az Árpádok korában diplomáciai kapcsolataink intenzívek voltak a környező államok területein, Regensburg, Passau, Krakkó egyetemei és templomai nem voltak ismeretlenek a magyar főurak és papok számára. Kulturális kapcsolataink erősek voltak.
Szent István korában a világ Európa volt, és Jeruzsálemig terjedt.
Ma ugyanilyen szükség van országunk jövője szempontjából ezekre a kapcsolatokra!

Szent István királyunk 1000 éves államiságunk jelképe, erkölcsi útmutató, a jövők történelmi záloga.

A legrégebbi nemzeti ünnepünk Szent István napja, augusztus 20., hisz Nagy Lajos király uralkodásától kezdve egyházi ünnepként maradt a köztudatban, Mária Terézia 1771. évi rendelkezése óta pedig hivatalos nemzeti ünnepünk hosszabb-rövidebb tiltásos időszakok ellenére.

De ez a nap volt az alkotmány, a demokratikus jogrend ünnepe is, köszönhetően a Szent István által bevezetett fehérvári törvénylátó napok évszázados hagyományának. Személyes ítélkezéseit írásba foglalt törvényei alapján tette meg, és ezeket a törvényeket szokták leggyakrabban emlegetni a fiának írt Intelmek mellett.
Ezekről tudjuk, hogy a korabeli *Európa leghaladóbb törvényei* voltak. A jogbiztonság miatt tömegek vándoroltak be Magyarországra, és találták is meg a boldogulásukat nálunk. Az Árpádok korában befogadó nemzetté váltunk, melyre sokszor hivatkoztunk már értékeink között.

Szintén ez a nap az új kenyér, a gabona és az élet ünnepe. A mi nyári ünnepünk ugyanis a kenyérről és a földről is szól. A *kenyér*, a *föld* legalább olyan fontos az államalapításban, mint a *kereszt*. Szent István nemcsak a keresztény Európához csatlakozott, hanem a *földművelő Európához* is. Az országot nemcsak a keresztény eszméi tartották meg ezer éven át, hanem a parasztok áldozatos munkája és kenyere is.

Tudjuk, az *ország helyzete*, mint történelmünkben majdnem mindig, *most sem könnyű*. Sőt! Talán még nehezebb és sokrétűbb, mint múltunk folyamán bármikor.

Külföldi politikai döntések, pénzpiaci események, gazdasági trendek határozzák meg jövőnket. Azt is tudjuk, hogy csodák a gazdaságban ritkán történnek, de a lelkekben történhetnek.
Magyarországon az emberek békére, nyugalomra, biztonságra vágynak. Nyugodt munka, és gyarapodás lehetőségére. Dolgos hétköznapokra, emelkedett ünnepekre.

Az idei év községünkben különös jelentőséggel bír. Első írásos emlékünk alapján helyi államiságunk 750 éves évfordulóját ünnepelhetjük. IV. Béla király 1261. szeptember 9-én kelt oklevelében a környező települések mellett megtalálhatjuk Mezőtárkányt is. Tatár és török dúlás, pestis, árvíz ellenére mindannyian fennmaradtunk. Fennmaradtunk, mert az élni akarás erősebb volt minden pusztító veszedelemnél. Az emberi törekvés és izzadtságcseppek ereje legyűrte az elmúlást. A jövő reményében időről időre felülkerekedett az összefogás, az optimizmus.
Évszázados küzdelmeinkben helyben - sajátos népi nemzeti kultúránk mellett az egyház szolgált megtartó erőként. A mai nap tisztelettel adózunk az egri püspökség és érsekség építő püspökeinek. A teljesség igénye nélkül: Erdődynek, Pyrkernek, Eszterházynak és lehetne sorolni…
A ma fiatalságát felnevelő nemzedéknek óriási felelőssége van: nyugati tömegkultúra ill. kulturálatlanság nimbusza alatt hagyjuk –e felnőni gyermekeinket, vagy megízleltetjük –e velük sajátos hazai értékeinket, őseink életét és vitathatatlan teljesítményeit – felnőtt korra meghagyva az értékválasztás lehetőségét.
1000 éves államiságunk alatt a keresztény vallás és erkölcs elsődleges társadalmi szabályozóként működött. Ma, többszörös társadalmi válságban milyen jövőképet tudunk kijelölni hit nélkül gyermekeinknek? Felelősségünk jövőnkért közös.
„Csak aki megérti a jövő üzenetét, az képes cselekedni érte” – mondták már az elmúlt századokban oly sokan. És mindig voltak olyanok, akik magukévá tették az aggodalmat, a felelősséget, a cselekvést.
Őszinte, *hiteles vezetők* kellenek ma is, akiktől példát kaphatunk, akikből hitet meríthetünk. Akik segítenek visszaadni olyan szavak eredeti jelentését, mint önzetlenség, hazaszeretet.

A magyar - kis nép Európában, - annyi mindenben különbözik másoktól! Nyelvében, emberi mentalitásban, zenei kultúrájában… sorolhatnánk. És mégis kivívtuk azt a rangot, hogy tisztelettel tekintenek ránk a legnagyobb nemzetek. Hosszú évszázadok pusztító küzdelmeiben *megmaradtunk magyarnak*!

Ez a *megmaradás adjon hitet és vigasztalást. Adjon büszkeséget és erős elhatározást* a jobbító szándék megvalósításában. Hitehagyott nemzetnek elvész a jövője, a közös szándékra épülő tettekből mindig új hajtás sarjad! Vegyünk példát István királyról, hogy *képesek vagyunk önálló hozzájárulásra, önálló teljesítményre* Európa és a világ dolgaiban!

Dr. Tóth László: MEZŐTÁRKÁNY 750 éves

Itt születtem én ezen a tájon
Az alföldi szép nagy rónaságon,
Ez a város születésem helye,
Mintha dajkám dalával vón tele,
Most is hallom e dalt, elhangzott bár:

„Cserebogár, sárga cserebogár!”

Petőfi Sándor „Szülőföldem” című versében minden benne van az életről, a mi életünkről is, arról, hogyan próbáljunk élni, hogy örömet szerezzünk magunknak és másoknak.

ÉLET. Több ezer éve élnek emberek a Földön.

Több ezer évre tudunk visszatekinteni a Kárpát medencében is, ahol őseink 896-ban Árpád vezetésével a Vereckei szoroson bevonulva örökre hazát foglaltak a magyaroknak.

III. Béla (1172-1196) jegyzője, a „mesternek mondott P”, Anonymusként így ír „A magyarok cselekedeteiben (Gesta Hungarorum)”, az Őrsúr vára és az Eger vize című 32. fejezetben:

„Innen Árpád fejedelem az övéivel az Eger vizéig vonult tovább, ahol kunyhókat építve több napig elidőztek. A hegyet, amelyen levelekből színt emeltek a fejedelemnek, Színhalomnak nevezték el, táborhelyük pedig az Ostoros vize és Poroszló vára között terült el.”

A régészeti leletek még régebbre, a bronzkorba, az időszámításunk előtti időkbe vezetnek. A ma is látható Csörsz árok - melyet a IV. században az akkori Római Birodalom területén, Pannóniában élő szarmaták készítettek a szintén hazát kereső germánok elleni védekezésül - mind azt bizonyítják, hogy őseink jól választottak, jól élhető hazát, szülőföldet. És ezt más népek is tudták, tudják, ezért kellett annyiszor védeni, még apáink életében is:

„Ez a föld, melyen annyiszor
Apáid vére folyt;
Ez, melyhez minden szent nevet
Egy ezredév csatolt.” (Vörösmarty Mihály: Szózat)

Államalapító Szent István királyunk itt hozta létre az Egri Püspökséget 1000-1009. között és az akkor még három megyéből álló Abaúj- Sáros- Heves vármegyét. Innen származott harmadik magyar királyunk, Aba Sámuel, aki1041-1044 között uralkodott. 1248-ban már Hevesújvár, majd Heves vármegyéről szól az írás.

És nem sokkal később, IV. Béla király 1261. szeptember 9. napján keltezett oklevelében először írja le az egri völgy déli kiszélesedésében, az Eger és a Laskó patak közötti Hevesi síkon fekvő falvak nevét: Szemere, Farmos, Abony, Besenyő, Dormánd, ***Altarkan***, melyet hívtak Egyházas-, Kápolnás-, Középtárkánynak, az itt élő birtokosok után Bodák birtokának, Bodótelkének is. Mezőtárkány néven 1353-tól ismerjük.

A név eredete utalhat a török „tharkan", méltóság szóra, emlékeztetve bennünket a Közép-Ázsiai közös őshazára.

2010-ben községünkben tartottuk a Tárkányok IX. találkozóját- Felsőtárkány, a Komárom -Esztergom megyei Tárkány, a szlovákiai Kis-, és Nagytárkány az erdélyi Köröstárkány részvételével- az együvé tartozás jegyében.

Mezőtárkány az egri káptalan birtokához tartozott, és 1273-ban már közös temploma volt a királyi adománnyal nyert káptalani birtoknak és a világi birtokosoknak.

1423-ban a káptalan országos vásártartási jogot szerzett a falunak Lőrinc napra (augusztus 10.) Luxemburgi Zsigmond királytól.

A 150 éves török uralom alatt a község többször elnéptelenedett. Az emberek tanyákat hoztak létre Tepélypusztán, ahonnan napjainkban is Attila korabeli hun és avar kori, valamint a XIV-XV századbeli régészeti leletek kerülnek elő.

Elődeink a mindennapi munkálkodás mellett részt vettek a vármegye építésében, a Rákóczi szabadságharcban, de nem hiányoztak 1848-1849-ben Kossuth mellől sem. Mint ahogy a XX. század két nagy világégésében meghaltak neveit is kőbe vésve őrzi az utókor.

A dolgos hétköznapokat örökíti meg az 1772-ből származó községi pecsét, mely a két ökörrel szántó parasztembert ábrázolja, és a 2001-ben, az ezer éves magyar államiság ünneplésekor a Község Önkormányzata által elfogadott címer és zászló:

„az aranyló búzakoszorú által övezett, Mezőtárkány két patakjával elválasztott kék-zöld mezőben a környék ősi múltjára utaló Bese sas a már learatott, összekötött kévét tartja karmai között, alatta pedig a nyitott könyv: a munka mellett az ember másik elengedhetetlen tevékenységét, a tanulást jelképezi".

Egy régi keleti bölcsesség szerint az embernek három istent kell tisztelnie: a szülőt, a tanítót és a vendéget. Aki e három istent nem tiszteli, nem juthat el az igazi Istenhez.

Mezőtárkány népe tiszteli Istent, és már évszázadokkal ezelőtt is eljutott hozzá. 1720-ban Szent István tiszteletére emelt temploma volt, melynek 1731-ből származó fa oltárképét a közösség a mai napig gondosan őrzi.

Az egri káptalan 1773-ban - a község védőszentje, olajba főtt Szent János tiszteletére - megépíttette gyönyörű barokk stílusban a római katolikus templomot, Kracker

János Lukács és Kiss Alajos kiváló oltárképeivel, és az elbűvölő hangzású orgonával díszítve.

A megszívlelendő keleti bölcsesség után Mezőtárkány elkövetkező évszázadaihoz útravalóul magunknak, gyermekeinknek és az utánunk itt élő nemzedékeknek dr. Palánki Ferenc püspök úr Szent László napi miséjén elmondott szavait ajánlom szíves figyelmükbe:

„A jó Isten mindig meglep bennünket valamilyen kis ajándékkal, ha odafigyelünk, ha észrevesszük.”

Mezőtárkányról írott könyv 2006-ban történt bemutatása életem egyik legszebb eseménye volt, és ezért köszönetemet fejezem ki minden résztvevőnek és a könyvünk iránt érdeklődőnek, mert mindannyiunk könyvének szántam. Ekkor idéztem dr. Seregély István egri érsek szavait, hogy egyetlen népnél sem alávalóbb a magyar. Ezt lefordíthatjuk községünkre és a tárkányi emberekre is, ha becsületesen dolgozunk, és tiszteljük egymást.

És a vendéget, amint arra már Szent István figyelmeztetett fiához, Szent Imre herceghez fogalmazott intelmeiben. És ahogyan mi is, 1000 évvel később, községünk internetes honlapján idehívjuk a vendégeket, a községünkön áthaladókat, hogy büszkék legyünk a szép portánkra, községünkre és a vendégeinkre, ha jól érzik itt magukat.

És legyünk büszkék gyermekeinkre, közöttük azokra a tehetséges végzős diákokra, akiknek a szorgalmát 1998. óta immár 15. alkalommal ismeri el a Mezőtárkány Művelődéséért működő Közalapítvány. Azokra, akik itthon maradva gyarapítják a község értékeit, vagy hazatérve, mint a „föl- földobott kő százszor is, végül is”, - örökre tárkányiak maradnak.

Engedjék meg, hogy Ady Endre karácsonyi versének soraival, mellyel a könyvet is befejeztem, kívánjak boldog jövőt és békés hétköznapokat mindnyájunknak Mezőtárkány 750. születésnapján:

„Mintha itt lenn

A nagy Isten

Szent kegyelme súgna, szállna,
Az én kedves kis falumban
Minden szívben
Csak szeretet lakik máma.”

Görögországi képeslap

„Boldogok, akik meghallották Pompeji utolsó segélykiáltásainak visszhangját, amelyet a Pink Floyd hozott vissza a halott városban közönség nélkül tartott koncertjén…”

Újra felteszem a lemezt, mint 2009. júliusának hétfő délelőttjén, és már sohasem fogom megtudni, hogy tetszett-e édesanyámnak, és mire gondolt, mikor a fotelbe süppedve nézte a képernyőt.

Mint ahogy azt sem tudom azóta sem, hogy miért ezt a lemezt vettem elő, és hogy miért most jutott eszembe a halott város Pompeji, és a Pink Floyd együttes közönség nélkül tartott, zenetörténelminek nevezhető koncertje.

Miért? - kérdezgeti folyton alig két éves fiam. Hamar elfogy a türelmem: Kész, nincs tovább. Becsapni nem akarom és folytatni sem a válaszolgatást, ami nem is biztos,

hogy igaz, hiszen a legtöbb választ én is másoktól hallottam. Csak én elhittem anélkül, hogy rákérdeztem volna: Miért?

Mindannyiunknak mások mondták a választ, a szüleinknek, a tanítóinknak, a tudósoknak. Ők *csak* kitaláltak hozzá valamit, amit már úgy olvasunk, tanulunk évszázadok, évezredek óta.

Mi az igazság, mi az emberemlékezet? Valóság, vagy érzékeink játéka, becsapása tudatosan, vagy tudattalanul? Álom, vagy valóság? Fontos ez egyáltalán? Tudja valaki, tudta valaki?

Mi lett vele? Számít ez száz, vagy ezer évekkel vagy akár másodpercekkel a történések után? Miért keressük a választ, miért kérdezgeti a gyerekem folyton, hogy miért? - Idegesít!

Idegesítenek a felnőttek is, akik viszont soha semmit sem kérdeznek. Nem érdekli őket semmi, mert valamikor nem kaptak választ és azóta félnek kérdezni. Meg úgy általában nem szeretnek kérdezni. Legfeljebb csak az őket közvetlenül érintő dolgokról, leginkább a rossz dolgokról, mert nekik csak a jó dolgok természetszerűek.

És a válaszadók is, akiknek ez a foglalkozása, és akiknek tehetsége, tudása van hozzá. Vajon ők miért nem az igazat mondják? „az igazat mondd, ne csak a valódit” (József Attila).

És mi lett azokkal, akik megmondták az igazat? Miért kellett elhallgatniuk, vagy elhallgattatni, elfeledtetni őket, hogy száz, vagy ezer év után derüljön ki az igazság: a válasz a miértre. Mert érdekes módon, kiderül az igazság mindig.

„Az elveszett városokat újra felfedezik: Pompeji, Karnak, Karthágó, Szantoríni, Ninive, Angkor…

„A 2004. évi cunaminak köszönhető, hogy a szökőár visszahúzódó hullámai elmosták a homoküledéket, amely eddig eltakarta a tamil birodalom IV-IX századi kikötőjének, Mahábakipuromnak a városfalait. Talán egyszer a sivatagi szelek is feltárják a homok alatt még csak feltételezett egyiptomi építményeket, vagy a kínai selyemút egykori oázisait.”(BBC History, 2011, július)

De nem csak az építmények, tárgyak kerülnek elő. A National Geographic Chanell „Az egyiptomi meló” című filmje rekonstruálta az ókor egyik legtökéletesebb bűntényét. III. Amenhotep fáraó síremlékének kifosztását csak 1888-ban fedezték fel, és a film készítői azt próbálták megválaszolni, hogyan tudtak betörni a legbelső és legjobban őrzött piramisba a homokcsapdákon és az útvesztő labirintusokon keresztül, és elvinni a felbecsülhetetlen értékű kincseket a sírrablók, 3700 évvel ezelőtt.

Vajon mit tudott halála előtt Giordano Bruno, amiért máglyán kellett meghalnia, vagy mire gondolt Arkhimedes, amikor így szólt a homokba rajzolt köreit eltaposó, őt lándzsával ledöfő katonához: Ne érintsd a köreimet!

Mit érzett Nietzsche, amikor Zarathustrát megálmodta: Valóban meghalt Isten?

Volt-e Ádám és Éva, Édenkert, Kánaán? Éltek-e, élnek-e még az Olymposon Zeus fiai és lányai? Mire gondolt Jézus és John Lennon az utolsó pillanatban? Vagy Galilei, Newton, Einstein, Szilárd Leó, Platon, Aristoteles, Marx, Lukács György? Nagy Sándor, Napóleon, Hitler, megérte? Ki tudja, ha ők sem? Ha sohasem tudjuk meg, hogy tudták-e a választ?

Válaszolni kell a gyermeknek, válaszolni kell minden kérdésére.

Mert tudom, hogy édesanyám boldog volt, amikor néhány nappal a halála előtt ott volt velem Pompejiben, a Pink Floyd koncertjén, a halott városban, ahol csak mi ketten voltunk.

És azt is tudom 2011.szeptember vége felé Görögországban, az Égei-tenger délutáni forró napsütésében, hogy miért pont most jutottak eszembe ezek a talán nem lényegtelen gondolatok, és Apollinaire búcsúzó sorai az európai kultúra bölcsőjében:

„Letéptem ezt a hangaszálat

Már éreztem az ősz halott

E földön többé sohse látlak,

Ó idő szaga hangaszálak

És várlak mindig, tudhatod…”

„A sok változva elszáll, marad az Egy,
A földi árny fut, örök fény az Ég,
Az élet, mint színes ablaküveg,
Töri az öröklét tündökletét,
Míg a Halál szilánkra zúzza. - Légy
Halott, hogy amire áhítozol,
Elérd! Kövesd a többit! - Róma kék
Ege, virág, rom, zene, szó, szobor
Kevés zengeni őt, ki már bennünk honol.”

Percy Byshe Shelley: Adonais

Görögország, 2011.szeptember

KÖZSÉGÜNK ELÖLJÁRÓSÁGA 1950-1990.

Birinyi András elnök 1950.X.22-1956.XI.25.
Illés László titkár -1956. X. 31.
Nagy Tibor elnök 1956.XI.25.-1957.II.15.
Molnár Ferenc titkár-1957. II.22.
Németh Bertalan elnök-1957. VII.15.
Nagy Tibor titkár-1957. VII.18.
Birinyi András elnök -1957.X.24.
Kiss Andor titkár 1958.XII.1.-1970.III.1.
Cseh József elnök 1958.XII.1.-1966.X.4.
Sz. Kovács János elnök 1967.I.1.-1990.V.8.
Siska Jánosné titkár 1970.III.1. -1990.IX.30.
Nyeste Ferencné elnök helyettes, elnök 1990.V.8.-1990.IX.30.

KÖZSÉGÜNK ELÖLJÁRÓSÁGA 1990. után

Képviselő testület 1990. szeptember 30-1994.
Polgármester: Siska Jánosné
Alpolgármester: Adorján Gábor
Jegyző: Tóth István
A képviselőtestület tagjai:
Császár Lajos
Kriston Endre
Németh Géza
Nyeste Ferencné Németh Erzsébet
Nyeste Sándor
Perge Lukács
Varga Attila

Képviselőtestület 1994-1998.
Polgármester: Siska Jánosné
Alpolgármester: Adorján Gábor
Jegyző: Tóth István
A képviselőtestület tagjai:
Császár Lajos
Dr. Cseh Péterné
Kriston Endre
Németh Géza
Nyeste Sándor
Perge Lukács
Tóthné Szabó Anita

Szociális és Kulturális Bizottság
Elnöke: Tóthné Szabó Anita
Tagjai: Dr. Cseh Péterné
Németh Géza
Nyeste Sándor
Adorjánné dr. Forray Boglárka
Halász Péterné
Ügyrendi Bizottság
Elnöke: Császár Lajos
Tagjai: Tóthné Szabó Anita
Kriston Endre
Perge Lukács
Varga Attila
Gyenes Miklósné

Hivatal dolgozói:

Mátyus Emilné

Farkas Ferencné

Szeifertné Császár Judit

Szabó Zoltánné

Surányi Józsefné

A lakosság száma: 1656

Műemlékké nyilvánított épületek, szobrok a 29/1994. (VIII.26.) KTM-MKM. együttes rendelet alapján

- Barokk „szürke” magtár a Rákóczi Ferenc úton, a XVIII. sz. elején épült (füzesabonyi jár. Földhivatal 1. sz tulajdoni lapon 4. helyrajzi szám alatt felvett „vélhetően magában foglalja a középkori templomot”;

- Káptalani kúria, „tiszti kvártély” a Kossuth Lajos úton, a XVIII. sz. közepén épült (257. sz. tul. lapon 201/2. hrsz.);

- Káptalani tiszttartó lakás „Bagoly bolt” a Budai Nagy Antal úton, a XIX. sz. elején épült (1060.sz. tul. lapon 1099. hrsz.);

- Nepomuki Szent János szobor az Eger-patak hídjával szemben, állíttatta Babják János 1813-ban (2/0. sz. tul. lapon 028/2. hrsz.);

-Nepomuki Szent János szobor talapzata a Laskó -patak hídja mellett a Rákóczi Ferenc úton (2/0. sz. tul. lapon 028/2. hrsz.);

- Kálvária a Dózsa György úton az 1813-ban áthelyezett temető helyén állíttatta Szalmás János és felesége Sumi Margit 1935-ben (7. sz. tul. lapon 507. hrsz.);

- Mária Magdolna Krisztussal, „lebegő ruharedős Mária Magdolna” szobor az iskola mellett a Kossuth Lajos úton, állíttatta Jacsó Gáspár 1797-ben, felújította Asztalos György budapesti restaurátor 1995. október 4-ére (491. sz. tul. lapon 1795. hrsz.)

Képviselőtestület 1998- 2002.

Polgármester: Adorján Gábor

Alpolgármester: Németh Géza

Jegyző: Tóth István 2001-ig

Simonné Mátrai Melinda 2001-2002.

A képviselőtestület tagjai:

Nyeste Sándor

Császár Lajos

Telekes József

Halász Péterné

Perge Lukács

Nyeste Ferenc

Kriston Endre

Pénzügyi Bizottság

Elnöke: Császár Lajos

Tagjai: Telekes József

Nyeste Ferenc

Gyenes Miklósné

Oktatási Bizottság

Elnöke: Perge Lukács

Tagjai: Nyeste Sándor

Kriston Endre

Egészségügyi és Szociális Bizottság

Elnöke: Adorjánné dr. Forray Boglárka

Tagjai: Halász Péterné

Szabóné Ködmön Éva

A lakosság száma: 1692

Költségvetési bevétel: 192.412,- Ft kiadás: 172.453,- Ft

1999. évi Medárd- napi esőzés - 30 millió forint helyreállítási állami támogatás

Képviselőtestület 2002-2006.

Polgármester: dr. Adorján Gábor

Alpolgármester: dr. Geng Tibor +2003.

Vass József 2003-tól 2006.X.

Jegyző: Tóth István 2002-2004.

Dr. Batta István 2004.

Tanárki István 2004.XI-

A képviselőtestület tagjai:

Kriston Endre

Dr. Adorjánné dr. Forray Boglárka

Tóthné Szabó Anita

Nyeste Ferenc

Vass József

Csehné Bölkény Ildikó

Németh Géza

Cigány Kisebbségi Önkormányzat elnöke: Farkas István

tagjai: Duka Kálmán

Duka Emil

Rostás Sándor

Turó Imre

Pénzügyi Bizottság

Elnöke: Telekes József

Tagjai: Kriston Endre

Nyeste Ferenc

Gyenes Miklósné

Oktatási Bizottság elnöke: Tóthné Szabó Anita

Tagjai: Csehné Bölkény Ildikó

Vass József

Sajtos Dezsőné

Egészségügyi és Szociális Bizottság elnöke: dr. Adorjánné dr. Forray Boglárka

Tagjai: Nyeste Ferenc

Németh Géza

Halász Péterné

2002. Felsőtárkány: Tárkány Községek I. Találkozóján az „Arcok álruhában” színtársulat előadja Szörényi-Bródy: István, a király című rock operát

Képviselőtestület 2006-2010.

Polgármester: Tóthné Szabó Anita

Alpolgármester: Kriston Endre

Jegyző: dr. Tanárki- Fülöp István

A képviselőtestület tagjai:

Brauner Tamás

Németh Géza

Nyeste Sándor

Pásztor István

Telekes József

Cigány Kisebbségi Önkormányzat elnöke:

tagjai:

Képviselőtestület 2010-2014.

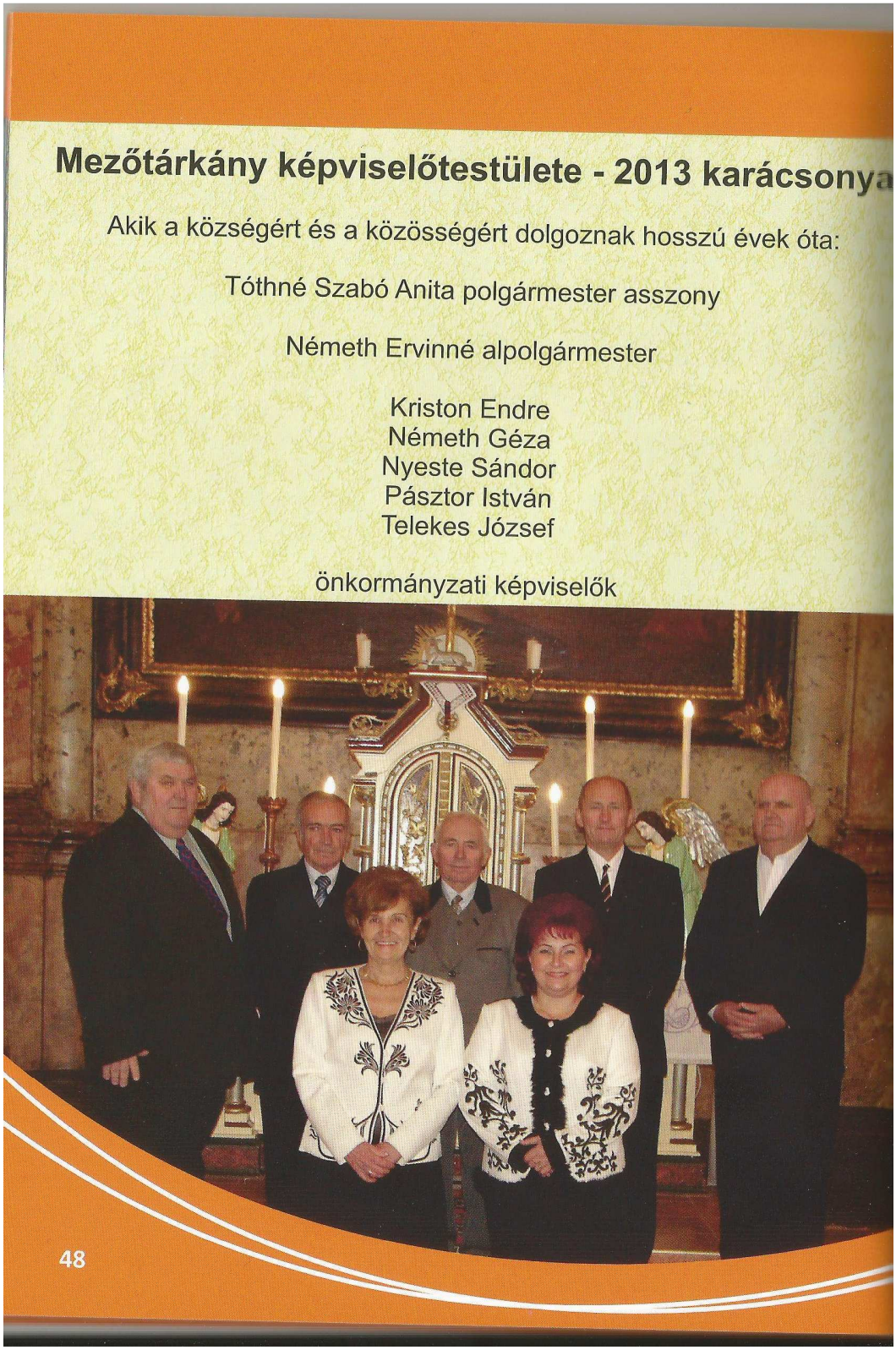

Körjegyző: dr. Tanárki-Fülöp István (Mezőtárkány, Dormánd, Egerfarmos, Mezőszemere), aljegyző: Sumi Gabriella

AZ ÖNKORMÁNYZAT KÉPVISELŐTESTÜLETE, BIZOTTSÁGAI ÉS INTÉZMÉNYEI 2014-2019.

Polgármester: Tóthné Szabó Anita

Alpolgármester: Pásztor István

Jegyző: dr. Tanárki-Fülöp István

A képviselőtestület tagjai:

Németh Géza

Halászné Tóth Mónika

Szabóné Méhi Szilvia

Nagy Géza

BIZOTTSÁGOK

Cigány Kisebbségi Önkormányzat

Elnöke: Farkas István

Tagjai: Csóka Angela

Papp Anna Mária

Intézmények

Petőfi Sándor Művelődési Központ (2013-ig Általános Művelődési Központ)

Vezető: Sipos Attila

Általános Iskola igazgató: Nyesténé Németh Erzsébet (2001-től)

Gál Viktória 2017-től

Mesevár Óvoda vezetője: Rektori Otília

Intézményi konyha

Házi orvos: dr. Lakatos László

Védőnői szolgálat: Fernye Tünde védőnő

Laskó-Rima mente Szociális Gondozási Társulás: vezetője Mátyus Piroska

MEZŐTÁRKÁNY CIVIL SZERVEZETEI

Önkéntes Tűzoltó Egyesület (1889.)

Mezőtárkányi Polgárőrség (1999.)

Gyöngyvirág Nyugdíjasklub (2001.)

Mezőtárkányi Ifjúsági Kör, Arcok álruhában Amatőr Ifjúsági Társulat (2001-2010.)

Mezőtárkányi Sport Egyesület (Labdarúgó Szakosztály 2014.)

Mezőtárkány Művelődésért Közalapítvány (1998.)

Szántó László kántor-tanító emléktáblája a templom bejáratánál

A Gyöngyvirág Nyugdíjas Klub népdalkörét a tánckarral együtt minden tárkányi és környékbeli rendezvényre meghívják, hazai és külföldi versenyeken, bemutatókon évek óta szerepelnek szép sikerrel

Erkel Ferenc: Hunyadi László - Palotás - fellépés előtt Montenegróban 2016. július

BESZÁMOLÓ A MEZŐTÁRKÁNY MŰVELŐDÉSÉÉRT KÖZALAPÍTVÁNY TEVÉKENYSÉGÉRŐL

A szülőföld iránti tiszteletből az 1998. május 12. napján keltezett alapító okirattal alapította meg dr. Gyurkó Péter, dr. Lukács Tamás, Tófalusi Ferenc, dr.Tóth Ferenc és dr. Tóth László összesen egyszázezer forint alapítói vagyonnal a Mezőtárkány Művelődéséért Alapítványt, mely 2005. január 1. napjától a Mezőtárkány Községi Önkormányzat jogutód alapító által Mezőtárkány Művelődéséért Közalapítványként működik.

Fő tevékenysége a község kulturális örökségének megóvása és kulturális tevékenységének támogatása, a nevelés, oktatás, képességfejlesztés, ismeretterjesztés és tudományos tevékenység támogatása, valamint az egészséges életmód, sportolási lehetőségek támogatása.

Ennek megvalósítására minden évben a tanévzáró ünnepségen átadásra kerül a Mezőtárkányi Általános Iskola legtehetségesebb végzős diákjának elismerő díja.
A kulturális és művészeti jellegű tevékenység keretében folyamatosan támogatja a Gyöngyvirág Nyugdíjas Klubot és a diák tánccsoportot fellépő ruhával, az ifjúsági színkört, az évente megrendezett falukarácsonyt, az adventi és a tavaszi hangversenyt, valamint az augusztus 20-i falunapot.
Az óvoda és az iskola támogatása mellett kiemelkedő volt 2003-ban a községi ravatalozó haranggal történő ellátásának segítése, valamint a 2004-ben, 2010-ben és 2016-ban megrendezett Tárkányok Találkozójának (Felsőtárkány, a Komárom megyei Tárkány, a szlovákiai Kis- és Nagytárkány, az erdélyi Köröstárkány) pályázat keretében történő támogatása.

A személyi jövedelemadó 1%-os felajánlásából évente befolyó mintegy 200 ezer forint mellett jelentős forrás az önkormányzati támogatás, a magánszemélyek, szervezetek adományai, valamint a különböző pályázatokon elnyert pénzösszeg.

A település hagyományainak megőrzését, az önkormányzat és az alapítvány együttműködését jól példázza, hogy 10 éves folyamatos munka eredményeképpen 2014 tavaszán csaknem 20 millió forint pályázati és saját forrásból átadásra került az Ady Endre utcában egyedülállón megmaradt és korszerűen felújított nádfedeles, hagyományos vályogtéglából épített parasztház, mely tájházként működik, a XIX-XX. századi tárkányi életet bemutató kiállítással.

5 millió forint pályázati forrásból elkészült a község első igazi játszótere, a Gézengúz.

Az alapítvány támogatásával jelent meg 2006-ban az első könyv Mezőtárkányról és 2014-ben többéves tudományos jellegű kutatás eredményeként LEADER pályázati és önkormányzati támogatással Mezőtárkány 20. századi népi emlékezetét, a korabeli levéltári forrásokat és újságcikkeket bemutató Mezőtárkány értékei című könyv, fotó album és CD lemez.

Az 1998. óta működő alapítvány benne él a község életében, hasonlóan a többi civil szervezethez. A mindenkori polgármester - 1998. Siska Jánosné, 1998-2006. dr. Adorján Gábor, 2006-tól Tóthné Szabó Anita - vezetésével működik a kuratórium: Nagyjánosi Gyula alelnök, Perge Lukács, majd Nyeste Ferencné iskolaigazgató, Tóth István (1990-2004 között a község jegyzője), dr. Tóth László alapító tag.
Emlékezzünk Tófalusi Ferenc és dr. Tóth Ferenc (dr. Tóth Péternek, a község egykori orvosának testvére) alapító tagokra és Tárkányi Rafael atya c. kanonok kuratóriumi tagra akik már nincsenek közöttünk, de szellemiségük erősít bennünket a községet önzetlenül szolgáló tevékenységünkben.

Köszönjük minden támogatónak és az alapítvány munkáját segítőnek a közreműködését, és továbbra is várjuk felajánlásaikat községünk hagyományainak és művelődésének ápolása céljára. (adószáma: 18580105-1-10)

Mezőtárkány, 2014. december15.

Tóthné Szabó Anita polgármester Dr. Tóth László alapító

Emlékek

Kedves Mezőtárkányiak!

Nagy öröm számomra, hogy elszármazottként a könyv írója, Dr. Tóth László lehetőséget biztosít arra, hogy Mezőtárkány történetét összefoglaló összeállításban én is felidézzem az itt töltött éveket. Büszke voltam, és jelenleg is az vagyok, hogy 1953-1976-iga településen lakhattam. Ezek az eltöltött évek mély nyomot és kedves élményeket őriznek.
Édesapám Nagy Gyula (1925-2012) 1951-ben alakította meg a környék egyik legjobb cigányzenekarát.

Nagy Gyula zenekarvezető, primás
Nagy János segédprimás
Nagy Boldizsár cimbalmos
Nagy Herman nagybőgős
Recsko János brácsás I
Csonka Miklós brácsás II

A falunak nagy szórakozást, mulatozást, kikapcsolódást jelentett a zenekar.
Nagyon sok lakodalomban játszottak, melyre még most is örömmel emlékeznek a falu öregjei. Sokszor csendült fel a nótázás során a „Víg tárkányi gyerek vagyok" kezdetű dal. Ott volt minden kulturális eseményen zenekarával, szilveszterkor, karácsonykor Németh Emil kocsmájában fehérasztalos rendezvényeken. Nem hiányozhatott a majálisról, az augusztus 20-i és a szüreti felvonulásról sem. Elbúcsúztatta a falu bevonuló katonáit is. Elkísérte őket Füzesabonyba. Nem volt megalázó, sőt, kifejezetten igényelték nagyon sokan kérték a lakásukon történő zenés köszöntéseket. Húsvétkor, búcsúkor stb.

A nyáresti hétvégi zenélés a forradalmi kocsma udvarán (ennek tulajdonosa volt Németh Bertalan, majd Kiss István). Sok nézelődőt és szórakozni vágyót vonzott. Baráti, szerelmi kapcsolatok alakultak ki. Apám és zenekara sok májusfa állításakor is jelen volt és szerzett örömet az akkori fiataloknak. Sajnos én már további emlékekről írni nem tudok, mert 2012. november 2-án elhunyt. Temetésén nagyon sokan részt vettek, utolsó útjára zeneszóval kísérték végső nyugvóhelyére Dormándon. Megköszönve a polgármesterasszony, Tóthné Szabó Anita és sok-sok mezőtárkányi lakos részvételét.

Családom többi tagjairól is szeretnék említést tenni, mint elszármazottakról.

Édesanyám 1927-ben született, hál istennek még él, még most is büszkén emlékezik a Mezőtárkányban eltöltött évekre.

Utoljára a Suszter közben, a Táncsics út 10 szám alatt laktunk. A Petőfi Tsz megalakulása előtt házvezetőként Illés jegyzőnél dolgozott, aki nagy elismeréssel szólt munkájáról. Továbbiakban mikor a tsz-ek szerveződtek, növénytermesztőként dolgozott.
Felidézni sok mindent már nagyon nehéz, de egy biztos, hogy Mezőtárkányban nagyon jó emberek laknak.

Öcsém 1958-ban Mezőtárkányban született, vendéglátó ipari szakmát tanult. Németh Emil kocsmájában többször pincérkedett. A találkozások számára megújulást jelentenek.

Magamról talán annyit, hogy szerettem a közösségekben tevékenykedni, ifjúsági klubban, focicsapatban stb. Mint nyugdijas sokat visszajárok különböző rendezvényekre, örömmel nyugtázom a falu fejlődését.

Köszönöm Dr. Tóth Laci barátomnak a lehetőséget.

Nagy László Csaba volt mezőtárkányi lakos

A családi fotó kiegészítendő a mérnök Csaba feleségével, Váradi Anna népművelővel és fiukkal, aki a Debreceni Konzervatóriumban végzett hegedűművész. A kitűnő ételeket főző öccse, Gyuszi, akit vendégei mellett a szakma Mesterszakácsként ismert el.
Emlékezzünk a 2018 novemberében elhunyt édesanyára és Mezőtárkány híres prímására

A Prágai Világkiállításon képviselte hazánkat

Interjú Kovács Tiborral

Közel 9 éve él községünkben Kovács Tibor, 39 éves kézműves mester. Elsősorban gyékénykészítéssel foglalkozik, de igazán csipkeművei váltak nemzetközi hírűvé.

- Tibor, Ön 1996-ban költözött ide Bicskéről. Elmondaná, miért választotta a mi kis falunkat?

-A kézművességhez elengedhetetlen a jó alapanyag. Szerencsére a környéken bővel találni jó minőségű gyékényt, és én szívesen szerzem be személyesen a munkámhoz szükséges anyagokat. Szintén vonzó volt számomra, hogy egy ilyen kis faluban még él a népművészet, és az emberek értékelik, amit csinálok. Szerencsére a falu lakói kedves emberek, így Mezőtárkány hamar az otthonommá vált.

-A csipkekészítést elsősorban női foglalatosságnak gondolják. Hogyan vált Ön férfi létére a szakma mesterévé?

-Mindig is érdekelt a népművészet. Már kisiskolás koromban elkezdtem halászháló-kötéssel foglalkozni. Ezt követte a kosárfonás. Egy kicsit különc voltam a családban, mivel egyedül én voltam a kézművesség szerelmese, olyannyira, hogy ebben az irányban tanultam tovább Budapesten. Amikor elég ügyesnek éreztem magam, megpróbálkoztam a gyékényszövéssel és fonással is.

-Mi a különbség a kettő között?

-A kötött gyékény spiráltechnikával készül, ezért több forma hozható létre. A gyékényszövés eredménye pedig egy sík lap. Egyébként az egész országban csupán egy idős hölgy foglalkozik a gyékényszövés oktatásával. Nekem volt szerencsém nála megtanulni ezt a technikát Szegeden.

-Most már Ön is tanít....

-Igen, Füzesabonyban vannak tanítványaim, akik most ismerkednek a csipkeveréssel. Ezen kívül gyakran hívnak kézműves táborokba, vagy különböző szakkörökre. Főként felnőttekkel foglalkozom, de időnként tanítok általános iskolásokat, sőt óvodásokat is.

-Ha jól tudom, Ön még most is szívesen képezi tovább magát?

-Igen, akárcsak a jó pap, én is szeretnék holtig tanulni. Mostanában sokat járok a Felvidékre, hogy új technikákat sajátítsak el. A felvidéki csipke nagyon különleges. Sóbányán olyan eredeti orsókkal dolgozhattam, amit csak ott használnak. Színes csipkemintáik világviszonylatban is kuriózumnak számítanak. Ezekről az orsókról és csipkemotívumokról- mely már saját munkám- készítettem naptárat, s adok egyet-egyet minden csapattagnak ajándékba.

-Nagyon köszönjük a kedvességét. Valóban gyönyörű ez a színes motívum. Iskolánkban két alkalommal volt már Tibor munkáiból kiállítás, s ott csak fehér csipkéket láthattunk. Úgy tudjuk, hogy utoljára Brünben volt kiállítása, azt megelőzően pedig Nyitrán. Az augusztusban megrendezett Prágai Világkiállításon a magyar csipkeművészetet egyedül az Ön munkái képviselték. Számított-e valaha ilyen sikerre?

-Álmodni sem mertem volna ilyen megtiszteltetésről. Csodás érzés a munkáimat más nemzetek alkotásai között látni. Talán még ennél is jobb, hogy munkám révén sok szép helyre eljutok. Prága egyszerűen gyönyörű volt.

-Hogyan telnek egy kézműves mester napjai?

-Kissé egyhangúan. Reggeltől estig dolgozom, közben rádiót hallgatok. Roppant időigényes munka az enyém, de én így szeretem. Szerencsére a családom elfogadta ezt a rigolyámat. Ők egyébként Pest mellett élnek.

-Hogyan látja Ön a magyar népművészet jövőjét?

-Bizakodó vagyok. Manapság egyre többen fedezik fel újra a népművészetet, és úgy látom, újra divatba jönnek a természetes anyagok és a megmunkálásuk. Szeretném elősegíteni ezt a folyamatot. Remélem, a népművészet újra elfoglalhatja az őt megillető helyet kultúránkban.

-Köszönjük a beszélgetést, további jó munkát kívánunk!

Hír(be)hozók:
(A Heves Megyei Hírlap és a Heves Megyei Pedagógiai Intézet által megrendezett média vetélkedőn megyei IV.helyezést elért tanulók: Farkas Barbara, Forgó Boglárka, Szilágyi Noémi, Kiss Marianna, Szekér Csilla, Homonnai Bettina, Gecse Viktória)

Két éve alakult Weisz Péter és Weisz Attila vezetésével a csoport, amelynek több településről vannak tagjai

Túllépve a falu határán

Budapesten is fellépnek az ifjú amatőr színjátszók

MEZŐTÁRKÁNY

Két esztendeje lassan, hogy néhány lelkes – akkor még főleg középiskolás – fiatal megalakította *Mezőtárkányi Ifjúsági Kör néven* azt a kis csapatot, melynek célja volt, hogy némi változatosságot hozzon a falu nem éppen pezsgő kulturális életébe.

– Valaha „pávaköréről", citerazenekaráról is ismert volt a falunk – gondolnak vissza némi nosztalgiával az *öregek* fiatal éveikre, s mikor megalakult az ifjúsági kör, senki sem gondolt arra, hogy két esztendőnek sem kell eltelnie, és az ország több vidékén ismert lesz a tárkányi fiatalok csoportja.

Mondhatnánk, szinte ismertebb – elismertebb –, mint a saját falujukban. Mintha igaz lenne az a régi mondás, hogy a saját hazájában senki sem lehet próféta.

Megalakulásuk idején többféle kísérletet is tettek a kör tagjai, hogy „felrázzák" egy kicsit a fiatalokat, de nem volt éppen nagy sikerük. Új utat kerestek, s így alakult meg a kör tagjaiból *Arcok álruhában* névvel az amatőr színjátszó társulat. S mivel az egri Wigner Jenő szakközépiskolából szerveződött a tagság, hozzájuk csatlakozott néhány jó hangú fiatal más helységből is, nevezetesen *Hevesről, Kerecsendről, Recskről, Kömlőről, Váraszóról*, de még *egriek* is akadnak közöttük.

Első bemutatkozásukra 2000 augusztusában került sor, a millenniumi zászló átadására szervezett ünnepségen, az *István, a király* egy részletével. A mezőtárkányi bemutatkozást egész sor meghívás követte a környékre is.

Göncz Árpád is gratulált

A tatabányai zenekar is ott volt a Kalandozások Középföldén című metáloperájuk fűzesabonyi bemutatóján. A szép sikert fokozta, hogy Göncz Árpád volt államelnök – a Gyűrűk ura fordítója – elismerő levelet küldött a mezőtárkányi fiataloknak.

A sikereken felbátorodva nagyobb munkára is vállalkoztak. Felvették a kapcsolatot a tatabányai *Cross Borns* zenekarral, melynek tagjai a Gyűrűk ura című könyv mondanivalóját próbálták zenével kifejezni. A zenéhez ők szöveget írtak, így született meg a *Kalandozások Középföldén* című metálopera.

Ma már túlléptek a falu, sőt a megye határán is. Részt vettek a budapesti *„Acélgálya"* című dunai koncerten, meghívásuk van *Tatabányára, Csepelre*, de nagy terveiknek ezzel nincs vége, *keresik a kapcsolatot a Szörényi-Bródy szerzőpárossal*, s szeretnének részt venni következő albumuk elkészítésében. Természetesen tovább erősödik a kapcsolatuk a tatabányaiakkal is. Az amatőr együttes tagjai *Weisz Péter és Attila vezetésével* két évvel a megalakulás után már elmondhatják, eredményes lépéseket tettek azért, hogy a mai nemzedék is ismerje szülőfalujuk, Mezőtárkány nevét. Csak gratulálni lehet a bátor kezdeményezéshez, mellyel bizonyítják: a mai mezőtárkányi fiatalokból sem hiányzik a vállalkozó kedv, az érdeklődés a kultúra iránt.

Az amatőr színjátszók az „Arcok álruhában" cím mögé sorakoztak fel

Brauner Tamás fekve nyomó magyar, Európa és világbajnok

Brauner Tamás vagyok, aktív fekve nyomó versenyző. Mivel nem mindenki előtt ismerős a fekve nyomó kifejezés, illetve maga a gyakorlat, ezért szeretném tisztázni, hogy mindenki pontos képet kapjon róla.

A versenyző az előírásoknak megfelelő öltözékben a bírói vezényszóra kifekszik a padra és kiemeli a villákból az általa előzőleg bediktált súlyt, majd szintén vezényszóra megkezdi a gyakorlatot.
A súlyt leengedi, úgy hogy a rúd érinti a mellét, majd a bíró jelzésére megkezdi felnyomni, és visszateszi a villába. A gyakorlat közben nem mozdulhat el a talajon a láb, nem emelkedhet fel a fenék. Minden versenyzőnek három gyakorlata van.

Mondanom sem kell, hogy amikor az embernek minden erejét össze kell szednie a gyakorlat végrehajtásához, igen nehéz koncentrálnia a vezényszavakra és a hibátlan végrehajtásra. De hát minden sportnak megvannak a maga szabályai.

Hiszem, hogy vannak véletlenek, mert egy véletlen találkozásnak köszönhető, hogy e könyv írója, dr. Tóth László egy beszélgetés kapcsán felkért a sport pályafutásom

történetének a megírására. Hazudnék, ha azt mondanám, hogy nem esett jól a lelkemnek, hiszen ezzel is nyomot hagyhatok magam után, és talán mások is követik a példámat, és mernek nagyot álmodni.

Hogy kezdődött?
Valamikor a hetvenes években a kollégiumi szobában akadt a kezembe egy „Sportolj velünk" című újság, amelyben a testépítő bajnokok fotói voltak láthatóak és az edzésterveik. A hatalmas izmok látványa teljesen lenyűgözött. Ekkor jött az elhatározás, hogy én is izmos, erős férfi akarok lenni.
Kamaszként könnyen jönnek az ilyen és ehhez hasonló elhatározások, mit sem tudva arról, hogy a kemény edzéseken kívül mennyi minden kell még ahhoz, hogy az álom valóra váljon. Szobatársaimmal a magunk módján szerény eszközeinkkel egy pár kézi súlyzóval és egy akkor vásárolt expanderrel, amit ma már ereklyeként őrzök, hiszen negyven éves, megkezdtük az edzéseket.

Egyszer aztán 25 éves koromban jött a családalapítás és a házépítés időszaka, amikor háttérbe szorult a sport. Elfoglalt és fáradt voltam, örültem, ha pihenhettem.
Évek teltek el, mikor újra súlyzót vettem a kezembe. A rendőri munkám nem csak megengedte, hogy időt szánjak az edzésekre, de meg is kívánta a jó fizikumot. Ez által eljutottam arra az erőszintre, ami átlagon felülinek számított. Amire már az edzőtermekben is odafigyelnek. Ekkor már 40 év fölött voltam.
Vágyálmom volt egy magyar bajnoki cím megszerzése. Egyszer egy füzesabonyi rendezvényen megláttam azt a Hajdú Lacit, aki később barátom és edzőm lett, aki hatalmas izomköteggel rendelkezett, és amint később megtudtam, a magyar fekve nyomó és erőemelő válogatott tagja volt. Ez volt az a mérföldkő, amikortól megváltozott az életem.
Bemutatkozásom után arra kért, hogy vegyek részt egy főiskolai versenyen 2007. december 10-én. A legnagyobb meglepetésemre megnyertem a versenye, és az az érzés, amikor az aranyérmet a nyakamba akasztották feleségem és két lányom társaságában leírhatatlan, azóta már hála Istennek sokszor volt részem benne. Első dolgom volt felhívni Hajdú Lacit, aki együtt örült velem. Két év folyamatos munka után felkért, hogy legyek tagja a Mátra Sport Egyesületnek, és ettől kezdve tagja lettem egy nagycsaládnak.

Az úgynevezett ruhás verseny egy speciális pólóban történik, ami „tartja" a súlyt, 300-400 kiló feletti teljesítményre is képes. Ez a ruha több százezer forintba kerül. Ennél korrektebb versenynek tartom, ha csak a saját erőt vesszük igénybe. Ebben a versenyben mi magyarok az oroszokkal fej-fej mellett haladva a legjobbak vagyunk a világon.

2007-ben eljutottam Balatonakaliba, első országos versenyemre. Szinte senkit sem ismertem ellenfeleim közül, és a mérlegelő helyiségben mindenki erősebbnek, nagyobbnak tűnt. De Laci azt mondta - és azóta is minden versenyen -: Tamás erős vagy és megfogod nyerni! És megnyertem életem első magyar bajnokságát!
És még abban az évben Budapesten egy profi erőemelő szervezet versenyét nyertem meg. Családomnak telefonon alig tudtam elmondani, hogy személyemben új magyar bajnoka van a fekve nyomó sportnak.

Laci barátom közölte, hogy a sportszövetség elnöke szeretné, ha felhagynék az amatőrséggel, és számítanak rám a 2007-ben Németországban rendezendő világbajnokságon. El sem hittem, hogy egy év alatt mindez megtörténhet velem. És még különb dolgok is megtörténtek, melyeket nem akarok részletezni, csak egy összegzést adni eredményeimről: eddig kb. 50 versenyen vettem részt és 10-szeres magyar, 6-szoros Európa és 2-szeres világbajnok vagyok, 4-szer nyertem világkupát, 4-szer teljesítettem világcsúcsot. Egyszer voltam világbajnoki 4. helyezett, 3-szor 2. és egyszer Európa bajnok 3. helyezett. Egy vitrin tele van éremmel, serleggel, oklevéllel.

A legnagyobb súlyt versenyen ruhában nyomtam, 250 kilót, ruha nélkül 187.5 kilót, mindkettő világcsúcs. Versenyzőtársaim között vannak 60 és 70 év felettiek is. Amíg az Isten erőt, egészséget ad folytatni akarom, mert érzem, hogy jó úton járok, és a sportnak nagyon sokat köszönhetek. Köszönettel tartozom a családomnak, az edzőmnek és barátomnak, Hajdú Lacinak. Ha majd egyszer unokáim kezükbe veszik az érmeimet, serlegeimet, elmondhatják: nem semmi volt az öreg.
Végül lányom írása a mappában: „Azért versenyzel, hogy nyerj. Ez benne van a jó versenyző vérében.”

Utóirat: Több, mint egy éves sérülés miatti kihagyás után a Magyar Professzionális Erőemelő Ligakupán Brauner Tamás 2017 nyarán Egerben ismét a legjobbak között! Köszönjük Tamás, büszkék vagyunk Rád és a tárkányi fiatalok között biztosan lesznek követőid.

A 2014. évben átadott dísztér és a „Gézengúz” játszótér

GEZE GÚZ JÁTSZÓ

Brauner Fruzsina: A magyar és a mezőtárkányi konyhaművészetről

Bevezetés

Az elmúlt év karácsonyát megelőzően, nagymamám azzal az ötlettel állt elő, hogy velem, mint legidősebb lány unokájával szeretné elkészíteni az ünnepi vacsora fogásait a nagy családi összejövetelre, mert szerinte: „Itt az ideje, hogy megtanuld a komolyabb ételek elkészítését is!” Természetesen boldogan igent mondtam neki, és arra a kérdésemre, hogy mikor kezdünk, meglepő volt a válasz, mert közölte velem, hogy a holnapi nap már az előkészületek jegyében fog zajlani, ugyanis csigatésztát készítünk. A megbeszélt időre megjelentem nagymamámnál, ahol rajta kívül még két, általam jól ismert, idősebb szomszéd asszony volt jelen. A csigakészítés során elmondták, hogy ez egy hagyományos, ünnepi előkészület, amivel egymás segítségére vannak. A munka közben, ami számomra kezdeti nehézségeket okozott, egy kellemes, jó hangulatú beszélgetés alakult ki, mely főként abból állt, hogy én kérdéseket tettem fel a régi idők étkezési és főzési szokásaira vonatkozóan. A beszélgetésünk ideje alatt, általam olyan ismeretlen szokások, ételek, a főzésnél alkalmazott eszközök neve került napvilágra, melyek számomra meghökkentőek, de idős társaságom tagjainak mindennaposak, és egyértelműek voltak.

Elgondolkodtam azon, hogy milyen gazdag lehet a magyar konyha kultúrája, ha ilyen rövid idő alatt megannyi, számomra ismeretlen dologgal szembesültem. Ekkor érett meg bennem a gondolat, hogy a szakdolgozatom erről a témáról fog szólni, hiszen ez egy oly sokszínű és szerteágazó témakör.

Fontos dolognak tartom egyéb iránt, hogy az ember megtalálja élete folyamán, hogy honnan jött, és hová tart, s ezt a múlt értékei nélkül nem tartom lehetségesnek. Ez a dolgozat nem csak szükségszerű, hanem bizonyítási lehetőség is a számomra. Saját érdeklődési köröm bővítése, mert mindig is ámulattal figyeltem, ha valaki szavaival, a múltat idézte, annak nagyszerű és az emberekben máig fennmaradt történeteit, gondolatait, szokásait. A lakóhelyem és környezetem konyha tárgyi kultúrájának, és étkezési szokásainak vizsgálata nagyon érdekes.

A kérdés, melyre a dolgozatomban a választ keresem, hogy a mai kor emberének a konyhai kultúrájában mennyire van jelen a múlt? A mindennapok konyhájában a régmúlt eszközeit mennyire változtatta meg a kényelem, a tudomány és a technika? A felgyorsult fogyasztói társadalomban mennyire ragaszkodunk az étkezési szokásokhoz, régi hagyományokhoz? Az elmúlt kb. 80 évben mit veszítettünk és mit nyertünk e téren? Szűkebb, helyi szakirodalom híján, a lakókörnyezetem

legidősebb rétegében végeztem kutatatást, készítettem idős asszonyokkal riportot, megvizsgáltam és fényképen rögzítettem a még fellelhető régi házakat, konyhákat és eszközöket. A gyűjtött anyagom nagy részéhez a helyben született és élő adatközlők segítségével jutottam.

első részében bemutatom a magyar konyha, azon belül is a magyar paraszti konyha kialakulását. A második és harmadik öleli fel a dolgozatom fő részét. Itt bemutatom a konyha tárgyi eszközeit, építményeit, illetve a táplálkozáskultúrát: a mindennapok és ünnepnapok étkezéseit, szokásait, hozzá tartartozó hagyományokat és hiedelmeket. A negyedik fejezet a napjaink konyhájáról és a bekövetkezett változásokról szól. Az ötödik fejezet foglalja magába a téma általános iskolai felhasználását. Tanítóként hogyan ismertetném meg a kisgyermekekkel, konyhai kultúránkat, étkezési szokásainkat.

Sajnos modern, rohanó társadalmunk maga után vonja, hogy népi értékeink a feledés homályába merüljenek, majd kihaljanak. Ezért ma már nagyobb gondot fordítanak nemzeti kincseink megőrzésére, mint például Hollókő, amely a világörökség része. Ezen értékeinket ma többnyire csak az idősebb generációk hordozzák, tudják, említik, és egyre kevesebb információ jut el a fiatalokhoz. Kutatásaim után kijelenthetem, hogy népi, paraszti szokásaink és hagyományaink igen csak veszendőben vannak, és ebben szeretnék segíteni a ma még gyermek, de holnap a jövő felnőtt generációjának abban, hogy ne hagyjuk veszni, őrizzük meg népi kultúránk örökségeit, akár tárgyi, akár szellemi, hiszen értékes részei nemzeti kultúránknak.

I. A magyar konyha kialakulása és jellemzői

Egy nép étkezési kultúrája, szokásai, konyhájának fejlődése az adott nép történelmével szorosan összefügg. A honfoglalás előtti korban az előmagyarok az uráli őshazában halászattal, vadászattal, gyűjtögetéssel szerezték meg táplálékukat. Az étkezésre, a felhasznált nyersanyagokra és a készítési módokra az ebből a korból származó szavakból következtethetünk, így pl. hal, őz, vad, nyúl, keszeg, sügér, fogoly, fajd, stb.

Őseink eledelüket nyárson sütötték vagy főzték, de már alkalmazták az aszalást, a szárítást, a füstölést is.

A vándorlás, az állandó helyváltoztatás speciális konyhát igényelt elődeinktől. A szabadban bográcsot, nyársat, üstöket és lábas fazekat használtak. A cserépedények megjelenése után főzték és sütötték is a húsokat, és a zsírjukat is felhasználták. A zsírban eltett hús sokáig eltartható és könnyen fogyasztható volt. Ma is éli, ázsiai

szokás szerint őseink mozsarakban porrá zúzták a csontokról lefejtett, lesütött és megsózott húst. A hús port útjaikra bőrzsákokban vitték. Készítették a tejpor elődjét a kurut, a megsavanyodott tejet pedig beszárították. A szárított tészták készítésével szintén a nomád életmódhoz alkalmazkodtak. A húsos zacskó, amit a nyeregre akasztottak és az a tény, hogy a feltört hátú ló sebeit nyers hússzelettel gyógyították, az alapja annak a téves és kissé rosszindulatú állításnak, hogy a „magyarok nyereg alatt puhították a húst”.

A magyar konyha az elmúlt századok során folyamatosan teremtette meg a maga külön gasztronómiai világát. Az ősöktől örökölt ételek mellett számos hatás érte konyhánkat. Például az olasz szakácsoktól megtanultuk a fokhagyma, a vöröshagyma, a száraz tészták használatát, a Közép-Amerikából származó paprika, paradicsom, burgonya szerves részévé vált táplálkozásunknak, a más népek konyháin használt tejszín a magyar gasztronómiában főleg tejfölként jelenik meg.

Más nemzetek konyháihoz hasonlóan a magyar konyha jellegzetességét a többféle alapanyag, a jellegzetes fűszerezés és sajátos konyhatechnológiai műveletek együttes hatása alakított ki. A sertészsír, a vöröshagyma, a fűszerpaprika együttes, valamint a sertés zsír domináns használata jellemzi a magyar konyhára. Sajátos fűszerezési eljárásaink vannak, illetve magas szénhidráttartalmú köreteket és főzelékeket fogyasztunk.

A sertéshússal és zsírral készült ételek nagy számának a magyarázata a török időkre vezethetik vissza. A sarcoló török katonák - mohamedánok lévén - minden más házi állatot elvittek, csak a sertést hagyták meg. A másik ok, hogy hazánk adottságai rendkívül kedvezőek a sertéstenyésztést illetően.

A sertészsír használata konyhánk egyik jellegzetessége. A sertészsírt nálunk a szalonna kiolvasztásával, míg más népeknél préseléssel nyerik. A kiolvasztással nyert zsír aromája különleges jelleget ad ételeinknek. A sertészsír fogyasztása a nehéz fizikai munkát végzi földműveléssel foglalkozó népeknél honosodott meg először. A középkori sertésfajták az erdőkben makkoltatáson a téli disznótorig jól meghíztak. A sertészsír jól tárolható, a következi évig kitartott. Az étolajat, a vajat, a margarint hidegkonyhai készítményekhez, a diétás étkezésekben és a nemzetközi ételek készítésénél használják.

A vöröshagyma sok magyaros ételnek adja meg aromáját, sőt képezi alapját. A sertészsírban történő pirítás során felszabadulnak a hagymában található illóolajok. A készítendő étel jellege határozza meg, hogy a hagymát zsírban fonnyasztják halványan, vagy aranysárgára pirítják, hiszen más-más íz-hatás érheti el vele.

A fűszerpaprikát a régi magyar konyhákon nem ismerték, használata csak lassan terjedt el. A sertészsírban pirított vöröshagymához adva, optimálisan oldódnak ki a paprika íz- és színanyagai. Ez az úgynevezett pörköltalap, amit magyaros ételek

jelentős részénél pörköltek, gulyások, paprikások, tokányok készítésénél alkalmaznak. A felsorolt ételekhez fűszerként a fokhagyma pépszerű keverékét adják, valamint a pörköltek készítésének sajátos technológiája, a rövid lén történi párolás, a többszöri zsírjára pirítás adja az ételeknek a sajátos ízt, magas élvezeti értéket. Más jellegű húsételeink a disznótoros, a sült csülök, a bőrös malacsült, a libamáj.

Káposztás ételeink, a tökfőzelék, a töltött tök elmaradhatatlan fűszere, a finomra vágott friss kapor. Különleges illatot, aromát ad, ha közvetlenül tálalás előtt hintik az ételre. A sertészsírral történi főzésből adódik konyhánknak az a sajátossága, hogy bátran fűszerez. A főszerezés - bármilyen fűszerről van szó -, mindig mértéktartó legyen. Az a jó fűszerezés, ahol a fűszerek aláfestik, kihangsúlyozzák az ételek egyéni ízét. Tévedés lenne azt hinni, hogy a magyaros étel az, ami méregerős.

A fűszereknek azokat az anyagokat tekintjük, melyek ételeinknek és italainknak kellemest ízt, illatot adnak. Nem tápértékeik, hanem az élvezeti értéket növeli hatásaik miatt tesszük az ételeinkben. A főszerek az ételek nyers ízét tompítják, finomítják, teszik. Tejfölből a magyaros főzési móddal dolgozó konyha az átlagosnál nagyobb mennyiséget használ, de a tejszín is jellegzetes ételízesítőnk. A tejföl jól harmonizál a paprikás csirke, a borjú, a bárány íz anyagaival. De nem képzelhetik el káposztás ételeink /pl. töltött-, rakott-, székelykáposzta/, a túros csusza, a sonkáskocka és egy sor édes tészta sem tejföl nélkül.

Sok levesünk, mártásunk, főzelékünk készül tejföllel és gyakran díszítésként is használjuk. Hentesáruink egy része világhírnévre tett szert. Ilyenek a gyulai kolbász, a téli szalámi, a magyar sonka, a füstölt szalonna, amelyek ugyancsak hozzájárultak ételeink kitűnő ízéhez. A füstölt szalonna kiolvasztva, nagymértékben befolyásolja az ételek ízét, de szalonnával tűzdelik a pulykát, a vadételeket. Választékos a magyar konyha leveseinek kínálata, az elkészítési módok és a felhasznált alapanyagok terén egyaránt. A levesek egy részét és a főzelékeket rántással sűrítjük. Ez a fajta ételkészítési mód jószerint csak a magyar konyhára jellemzi. A rántás megolvasztott sertészsír - vagy egyéb zsiradék - és ugyanennyi finomliszt keverékével készül. A lisztet a felmelegített zsírban az étel jellegének megfelelően megpirítjuk. A rántást a tűzről levéve hideg vízzel felengedik és simára keverik. Az így nyert emulziót a vízben puhára főzött leves-és főzelék alapanyaghoz öntik.

A levesek között sok laktató egy tál jellegű (pl. Jókai bableves, palócleves) található, mely a fő fogás szerepét is betöltheti. Természetesen készülnek könnyebb zöldség-, püré-, krém- és gyümölcslevesek is.

Salátáinkat sós, ecetes lével készítjük és általában húsételekhez savanyúságként fogyasztjuk. Sok más nemzet konyháján cukor nélkül, olajjal készítik a salátaöntetet és gyakran önálló fogásként fogyasztják. Az étlapjainkon szereplő főzelékek, köretek

szénhidráttartalma, ebből következőleg az energiaértéke magas. A galuska-, tarhonya-, burgonyaköreteket megváltoztatni nem tudjuk, nem is lehet célunk. Azonban a mennyiségüket csökkentve, párolt, fitt zöldségekkel kiegészítve táplálkozástani szempontból is értékessé tehetjük ételeinket.

A nagy választékban készült tésztafélék gasztronómiánk büszkeségei. Gyúrt tésztából készülnek a levesbetétek, az édes és sós tészták. A sós tészták (káposztás, sonkás kocka) befejező fogásként való fogyasztása a magyar konyhára jellemző. A burgonyatésztából külön féle gyümölccsel töltött gombócok készülnek. A palacsinták, a rétesek, a vargabéles, a kelt tésztából készült aranygaluska, fánkok, valamennyi ízletes, tápláló befejezi fogások.

II. A konyha tárgyi kultúrája Mezőtárkányon

1.Épületek, építmények

1.1.Konyhák: nyárikonyha

A Kárpát-medence egész területén általános volt a háromhelységes parasztház. Helységei egymás után következnek. Az utca felőli helyiség a szoba, ezután a konyha, majd a kamra következik, annak ajtaja azonban már az udvarra szolgál. A lakóház központi szerepét a konyha töltötte be. (Lásd:1.kép) A nap java részét a család itt töltötte, itt készítették az ételeket, itt étkeztek és az asztalnál ülve beszélgettek. A konyhák belső kialakítását mindig a használt tűzhelyhez, tüzelő berendezéshez alkalmazkodva alakították ki. A ház két másik helységét csak alvásra és tárolásra használták.

A nyári konyhák építésének legfőbb oka, hogy a mezőgazdasági munkák idejére, mentesítsék a lakóházban kialakított konyhát a használattól. A nyári konyhát általában, az udvaron, a lakóházzal szemben építették meg, amely álhatott egy vagy két helyiségből, de mindenek előtt az egyszerűség jellemezte ezen építményt. (Lásd:2.kép) Itt építhették újra a házból már kiszorult tüzelő berendezéseket, kemencét, azért, hogy a hagyományos ételek elkészíthessék anélkül, hogy zavarnák a ház belső rendjét. Ez a gyakorlat a napjainkban is igen elterjedt, és hasznosnak bizonyult, tekintettel napjaink egyterű, nyílászárók nélküli lakóházai esetében.

1.2.Tárolás, raktározás

A ház legfontosabb és sok esetben az egyetlen tároló helysége a kamra. (Lásd:3.kép) Ez nyílhatott a konyhából, vagy az udvarról. A kamra első sorban az étkezéshez felhasznált alapanyagok, gabonafélék, liszt, szalonna, kolbász, sonka és más étkezési nyersanyagok tárolására szolgált. Ezen felül tárolhattak benne még ruhaneműt, használati tárgyakat és nem ritkán alvó helyül is szolgált. A kamrában a

gabonaféléket tetejetlen hordóban (kancahordó) tartották, míg a zsákokban elhelyezett dolgokat a földre fektetett ászokfán helyezték el. A füstölt termékeket a gerendára felkötött rudakon, kampókon tartották. A kamrai polcon száraztésztákat, illetve a befőtteket helyezték el. A kamra legtöbb esetben ablaktalan helység volt, ezáltal a belső hőmérséklete megközelítően állandó volt. Ezért volt alkalmas többek között még a tejtermékek tárolására és érlelésére alvasztására. A pince készítését meghatározta a környezet a talaj, és annak szükségessége. A bortermő vidékeken elengedhetetlen szükség volt rá, a bor érlelésének és tárolásának szempontjából. (Lásd:4.kép) A pincék készülhettek többféle módon: hegy-illetve puha domboldal kőzetébe vájva, vagy a talajvíz szintjét figyelembe véve földbe ásva majd az üreget téglával, tufakővel boltozatosra kiépítve és földdel letakarva. A pincék nem csak a bor tárolására volt alkalmas, hanem különbözi zöldségfélék tároló helyéül is szolgált. A szegényebb emberek portáján a pincét vermekkel helyettesítették, amely szintén földbe vájt, csak gumók és zöldségek raktározására készített építmény volt, melynek tetejét legtöbbször ágasfás földelt tetővel fedték be. (Lásd: 5.kép)

1.3.Kutak

A háztartások vízszükségletét az udvaron ásott-épített kutak biztosították. Ezen kutak tájak szerint eltértek egymástól. A legegyszerűbb kútkészítés módja az ásott kút volt, amely semmilyen béléssel nem rendelkezett. (Lásd:6.kép) Ezeknél viszont sokszor fennállt a beomlás veszélye. Ennek kiküszöbölése érdekében különböző kútbéléssel látták el az üregeket. Ezek lehettek részletenként leeresztett vesszőből font kasok, hasított, ácsolt pallók, de bélelték a kutakat téglával és kivel, azon tájakon, ahol a ki könnyen beszerezheti volt. A kutak szája fölé különbözi építményeket emeltek, melyek megóvták a víz merítőjét a beeséstől. A kutak víznyerő szerkezetei is eltértek egymástól. Gémeskút, kerekes kút, csigáskút. Elterjedt szokás volt, hogy a kutat nem csak vízmerítésre használták, hanem különböző ételek hűtésére is szolgáltak. Ilyenkor az ételt vagy vödörbe, vagy hálóba a víz felszíne fölé eresztették. A kutak tisztaságára gondosan ügyeltek, időközönként azt teljesen kimerték, és az alját kipucolták. Erre azért volt szükség, mert a kút vizét nem csak mosásra, állatok itatására, hanem főzéshez is használták.

2.Tűzhelyek

A paraszti ház központja, egyben az otthon jelképe a tűzhely. A tűzhely fontos szerepet játszott a család életében, ugyanis itt főztek, sütöttek, körülötte melegedtek, beszélgettek. A házak építésének fejlődése magával hozta a tüzelőhelyek, tüzeli berendezések változását is. Alapvetően kétfajta, nyílt, illetve zárt tüzelőt különböztetünk meg, amik többféle módon kombinálhatók egymással.

Füstelvezetője eleinte egyiknek sem volt, a tűzhely fölött viszont szikrafogókat helyeztek el. A füst mind kettőből az ajtón, illetve a padlástalan házak esetében a tetőlyukakon távozott, a későbbiek során azonban a szabad kémények kialakításával megoldódott a füstelvezetés.

2.1.Nyílt tűzhelyek

A nyílt tűzhely fő jellemzője volt, hogy a tűz szabadon lángol. A tűzhely köré általában sárból négyszögletes, vagy kör alakú padkát emeltek. A nyílt tűzhely fölé láncon bográcsot lógattak, melyben főztek. Az ilyen nyitott tűzhelyeken nem csak főzni, de sütni is lehetett. Erre szolgált a tűzikutya, melyet a tűz két oldalán helyeztek el és tartotta a hússal megtűzdelt nyársakat.

2.2.Zárt tűzhelyek

Az Alföldön jellemzően elterjedt zárt tüzelő alkalmatosság lett a kemence, s ennek is több féle változata. Ezek különböztek formájukban és méretükben, viszont minden esetben külön helyiségből, a konyhából történt a fűtésük, míg a kemence test a szobában helyezkedett el. A kemencék alakja, általában szögletes, vagy szénaboglya alakú volt. Ezeket búbos vagy boglyakemencének hívták. (Lásd:7.kép) Az elkészítésük is változatos volt, több esetben a karókból és vesszőkből készült vázat tapasztották be sárral, míg más esetben vályogtéglából rakták ki a kemence testet. A méretüket a benne sütendő kenyerek száma határozta meg. A tüzelésükre a ház körül fellelheti anyagokat használták fel. Fa, rizse, kukoricaszár, csutka, kóró, valamint a főtéshez általában tőzeget használtak, melyet tehéntrágyából és szalmából tapostak, amit később kockákra vágva szárítottak. A kemencék a főzés és sütés mellett a fűtést is szolgálták, a megépítésük során, a kemence alapon képződő padka ülő alkalmatosságként is szolgált. A kemence búb és a fal között keletkezett zugot, melyet neveztek sutnak és kuckónak, a gyerekek fekvő helyéül alakították ki.

A tűzhelyeket és a kemencéket felváltotta takaréktűzhely. Ezek a tűzhelyek készülhettek vályogból, téglából esetleg csempéből. A tetejére vaslemezt helyeztek, ami főzőlapként szolgált. A későbbiek során a gyári vaslemez és zománcozott tűzhelyek is, amit sok helyen, sparhelt néven ismertek. (Lásd:8.kép) Ezek a mobil tűzhelyek alkalmasak voltak főzésre illetve az ún. rell részében sütésre.

3.Konyhai eszközök

A paraszti konyha főbb műveletei a nyersanyagok felhasználására, feldolgozására, tartósítására és tárolásra tagolódik. A felhasználás során értendő azon termékek, hús, tej, zöldség és gabonafélék, melyek emberi fogyasztásra alkalmasak. Ezen dolgok közül csak kevés olyan termék van, mely nyersen fogyasztható, ezért melyek

bármilyen konyhai felhasználásra kerülnek, azokat elő kell készíteni, illetve feldolgozni. Ezen műveleteknek meg vannak a maga megfelelő eszközei, melyeket a konyhai felhasználáshoz többnyire a környezetben fellelhető anyagokból készítettek. Agyag, fa, vas vagy ezek kombinációjából. Ilyen eszközökre természetesen szükség volt továbbá az étkezéseknél, valamint a tárolásoknál. A paraszti konyhában használt eszközöket eleinte saját kezűleg készítették, majd erre különbözi személyek szakosodtak, akik bizonyos alkalmakkor és helyeken árusították termékeiket. Például fazekas, bádogos, fafaragó, teknős.

3.1.Feldolgozás eszközei

A kenyérkészítés eszközei:

A kenyérfogyasztás, a gabonatáplálék legfontosabb formája a magyar parasztságnál. A jó minőségű magyar búzát malomban őrlettek az emberek, és míg a malmok mechanikus szitálási rendszere ki nem fejlődött, és nem vált általánossá, addig az egységes őrleményt otthon kellett kézi szitálással szétválasztani korpára, kenyérlisztre és finomlisztre. A liszt szitálásánál különbözi szitát használtak, melyek készülhettek drótszövetből, illetve állati eredetű szőrből. Ezeket a szitaszöveteket fakeretbe foglalták. A kenyérkészítés további folyamata volt a gyúrás, illetve a kelesztés. Ezt különbözi méretű fateknőkbe végezték, a mennyiségtől függően. A teknőkészítésére külön iparág szakosodott, ami népszerű volt a cigányság körében. (teknős cigányok). A teknőket gyantamentes puhafából, nyárfából készítették előszeretettel, mert ez a fa az apró, sűrű szálai miatt kevésbé volt hajlamos a repedésre. A megdagasztott tésztát, miután kézzel úgymond kiszakították és megformálták szakajtókba (Lásd:9.kép) helyezték el, a további érlelés végett. Ezek a szakajtók általában gyékényből készültek, de használtak helyettük kosarat vagy faedényt is, melyek készítésének szintén megvoltak a maga mesterei. A szakajtóban megérlelt tészta egyenesen a sütőlapátra (Lásd:10.kép) került, mely segítségével a tésztát behelyezték a kemencébe. Ezen tárgyak hosszú nyelő, lapos, peremnélküli falapátok voltak, melyek a megsült kenyér kiszedésére is szolgáltak. Általában a paraszti konyha fontos kelléke volt a sütőkemence, melyek méretét a megsütendő kenyerek száma határozta meg, mivel nem minden háztartásban volt ilyen kemence, ezért sokan használták a közkemencéket, melyek szigorú beosztás alapján működtek. A kisült kenyerek tárolása vászonnal betakart kosarakba helyezve kamrában, padláson vagy pincében történt. (Lásd:11.kép) A megszegett kenyeret, vesszőből font fedeles kenyérkosárba (Lásd:12.kép) tárolták a konyhában. A házi kenyérsütés minden egyes részletében női munka volt, melynek tudománya anyáról lányra szállt.

A tejfeldolgozás eszközei:

Az arra alkalmas háziállatnak a húsán, zsírján kívül legfontosabb hozadéka a tej, illetve az ebből származó termékek fogyasztása a magyar paraszti háztartásban. A fejős állatokat naponta általában kétszer, reggel és este fejik. Állattól függően különböző edényekbe, tehénfejő rocskába, vagy juhfejő dézsába történik a tej felfogása a fejés során. Ezen edények eleinte a kádár mesterek által fából készültek, majd a későbbiek során a zománcozott lemezedények váltak elterjedté.
A fejés során a műveletet végzi személy az állat tőgye közelében elhelyezett fából, házilag készített háromlábú fejőszéken ült. A kifejt tejet különböző szövetek segítségével másik edénybe szűrték át, abból agyagból készült ún. köcsögökbe öntötték szét. Ezek a köcsögök formájukat és méretüket tekintve különbözőek lehettek. Készítésükre szintén iparág fejlődött ki. Anyagukat tekintve egységesen agyagból készültek, de a formájuk, mintázatuk már többszínű volt. A legelterjedtebb természetesen a natúron égetett volt, de előszeretettel készítettek mázasakat is különböző díszítésekkel. Az ilyen fajta edények fellelhetőek a tejtermékek további tárolásánál is. A köcsögöket használat után gondosan kitakarították, majd az udvaron elhelyezett köcsögfán (Lásd:13.kép) szárították. A tejből, mint alapanyagból, többféle dolog is készült. Tejföl, vaj, túró, sajt. E termékek készítésének is szintén megvoltak a maga eszközei. A kifejt tejet tejkamrákban, melyek a házhoz tartozó ablaktalan hűvös helységek voltak, állni hagyták, majd lefölözték az erre kialakított fölöző kanállal, ami eleinte fából, később pedig fémből készült. Ezek a kanalak jellegzetesen kör alakúak voltak. Az összegyűjtött tejfölt hosszúkás henger alakú köpülőbe helyezték.(Lásd:14.kép) A köpülőhöz tartozott a szár, mely egy kb. 80cm hosszú bot volt, aminek a végéhez egy többlyukú fakorongot erősítettek. Ennek a függőleges mozgatásával csapódott ki végül a tejfölből a vaj, és visszamaradt az író, ami egy savós lé. Később a vajat különbözi cserépedényekben tárolták. A túró készítés nem igényelt különleges eszközöket, ugyanis a lefölözött aludttejet különböző, de lehetőleg nagy fazékban a meleg tűzhely szélére helyezték ahol fonnyasztották. A meleg hatására az aludttej csomóvá állt össze, és a fonnyasztás során a savó kivált belőle. Az így kapott túrót a háziasszony vásznakba kötötte, és kiakasztotta, hogy a benne maradt savó még kicsöpögjön. A sajt készítés folyamata megegyezik a túró készítésével, de annyiban eltér, hogy a felmelegítése során oltóanyaggal keverik el a tejet, és miután túró készült belőle, azt különböző edényekben is szerkezetek segítségével tovább nyomatják, préselik a kellő állag eléréséig. A sajt préselésénél sajtnyomó teknőt használtak, melyek különböző formájúak lehettek, de mindegyik aljába lyukat fúrtak, hogy a préselés során a savó el tudjon távozni. Ezek az edények szintén készülhetnek fából illetve agyagból. A préseléshez általában falapokat és kőnehezékeket használtak. A sajtot a további eltarthatóság miatt hűvös helyen tárolták, illetve füstölték.

A disznótor eszközei:

A disznótoroknak meg volt a maga hagyományos ideje. Általában jelentős ünnepet megelőző napokban hajtották végre. Ezek az ünnepek a karácsony és a farsang voltak. Nem csak az ünnepi étkezések miatt, hanem a tél hidege által biztosított eltarthatóság is befolyásolta a disznóölések idejét. A disznóöléshez való felkészülés az eseményt megelőzően már napokkal előtte megkezdődött a segítik összehívásával, a tor során használandó eszközök előkészítésével, összegyűjtésével. Az előkészítés során olyan műveletekre is sor került, mint pl. a kősó és a szemes bors mozsárban való megtörése. Ezek a mozsarak különbözi méretűek és anyagúak voltak. Készültek fából, kőből illetve fémből. (Lásd:15.kép) A disznóölés a paraszti házaknál jelentős eseménynek számított, ami maradandó élményt is jelentett. A műveletet korán reggel már lámpavilágnál megkezdték. Az állat leölése különösebb eszközöket nem igényelt, ugyanis a paraszti házaknál nem, vagy csak nagyon ritkán használtak hentesszerszámokat, mint pl. tagló, pikker. A perzselésnél illetve a sertés szőrtelenítésénél már elő kerültek a munka műveletéhez szükséges eszközök. Eleinte a perzselést szalmával végezték, amit az állat testére rakva meggyújtottak. Itt már alkalmaztak különféle vasakat, melyeket a tűzhely parazsába tartva felizzítottak, és ezzel a hajlatokban lévő szőrt égették ki. A későbbiekben a szalmaperzselést felváltotta a fatüzelésű perzseli eszköz.(Lásd:16.kép) Ez egy fémből készült tűztárolóval, kézi hajtású ventillátorral, és láng fúvó csővel ellátott eszköz volt. Ezt az eszközt a perzselést végzi személy a nyakába akasztva tartotta. Előtte a tűz terébe akácfából tüzet raktak, majd amikor az kellő módon lángot égett, akkor egy ventillátor lapát segítségével a tűz lángját az állatra fúvatták. A perzselés során különböző kaparóeszközöket alkalmaztak, törött kaszából készült késeket, lemezből készült kúp alakú tárgyakat, illetve kopottabb késeket. A perzselésnek vagy a szőr eltávolításának más módja is ismeretes ez pedig a forrázás. Ennél a műveletnél a leölt állatot lemezkádakba fektették és két lánc segítségével forgatva folyamatosan forró vízzel locsolták. A forrázatból kivéve a szőr eltávolítása az előbbiekkel megegyező módon történt. Ez a folyamat is a perzseléssel végződött. A disznó szétbontásához éles késeket, bárdot használtak. A késeket a hús, míg a bárdokat a csontok elvágására használták. Amíg a férfiak a darabolást végezték, addig az asszonyok belet mostak. a mosáshoz fateknőt és kifordító botot használtak. A kb. fél méternél hosszabb, ujjnyi vastag kifordító botra azért volt szükség, hogy a feldarabolt vékonybelet a tisztítás során kifordíthassák. A sertés belső részét, fejét az üstházakon elhelyezett üstökben abálták. Ezek az üstházak eleinte különböző építi anyagból rakott építmények voltak, majd később ezeket felváltotta a hordozható fémből készült üstház. Eleinte a hús aprózását a férfiak fa asztalon késsel végezték, majd a későbbiek során a munkát leegyszerűsítette és megkönnyítette a daráló megjelenése. A kolbász és hurka

készítésénél a régi időkben fazekasok által gyártott cseréptöltőt alkalmaztak. (Lásd:17. kép) Ezt később felváltotta a pléh tokkal, fanyomóval készített töltőeszköz. Ezt általában a legerősebb ember használta, ugyanis a töltőfából készült végét a hasizmának támasztva a kezei segítségével préselte ki a darált húst. Ezt a töltőt használták a hurka és a kolbász töltésénél. A disznósajt készítése során a már bevarrott sajtot különbözi nyomtatókon préselték ki. Ez hasonlíthatott a szőlőpréshez, mert két csavarorsó segítségével fokozatosan nyomást gyakoroltak, vagy csak egyszerűen valamilyen nehezékkel nyomatták a sajtot két falap között. Az abáléból a megfőtt húsokat fából, később fémből készült szűrőkanalakkal szedték ki.(Lásd:18. kép) A fateknő a disznóvágás egyik legfontosabb kelléke, mert más-más méretben szinte minden műveletnél jelen van. A legnagyobb méretű teknőben végezték a tartósítás egyik fontos elemét a sózást, más helyeken a pácolást. A besózott húst tiszta fehér szövettel takarták be az érlelés ideje alatt. A sózáshoz egyes vidékeken sózó kádakat is használhattak. A disznótor utolsó fázisa, amely nem ritkán másnapra tevődött, a zsírsütés volt. A szalonnának fel nem használt zsiradékot üstben kisütötték, a sütés közben ún. nagyméretű, lehetőleg keményfából készült zsírkavaró fakanalat használtak a kavargatáshoz. Ez után a szűrőkanálhoz hasonló fakanállal a tepertőt kiszedték. A zsírt zárható tetejű, szellőzőlyukakkal ellátott bödönökben tárolták.

3.2.Sütéshez, főzéshez, étkezéshez használt eszközök

Ételeink részben állati, részben növényi eredetű anyagokból készülnek. Maga az étel is, az elkészítési módja is rendkívül sokféle. Így az elkészítéshez felhasznált eszközök tárháza is igen nagy, melyet szinte lehetetlen teljességgel bemutatni. Ennek tükrében csak a környezetemben fellelhető és elterjedt eszközök bemutatására van módom.

A népi konyha felszereltségét nagyban meghatározta a háziak tevékenységi köre. Ahol tehenet tartottak, ott a háztartásban volt legalább nyolc darab tejesfazék, ugyanis a tehenek száma határozta meg az edények mennyiségét. Ahol több tehenet fejtek, ott nem volt ritkaság, hogy huszonöt tejesedény száradt a köcsögfán. A XX. század elején vált általánossá az előbb zománcozott belsővel készült, majd kívül-belül zománcozott vasedény. A mindennapi ételfőzéshez egy tíz literes nagy vasfazekat használtak, mely alkalmas volt annyi étel megfőzéséhez, ami elég volt a nem kis létszámú családnak.(Lásd:19. kép) A különbözi tészták kifőzéséhez is hasonló méretű vaslábast használtak. A húsos káposzta igen elterjedt és közkedvelt eledele volt a magyar embernek. Ezen étel elkészítése különbözi fázisokból állt, amihez más-más eszközöket alkalmaztak. Az első művelet a káposzta gyalulása volt, melyhez fakeretbe foglalt, fémkésekkel ellátott gyalut használtak. A legyalult káposztát fából vagy cserépből készült savanyító hordóba betaposták, majd a

savanyított káposztát nagyméretű cserép vagy vasfazekakban főzték készre. A cserépfazékban való elkészítést a kemencében végezték. A pörkölt húsokat általában négy vagy hat literes vaslábasban készítették, de ugyanilyen edényben forralták a tejet is. A rántásokat egy literes kislábasban pirították, s ennek az edénynek hosszú nyele volt. Olykor ebben sütötték a szalonnás, hagymás tojás ételeket. A tésztástálak nagyon sokáig cserépből készültek, és majd csak később váltották fel a zománcos pléh tálak. A mély, cserépből készült levesestányérok voltak a legelterjedtebbek, de tehetősebb családoknál ezek készülhettek porcelánból (Lásd:20. kép), és itt-ott már megjelentek a lapostányérok is az étkezések során. A szegényebb konyhákon a porcelán tányért eleinte csak dísznek használták a falra felfüggesztve. Az étkezéshez használt legelterjedtebb eszköz a fakanál volt, de később használatossá vált a különböző fémekből készült evőeszköz. Ezek készültek lemezből, alpakkából. Ezeket a háziasszony időnként vasporral fényesítette, de ugyanígy járt el a mozsár, a rézüst tisztítása esetében is. Minden konyhában fellelhetik voltak a tésztakészítés eszközei, a gyúrótábla, a nyújtófa (sikáló), melyeket a falon, szögre akasztva tároltak. (Lásd:21. kép) Ugyancsak a falra akasztva tárolták a tepsiket, és a palacsintasütőt is. A stelázsi egy szükséges tárolóeszköz volt, melyen helye volt az edényeknek. Legalsó polcon a vasedényeket, fölötte a tálakat, míg a legfelsőn a csuprokat tartották. De ide volt elhelyezve a mák-és diódaráló, a krumpli töri valamint a mozsár és a mérleg . A sónak, cukornak, fűszereknek apró, fületlen bögréket használtak, amik készültek cserépből vagy fából. A vendégvárásra szolgált hat lapos, hat mélytányér, egy tál porcelánból, hat egyforma porcelán bögre, hat borospohár és hat stampedlis pohár. Ezeket az edényeket elkülönítve, a komódban tartották. Az evőeszközök fémből voltak, melyeket használat előtt fényesíteni kellett. A konyha berendezéshez tartozott egy vizes lóca két vizes kupával (Lásd:22. kép) és egy csuporral. A berendezéshez társítható még egy mosdó állvány mosdótállal, mely az étkezések előtti kézmosásra szolgált.(Lásd:23. kép) Ezt általában a vizes lóca mellett helyezték el. Az étkezések elengedhetetlen kellékeihez tartozott még az asztal és a székek, melyeket általában házilag készítették, vagy az erre szakosodott asztalos mesterek.

IV. A táplálkozáskultúra

1.Az étkezések rendje

A magyar parasztság középkori hagyományokra visszanyúló módon korábban csak kétszer: reggel (reggeli, früstök, ebéd) és délután (ebéd vagy vacsora) étkezett. Ez szinte napjainkig megmaradt a téli időszakban, és szorosan összefügg a tüzelőberendezés kora reggeli és délutáni fűtésével. Ez a rendszer azonban a nagy munkák idején három, esetenként ötszöri étkezésre módosult.

Amikor megkezdődnek a tavaszi munkák (szántás, vetés), már rendszerint háromszor étkeznek. A két főétkezés megmarad, de közben délben (délebéd) tarisznyából kenyeret, szalonnát, hagymát vagy más hideget esznek, esetleg szalonnát pirítanak. A nagy határú tiszántúli városokban szántáskor több napig kinn maradtak. Ilyenkor délben, a bográcsban meleg étel főzése rendszerint a gazda feladata volt. A kinn élő pásztorok ugyancsak háromszor étkeztek. Kora reggel a kisbojtár (lakos) többnyire húsból főzött früstököt, míg délben, amikor a tanyától messze legelt a jószág, csak szalonnát, szárított húst ettek a bojtárok kenyérrel. Estére, amikor megtértek a tanyához, már újra húsétel várta őket.

A nagy nyári munkák idején, különösen aratáskor, nyomtatáskor, amikor a legnagyobb erőkifejtés szükséges, az étkezések száma is megnövekedett. Kora reggel ettek valamit, mellé pálinkát ittak, hogy ne éhgyomorra kezdjék a munkát, majd 8 óra tájban került sor az ugyancsak hideg ételekből álló reggelire. Délben egyórás szünetet tartottak, és ha maguknak arattak, akkor az asszonyok vitték ki az ebédet, melyből a lehetőség szerint a hús sem hiányzott. Délután öt óra tájban ismét rövid pihenés következett, ami hideg étkezéssel járt együtt, majd amikor a sötétedés után abba kellett hagyniuk a munkát, akkor került sor otthon, illetve a részes aratók esetében az éjszakai szálláson, ismét meleg étkezésre.

A fentiekből kitetszik, hogy az étkezés alkalmazkodott a mindenkori munkához. Jelentős különbség adódott a mindennapi és az ünnepi étkezés között. Érdekes módon az utóbbi őrizte meg a legtöbb régies vonást ugyanakkor, amikor leginkább fogékony új elemek befogadására. Vasárnap lehetőleg arra törekedtek, hogy tyúkhúslevest és főtt baromfit, újabban valami süteményfélét is egyenek. Ünnepi és viszonylag ritka eledelnek számított a szarvasmarha húsa, ezzel szemben a sertéshúst különbözi formában hétköznap is megették.
A nagy ünnepekhez vidékenként, vallásonként változó állandó étrend kapcsolódott, így karácsony estéjén a katolikusok böjtös eledeleket: káposzta-, bablevest, halételeket és zsír nélküli süteményt fogyasztanak. A reformátusok disznó-, marha- vagy tyúkhúslevest esznek és kalácsot, mert őket ezen a napon sem kötik böjti szabályok, ezért egyes vidékeken a töltött káposzta is előfordul. Nagypénteken már más a helyzet, mert ilyenkor valamennyi vallásfelekezet böjtöl. Valami savanyú leves (cibere, káposztaleves), zsír nélküli kalács és pattogatott kukorica az egész napi táplálkozás. Húsvét vasárnapján tyúkhúsleves, kalács, bélés fordul elő leggyakrabban, a katolikusok ekkor inkább disznóhúst esznek. A sonkát megszenteltetik, és még az ünnepeken meg is eszik. A húsvéti bárány fogyasztása csak újabban terjed.
Egyes ételeknek különleges erőt tulajdonítottak, és ezért azok fogyasztását meghatározott napokhoz kötötték, így újévkor málét ettek, azt tartván, hogy az egész évben szerencsét hoz. A pénteken fogyasztott lencse vasárnapra széppé teszi a

lányokat. Vetés előtt apró szemű növényeket (köles, mák stb.) esznek, hogy ezzel bőségessé tegyék a termést. Éppen ilyen célból fogyasztottak tojást is, mely általában a paraszti hiedelmek között mindig a termékenységet jelentette.

Különleges étkezés kapcsolódik az élet kiemelkedő eseményeihez is. A gyermekágyas asszonynak a komaasszonyok viszik az ebédet. Ez általában megegyezik a vasárnapi ebéddel, de mindig igyekeznek valami újat, különösen éppen akkor divatba jött ételt, süteményt is készíteni. A lakodalom étkezési rendjében a tyúkhúsleves játszik nagy szerepet, melybe az Alföldön csigatésztát főznek. A jászságban a lakodalmi ételek elmaradhatatlan fogása a birkából készült gulyás, illetve pörkölt. A főtt húst tormával vagy céklával fogyasztják. A hagyományos ételek közül különösen a nyelvterület középső részén ritkán hiányzik a töltött káposzta. A lakodalmas kása különböző változataival szinte az egész nyelvterületen találkozunk, mely az étrend egyik legrégibb elemének látszik. A halotti toron csak pálinkát és kenyeret, esetleg szalonnát, kalácsot, újabban kelt tésztát adnak. Csak ritkábban tudunk arról, hogy főtt ételt is fogyasztottak.

2.Ünnepi étkezések

2.1.Komaebéd hordás, keresztelői lakoma

Az első világháborúig általánosan elterjedt szokás volt a magyar paraszt kultúrában, hogy a gyermekágyas asszonynak naponta ebédet hordtak komaasszonya (i), anyja és esetleg további barát, rokon fiatalasszonyok felváltva, hosszabb-rövidebb ideig (1–4 hétig). Egyes vidékeken a szokás később is folytatódott, másutt csak egyes paraszti rétegek közt maradt fenn. A komaebéd hordásnak sok helyütt egész részletesen kimunkált rítusa volt (ki, mikor, hányszor, hány, milyen ételt, milyen edényben, hogyan, milyen ruhában visz). A komaebédek a közönséges köznapi ebédeknél jobb minőségűek (húsos leves, sült tészta). A komaebédeknél az anya helyzete miatt általában fontosnak tartották a levest. A komaebédnél, sőt a lakodalmaknál is érzékenyebb volt gyakran az újításokra a keresztelői lakoma, amelyen az ifjú szülők ifjú korosztályból való barátai, a keresztszülő hívási szokásoknak megfelelően sok helyütt 7–25 pár gyűlt össze. A vendégek száma negyvenig itt is felment. Ételsora marhahúsleves gerslivel, káposzta disznóhússal, csirke metélt csíkkal, becsinált leves (savanyú leves tüdővel-májjal), vajas tejbekása és a jobb módúaknál még pecsenye (lúd, kacsa), mindenkinél mézes pálinka és bor.

2.2.Halotti tor

A temetést követő közös étkezés menüje a 18–20. századi magyar paraszt kultúrában két különbözi rendszer szerint szerveződött. Az egyikből hiányoztak a főtt ételek, itt kenyeret, kalácsot, bort és pálinkát kínáltak. A másik minta egy vagy több fitt ételből állt, ugyancsak itallal. A tor ételei sifli leves (húsleves tésztával), zsíros torkása és paprikás hús voltak. Az alkalomra vagy marhát, vagy három-négy juhot vágtak.

2.3.Advent, karácsony

A keresztény egyházban az advent ünneplésével együtt adventi böjt alakult ki.). A hazai parasztkultúrában a 19. század második felében az adventi időszakot a katolikusok helyenként még adventböjtnek vagy (a húsvét előtti nagyböjthöz viszonyítva) kisböjtnek nevezték, és az egész évben hústól való absztinenciával megtartott péntek, szombati napokon kívül az adventi szerdákon is hangsúlyosan hústalanul ettek. Halvány emléke van annak is, hogy a 19. században az adventi böjtre még (a nagyböjthöz hasonlóan) főzéshez vajat, olajat, az étkezéshez konzervált túrót gyűjtöttek.

December 24, karácsony vigíliája, a katolikus egyházban a 20. század derekáig előírt böjtös nap, karácsony böjtje. A népi kultúrában olyan nagyünnep, amelynek évről-évre visszatérő ételeit a hagyomány igen pontosan előírta, s ez a szokás vallásilag vegyes tájakon a protestáns településrészekre, településekre is kiterjedt. Helyben maradó családoknál a karácsony esti ételsor csak fokozatosan változott. A téli időszak domináns kettős étkezési rendjében a századfordulón a nap fő étkezése, a karácsonyi vacsora, a parasztoknál délutánra esett. A századfordulón a karácsonyi vacsora rituális csemegéi, pálinka, méz, fokhagyma, alma, dió, gyakran ostya. A vacsora fő fogásai leves és tésztaétel. A leves bab, lencse, aszalt gyümölcs, szilvásbab, babos káposzta, káposzta, gomba. A december 24-i étkezés átalakulásának lépcsőzetes útja az volt, hogy az egykori ünnepélyes vacsora ételei a hármas étkezési rendben a déli étkezésre kerültek, az ünnepélyes karácsonyi vacsorára pedig új ételek.

2.4.Az év fordulójának ünnepi étkezése (december 31–január 1.)

Szilveszter este a bőved este, amikor a következő év bősége érdekében enni is bőségesen kellett. Újév napját mindenütt húsos ünnepi étkezés jelezte. Szilveszter estéjén és az újévi főétkezésen számos mágikus termékenység-, bőség-és egészségvarázsló, jósló étel szerepelt.

A farsangot záró „háromnapok”, farsang utolsó vasárnapja, a rákövetkező hétfő és húshagyókedd ünneplésének általában része volt a sajátos étkezés is. Ezen a napon lehetett utoljára húst fogyasztani. Ennek ott volt igazán értelme, ahol utána

nagyböjtöt tartottak. A hamvazószerdát követi napon az egynapos böjt után a böjtöt felfüggesztik, hogy a farsangi maradékot elfogyaszthassák. Ennek a napnak zabáló-, torkos-vagy tobzódócsütörtök a neve. A farsang egyik jellegzetes édessége a szalagos fánk. A kelt tésztából készült, kerekre szaggatott (pánkó, pampuska) századunkban a parasztságnál is a farsangi ünnepnapok elmaradhatatlan tartozéka, az alföldi vidékeken gyakran egyetlen jele. (Lásd:24. kép)

2.6.Nagyböjt, húsvét, pünkösd

Magyarországon a kereszténységgel együtt vezették be azt az egyetemes egyházi előírást, amely a farsang végétől húsvétig tartó időszak, a nagyböjt. Ez hamvazó szerdától húsvét vasárnapig tart. Az előírt böjti napok száma szerint nevezték a nagyböjti időszakot negyvennapos böjtnek is, ami a kezdetén hamvazó szerdától számított töredék hétből (4 nap) és hat teljes hétből (36 nap) jön ki, a vasárnapok nélkül. Nagyböjt idején tilos volt húst, állati eredetűt enni, valamint zsíros és húsos ételt is. éppen ezért ebben az időszakban nem rendeztek lakodalmat és táncos mulatságokat sem. 1920-tól megenyhültek a böjt szabályai.

A húsvéti főétkezés fogásait nem jelölte ki hagyomány, jó minőségű ünnepi ételeket főztek. A bárányasült előfordult, de távolról sem volt az egész nyelvterületen elterjedt húsvéti étel. Húsvét hétfőn a lányos házaknál hideg ételekkel kínálták a locsoló legényeket. Meleg ételt nekik aztán helyenként az 1920-as évektől kezdve tálaltak, mindig az éppen legdivatosabb húsételt. Pünkösd a paraszti étkezési rendben közönséges vasárnapként szerepelt.

2.7.Templombúcsú

A helyi búcsúk a legtöbb családnak számos vendéget hozó, népes ünnepek. Várták erre a más helységben lakó rokonokat, ismerősöket. Az alkalomnak kötött ételsorú menüje nem volt, levesből, húsételekből, süteményekből a legjobbakat, többfélét készítettek. Búcsú alkalmával a vidéki vendéglátás máig hasonló elveket követ.

3.Az étkezések helye és módja

Az étkezés rendjét az évszakok változása jelentősen meghatározta. Télen a szobában étkeztek. Nyáron az étkezés helye – az időjárástól függően – a konyhába, a ház elején lévő nyitott, szellős tornácra, a különálló nyári konyhába vagy az udvarra helyeződött. A pitvarban az asztalszék köré telepedett az egész család.). A tornác-ereszalja, gádor, illetve gang - a jó időjárás beköszöntével vált a napi étkezések leggyakoribb helyévé. Nyári melegben szerettek az udvaron, a fák árnyékában elhelyezett kis asztalnál étkezni, különösen a tanyaiak. Köznapi étkezéskor az asztalt

nem terítették le, csak ünnepekre, sőt legtöbb helyen csupán jeles ünnepeken (karácsony, húsvét) és családi ünnepeken került rá háziszőttes vagy vászon abrosz. Az 1920–30-as évek óta elterjedt a viaszosvászon teríti, de többnyire a konyhaasztalokon volt használatos.

3.1.Ülésrend

Az asztal köré csak a felnőtt férfiak ülhettek. Országszerte az asztali ülésrend, hogy a családfő (a gazda) ült a főhelyen, az ajtóval szemben. Mellette legidősebb legény fia, az oldalpadon veje vagy fiatalabb, már felnőtt fiai ültek. Általános gyakorlat szerint a fiúgyermekek csak akkor ülhettek étkezéskor az asztal mellé, amikor kinőttek az iskolapadból, illetőleg a dologban, mezei munkán hasznukat vette a család, rendszerint 12–14 évesen. Addig asztalszékről, a kemencepadkán vagy kisszéken, sámlin ülve ettek. Az étkezésnél az asszonyok nem ültek asztalhoz, hanem az asztal sarkán, a kemence szélén, vagy a küszöbön fogyasztották el az ételt. Ha megbecsült vendég érkezett, a gazda mellé ültették, és a családtagok szorultak a kevésbé „rangos” helyekre. Ez az ülésrend eléggé gyakori, de polgárosultabb vidékeken a 20. században már nem jelentett szigorú hagyományt, eltekintettek tőle, legfeljebb annyi élt tovább belőle, hogy az asztalnál minden családtagnak megvolt a megszokott helye. Polgárosuló településeken és tájakon (alföldi mezővárosok és környékük) az asszonyok a két világháború között már asztalhoz ülhettek.

3.2.Evés illeme

Az étkezés előtt a férfiak levették kalapjukat. A kenyeret csak a gazda szelhette meg, és csak simán, egyenesen. A megfeleli mennyiség levágása után helyére, a kamarás asztalra tették. Ha leesett, megcsókolták, és úgy fogyasztották el. Az ételből is mindig a gazda szedett először. Megkóstolta, és ha ízlett neki, azután kínálta. Evőeszközként kanalat és saját bicskájukat használták. A húst kanállal vették ki a tálból, aztán kézzel ették meg. A férfiak a tányér fölé hajolva, a nők a tányért kezükben tartva étkeztek. az evés végén kötelezi volt kitörölni kenyérrel a tányért. A testi reakciókat, pl. a böfögést elnézték. Ha vendég érkezett, amíg a család evett, nem illett elfogadni, ha kínálták.

3.3.Ivás illeme

A gazda munka közben nem ivott, de a segítséget illett megkínálni. Állat elléskor is illett itallal készülni. Ha az állat éjjel, pálinkával, ha nappal született, borral kínálták. Ünnepélyes alkalomkor (disznótor, lakodalom) is saját borral, illetve pálinkával kellett fogadni a vendéget, valamint fontos volt a kellő mennyiség is. Ha nem saját ital volt, vagy nem megfelelően kínálta, megszólták. A fogadó ital is mindig pálinka

volt. A gazdának bírnia kellett az italt, de ha nyilvános helyen részegedett le, szégyen volt. A család kárára erősen ivókat megszólták, a legények azonban ihattak.

4.Hiedelmek, babonák

Idetartoznak mindazok a szokások és hiedelmek, amelyek, a tűzhelyre, a konyha eszközökre az asztalra, a sütés-főzésre, főleg a kenyérsütésre, az ételekre és az étkezés rendjére vonatkoznak.

4.1.Tűz, tűzhely

A tűztisztelet ősi szokásai a paraszti kultúrában is fellelhetők voltak. Ilyenek a tűzetetés a tűzgyújtás tiltott napjai vagy az újtűz. Tűzbe dobják például az első farsangi fánkot, a kenyértészta egy kis darabkáját, ami a sütés-főzés közben az edényekből kipattan, kiesik, és így a tűzé egy-egy falat a lakomák minden fogásából, s ha a tűz nagyon morog lisztet hintenek bele, de néhol meg is itatják. Ezeknek a tűzre vonatkozó szokásoknak alkalmas része átment a tűzhelyre vagy a sütőkemencére. A tűz tiszteletének házi oltára, a tűzhely, szokásainkban a ház és a család középpontja, jelképe. Körüljárása, megérintése, a családba avatás és házhoz kötés jele. Amikor az új asszony a házba lép, anyósa kézen fogva elvezeti a tűzhely körül, de ugyanígy tesz az új cseléddel és a vett állattal is.

4.2.Konyhaeszközök

Az edények és konyhaeszközök tisztántartása, jobban mondva varázsló erejük megtartása is bizonyos jeles napok dolga. E napokon rakott tűz füstje felett kell őket megforgatni, e napok hajnalán szedett harmattal kenik be, s ugyanekkor szedett varázsfűnek főzetével mossák ki őket. Az új edényből a gazdának, vagy legalább is férfinak kell legelőször ennie, s a család legkedvesebb ételét kell benne megfőzni, vagy feltálalni.

4.3.Főzés, sütés, kenyérsütés

Sok érdekes szokás kapcsolódik a sütés-főzéshez. Legősibb ezek közül az ételáldozat; nemcsak a már említett tűzetetés formájában, hanem az első termés vagy évente a termés egy részének elajándékozása alakjában is. Gondoljunk csak az egyháznak küldött ilyen ajándékokra, bizonyos jeles napokon a koldusoknak sütött cipókra, az első gyümölcstermésnek a gyermekekkel való megetetésére, s végül a különböző kóstolókra és torokra. De mindezeken kívül bőven vannak olyan varázsló szokások, melyek az étel jóságát ízességét akarják biztosítani. Kukoricapattogtatáskor például folyton nevetni kell, hogy a szemek virágosra pattogjanak. Málésütéskor szerelmes párra kell gondolni és ezt mondogatni:

Málé,
málé
édes
légy,
mint
az
izém,
olyan
légy.”

Ilyenek a kenyérsütés szokásai is. Nézzük először a kenyérsütés tiltott napjait: a keddi, a pénteki, s főleg újhold pénteki kenyér is keletlen marad, a tisztulásos asszony kenyere nyúlóssá lesz az „asszonynapok” (Boldogasszony, Luca) kenyere, továbbá a bővedeste, nagypénteken, a vasár-és ünnepnapi mise alatt vetett kenyér kővé válik. A kovászhoz frissen hozzák a vizet, mégpedig szótlanul és háttal mennek a kúthoz, s mikor a kovász készen van bal tenyerük élével keresztet nyomnak rá. Dagasztáskor nem jó idegennek jelen lennie. Dagasztás után megütögetik a tésztát, aztán keresztet vetnek reá. Mikor hevítenek (begyújtanak a kemencébe) egy miatyánkot mondanak, majd bevetik a kenyereket, és keresztet vetnek. Sütés közben folyton sepregetik a pitvart, hogy a kenyér felhasadjon. Valahányszor benéznek a kemencébe, a sütőlapáttal keresztet vetnek előtte. A kiszedett kenyeret a földre egymás mellé rakják, aztán valamennyit lemossák, s a vizet napkeletkor öntik ki.

4.4.Tiltott, megszabott ételek

Bizonyos ételek bizonyos jeles napokon való általános, minden családtagra szóló eltiltásának oka mindig a szerencsevarázslás, illetve az egészségi állapotban és termésben bekövetkezheti bajok megakadályozása. Újévkor például nem szabad szárnyast enni, mert az elkaparja a háztól a szerencsét, húshagyókor tilos a metélt leves, mert futókás lesz a kender, s két karácsony közt nem jó szemes ételt ennünk, mert kelésesek leszünk. A különbözi gazdasági s más alkalmak tiltott ételei nem minden családtagnak tilalmasak, csak bizonyos, a következményben érdekelt személyeknek. A vetőnek például a vetés napján nem szabad pirított kenyeret ennie, mert üszögös lenne a búzája, a leánynak tilos a vakarcs, mert pártában maradna, a menyasszonynak a lakodalmi metéltleves, mert viszeres lenne a lába, az állapotos asszonynak a kettős gyümölcs, mert ikrek születnének.

A gazdasági alkalmakra, ünnepekre és lakomákra szóló evés-reguláknak is ugyanaz az okuk, mint a tilalmaknak. A hal a halászlakomák és böjti napok szokásos étele, mint például karácsony estéé a káposztás csíkleves. A marhahús lakoma étel, de

elmaradhatatlan a pünkösdi búcsún. A disznóhús is lakomaétel, de határozottan megkívántatik húshagyóra, zabáló csütörtökre és a házépítő kalákára. A malac újévi étel, mert előre túrja a szerencsét. A bárányhús húsvétkor és pünkösdkor szokásos. A tyúk lakomás, ünnepi étel, elmaradhatatlan a lakodalmon, a komatálból és húshagyókor. A káposzta disznóhússal vagy töltve lakoma és ünnepi étel elmaradhatatlan azonban keresztelőről, disznótorról, fonóvégzőről és húshagyóról. A kalács sem hiányozhat egyetlen ünnepi vagy lakomás asztalról sem.

4.5.Az asztali ülés rendje

Az étkezést sok helyen imával vagy asztali áldással kezdik s evés után a gazda a többiek nevében is köszönetet mond a gazdasszonynak, nem a fáradságáért, hisz ez házi kötelessége, hanem a jó ebédért. Még a családi étkezéseknek is megvannak bizonyos illemszerű szokásszabályai. A kenyér aljára például első megszegésekor a késsel keresztet húznak, vágáskor a kés hegyét nem szabad a kenyérbe szúrni, nem szabad a kenyeret domború felére fektetni, mert veszekedés lesz a háznál. Tilos a kenyeret késsel aprítani a tejbe, mert véres lesz a tehén teje. Evés közben nem szabad az ujjainkkal dobolni, a kést, a kanalat a tányéron pengetni, mert ezzel a szegénységet hívjuk a házhoz. Tilos a dúdolás, fütyülés, mert bolond lesz az illető házastársa. A leány nem ehet a tűzhelyről, mert gugája nő, sem hosszúnyelő kanállal, mert hosszú nyelvű anyósa lesz. Felálláskor és kimenéskor a széket vissza kell tolni a helyére, s ha ezt elmulasztják, rögtöni rendreutasítással jár.

V. A konyha napjainkban

A magyar konyha is, mint minden más az élet területén az idő múlásával változott, modernizálódott. Ezen változásokat több tényező határozta meg. A konyha minden területén éreztette hatását a különbözi országokból, népektől átvett új ismeretek, a technikai vívmányok, a foglalkoztatottság mindkét szülő esetében, továbbá az is, hogy a minden napokban egyre kevesebb idő jut az ételek elkészítésére és az étkezésekre. Az információk egyre szélesebb körű áramlásával a konyha területén is új ismeretanyagokkal gazdagodtunk. Megismerhettünk egyre több más országbeli ételt, nyersanyagokat, alapanyagokat és különbözi fűszereket. E tényezők is nagymértékben befolyásolták a magyar konyha mai arculatát.

Napjaink konyhájában használt eszközöket nem csak szükségszerűség változtatta meg, hanem a technikai újítások, melyek figyelembe veszik a kényelmet, a biztonságot és az újabbnál újabb alapanyagok felhasználását. (Lásd:25.kép) A nagy gondoskodást igénylő tűzhelyeket felváltotta a gáz-, villanytűzhely, a konyhai grill- és mikrohullámú sütő. A kézi eszközök helyett, melyek emberi erőt vettek igénybe,

megjelentek a különböző árammal hajtott háztartási és robotgépek. (Lásd:26.kép) Ezek anyagaiban már fellelhető a műanyag, a szénszállal erősített anyagok, a gumi, a szilikon és egyéb más anyagok, melyek a korai időkben az emberek számára ismeretlen volt. Az űr-technológiából átvett teflonbevonat jelen van szinte minden háztartásban használt egy-egy edényen. A gyártók, az eszközök előállításánál többek között a hatékony használhatóságra és az energiatakarékosságra is törekednek. Nagyhírű cégek versengenek a népszerűségért a vásárlók körében. Az eszközöknél már nem csak a funkció a fontos, hanem nagy hangsúlyt fektetnek az esztétikára és a divatra is. Vannak olyan eszközök, melyek átalakultak, de vannak olyanok is, amik felhasználhatóságukat tekintve szükségtelenné váltak. A valamikori kenyérsütés eszközei, mint a dagasztó teknő, szakajtó, sütőlapát már teljesen eltűnt a konyhai eszközök tárházából, mert a mai ember már nem süt kemencében kenyeret, helyette megjelent a házi kenyérsütő gép.

Erre a sorsra jutott a tejfeldolgozás szinte összes eszköze, mivel, már csak elvétve, faluhelyen egy-egy háznál tartanak fejős tehenet. Köcsögök helyett a tejet műanyagzacskóban, papírdobozokban, hűtőszekrényben elhelyezve tárolják az emberek. A házi tejfeldolgozást felváltotta az ipari jelleg, melyek kiterjedt értékesítő hellyel rendelkeznek, ahol a tejtermékek sokasága fellelhető és megvásárolható, így mindenki számára kényelmesen hozzáférheti bármilyen tejből készült termék.
A vágóállat tenyésztés és a húsfeldolgozás is egyre ritkább, még a vidéken élő embereknél is, ezért az egykor ehhez használatos szerszámok, edények (üstök, üstházak zsírkavarók, hurkatöltő) már nem fontos kellékei a napjaink konyhájának. A régebben elterjedt vaslábasokkal egy időben
nem találkozhattunk a konyhában, de e tárgy kezd újra divatba jönni, a tökéletes hő elosztása miatt. Ismét egyre több evőeszközt látnak el fanyéllel, továbbá cserépből készült sütő és főző edények kapnak szerepet az ételek elkészítésénél. A gőz nyomása alatt készülő étel főzési ideje jóval rövidebb, mint a hagyományos edényekben történi művelet, ezért majdnem minden konyhában fellelheti a kukta. A tésztakészítés hosszadalmas és aprólékos munkáját megkönnyíti a tésztavágó gép. A tészta sokféle formában megtalálható a boltok polcain, ezért egyre kevesebben használják a gyúrótáblát, a nyújtófát. A lekvár főzés kellékeit, az üstöt, a kavarókanalat (lapockát) szintén nélkülözhetővé tette az, hogy ma már nem csak a Magyarországon elterjedt lekvárfajtákat, hanem más, hazánkban nem honos gyümölcs ízeket is lehet kapni a boltokban.

Étkezési szokásaink azonban nagymértékben megváltoztak. Nagymennyiségben hozzá férhetőkké váltak az olcsó, előre elkészített vagy félkész ételek, melyek lerövidíthetik az étel elkészítésére, és az étkezésre szánt időt. Itt nagy szerepet játszik a szinte minden konyhában elterjedt mikrohullámú süti, amely praktikus, de nem biztos, hogy a legegészségesebb dolog. Az a tény, hogy a családokban igyekszik

mindkét szülő munkahellyel rendelkezni, valamint, hogy az iskolába járó gyerekeknek módjukban áll a menzák szolgáltatásait igénybe venni, szinte teljes mértékben kizárta családok életéből az együtt étkezés eseteit. Egyre elterjedtebbek a gyorséttermek, ahol szinte a legegészségtelenebb táplálékot veszi magához az ember, amik teljesen eltérőek a magyarságra jellemzi étkezési kultúrától. Az, hogy az év minden szakában megvásárolható olyan termék, ami eddig csak bizonyos időszakhoz volt köthető, például: paradicsom, paprika, saláta, különböző zöldség és gyümölcsfélék, felveti a kérdést, mennyire tartalmaznak természetes aromákat, összetevőket. Az a rendszeresség, ami nagyapáink étkezési szokásaira volt jellemző, szinte teljesen eltűnt a mai emberek életéből. A családi étkezések már csak ünnepekre vagy hétvégi összejövetelekre zsugorodott. Az étkezésünk idejét az aktuális napi tevékenységünk határozza meg. Sok ember étrendjében nem szerepel a reggeli, viszont jelen van a késő esti bőséges vacsora. Eltűntek étrendünkből a régi, egészséges nyersanyagok, valamint a mozgás szegény életmód együttesen eredményezi a tömeges elhízást és az ebből adódó többi betegséget. Az étkezési szokásainkból eltűntek a rituálék és azok a dolgok, amik észrevehetetlenül szerepet játszottak az ételek elfogyasztásánál. Az, hogy a családfő szegte meg a kenyeret és a kenyér megszegése előtt keresztet rajzolt rá, akkoriban természetes volt, de ma már az előre szeletelt kenyér szétosztásánál erre már nem kerülhet sor. Az ülésrendre ma már nem fordítunk olyan figyelmet, mint ahogy azt régen tették. Mindenki maga választhatja meg a helyét az asztalnál. A nők és a kis gyermekek is helyet kaptak az asztalnál. Ma már elképzelhetetlen, hogy a feleség külön ülve étkezzen a családtól. Érvényét vesztette, a közmondás, miszerint „Magyar ember evés közben nem beszél!”. Sokszor igen is kedélyes beszélgetés folyik az étkezés ideje alatt. A főzés és a mosogatás sem kizárólag női munka. A mai férjek többsége besegít ebbe.
A konyhai kultúránkban egyre szívesebben nyúlunk vissza a múltba, ami nem feltétlenül a szükségszerűség következménye, inkább tesszük ezt nosztalgiából vagy régi dolgok megismerése utáni kíváncsiságból. Itt-ott megépítenek egy udvari kemencét, mely baráti összejöveteleknél jó szolgálatot tesz a nagyobb mennyiségű ételek elkészítésére. Ezek az ételek íz világban is különböznek a konyhában főzöttektől, a tűz, a füst közvetlensége miatt. Újra divatba jönnek a különböző mozsarak, melyekben más jelleget ölt a friss őrlemény. A nyári konyhák, ahol eddig is elterjedtek, ott a mai napig fellelhetők és funkcionálnak, mert a praktikussága vitathatatlan. Az emberek rájöttek, hogy a szemet gyönyörködtető, génmanipulált és vegyszerekkel fertőzött termékeknél egészségesebb a kevésbé dekoratív, de tápanyagokban és zamatában sokkal gazdagabb biotermékek.

Az elmúlt nyolcvan év hatalmas változásokat hozott a magyar konyha világába. A különböző behatások következtében nagymértékben gazdagodott a gasztronómia.

Eltávolodtunk a régi természetes alapanyagoktól, egyszerű ízektől, helyette megsokasodott az általunk elfogyasztott táplálékok fajtája, és megszínesedett azok íz világa. A máléra, a görhére már csak az idősebbek emlékeznek, viszont élvezhetjük az eddig nélkülözött tengerek gyümölcseinek ízeit. Sokkal összetettebben és változatosabban fűszerezünk, de nem feledkeztünk meg, és előszeretettel vesszük étrendünkbe a magyar konyha jellegzetes ételeit. Az, aki odafigyel, és gondosan válogatja össze az ételeihez szükséges alapanyagokat, az csak nyer az idő múlásával, hiszen sokkal szélesebb a beszerezhető alapanyagok palettája. Veszíteni a hagyományaink és szokásaink terén veszítettünk, de a magyar konyhára jellemző íz világ nagyon is sok helyen fennmaradt.

VI. A téma általános iskolai felhasználása

A tanulók ismerjék meg nemzeti kultúránkat, kulturális örökségeink jellemző sajátosságait, a múlt nagy értékeit. Sajátítsák el azokat az ismereteket, amelyek a szülőföld, a lakóhely, az otthon megismeréséhez, megbecsüléséhez vezetnek. Jussanak el az ezekkel való azonosuláshoz. Rendelkezzenek a városi és falusi élet hagyományaival, különbségeivel, jellegzetességeivel. A hon-és népismeret segítse elő a társadalmi és természettel való harmonikus kapcsolatot. Mélyítse el a nemzeti önismeretet, a hazaszeretetet. A helyi tanterv készítésénél a hon-és népismeret modulból készült A és B változatot kell figyelembe venni, amely önálló cél-és feladat rendszerrel rendelkezik. Én az A változatot vizsgáltam.
Hon-és népismeret egyik rendező elve a hagyományismeret. E modul témaköreiben részletezett példák általában a IX. század végén és a XX. század első felében élt gazdálkodó parasztcsalád életéből valók. Ezt tudjuk szemléltetni a szakirodalom alapján és a szabadtéri múzeumok és a tájházak berendezései is többségükben ezt a kort mutatják.

Tanításának célja, a hagyományos paraszti kultúra és értékrend megismertetése. a természetet tiszteli és azt kihasználni nem akaró paraszti életmód értékeinek a bemutatása. Hagyományaink alaposabb ismeretén keresztül a hazaszeretet erősítése, olyan identitástudat kialakítása, amely megtanítja nemzeti örökségünk megbecsülését, szeretni és tisztelni való tudását. Ösztönöz és felkészít a magyar kultúra egyre tágabb és mélyebb megismerésére. Általános kép kialakítása a hagyományos paraszti kultúra szokásairól. A paraszti erkölcs, a hagyományos családi formák, a természet ismeretéhez alkalmazkodó munkarend megismertetésén keresztül olyan stabil háttér nyújtása, mely segít eligazodni napjaink rohanó világában, ebben az őrült fogyasztói társadalomban.

A gyerekben tudatosuljon, hogy másképpen éltek az emberek az egyes történelmi korokban és földrajzi tájakon. A ház külseje, a konyha berendezése, a használati

tárgyak, gazdasági épületek száma alapján tudja megkülönböztetni a szegény és tehetősebb rétegeket.

A kisgyermek képzelete nyitottabb, gondolkodása rugalmasabb, mint nekünk felnőtteknek. Ők még nem kategorizálják a történéseket, nem csoportosítanak. Képzeletüket, érzelmeiket nem szorítják korlátok közé, hanem azok szabadon szárnyalnak, éppen ezért fontos, hogy korunk gyermeke megismerje a régi népi kultúrát, mert megfeleli eszközökkel bemutatva tökéletes képet kaphat egy paraszti konyháról, annak berendezéséről, a szokásokról. A magáévá tudja tenni ezeket az ismereteket, nyitott lesz rá, mert hatalmas képzeli ereje, s a gyermekekben lakozó kíváncsiság képessé teszi erre. A hon-és népismeret oktatást a NAT előnyben részesíti, ezen belül a paraszti élet bemutatását, a népszokások felelevenítését.

Tanulmányi kirándulás keretében mutatnám be a paraszti konyhát, és eszközeit a gyermekeknek. Annál is inkább mert a hagyományos épületek, építmények, tárgyak és eszközök a mai ember számára már nem adottak a mindennapi megfigyelés során, csak speciális környezetben találkozhatunk velük.

A konyhába lépve megvizsgálnánk a tűzhely típusait. Felfedeztetném mi a különbség a szabad és nyílt tűzhely között, valamint, hogy milyen szerepet töltött be a sut, és az egyik gyermek be is feküdhetne, hiszen ott aludtak is. Az udvaron megfigyelnénk a kutat, és mivel a mezőtárkányi tájház udvarán fennmaradt még a gémeskút is, a kisgyermekek az én segítségemmel felhúzhatnának egy vödör vizet is. A konyhai eszközöket ki is próbálnánk. A mozsárban megtörnénk a diót vagy kipróbáltatnám a vajköpülőt. Egy másik kirándulás alkalmával, természetesen egy idős, szakavatott asszony segítségével kenyeret sütnénk a kemencében, csakis a régi, a gyermekek számára ismeretlen eszközökkel. Elmesélném, hogy régen hogyan zajlott egy étkezés. Hogyan ettek, ittak? Mi történt, ha vendég érkezett? Hogyan ültek az asztalnál? Végül elérkezünk kamrához. Mire szolgált a kamra, mit tárolhattak itt.

A kirándulást egy befejező óra követné, ahol megbeszélnénk, hogy mik azok a dolgok, amelyek ma végérvényesen megváltoztak a paraszti világból. Összehasonlítanánk, hogyan éltek régen és ma. Mik azok a dolgok, amelyeket még megőriztünk, és melyek azok, amelyek teljesen eltűntek az életünkből.

A célom, hogy a gyerekek e nagyszerű és napjainkig megmaradt építményeken, eszközökön és használati tárgyakon keresztül megismerjék, képet kapjanak a régi magyar emberek életéről, szokásairól, kultúrájáról.

Ismereteik bővítése, hagyományaink megőrzése, mert a múlt hagyományát a jelen emberének kell tovább adni majd egy újabb generáció számára, fennmaradása ugyanis csak így lehetséges. tanítói feladatomnak és kötelességemnek érzem a hagyományok tovább adását, s megismertetését a jelen kisiskolás gyermekeivel.

Befejezés

A kérdésemre, mely dolgozatom megkezdése előtt megfogalmazódott bennem, választ kaptam. A munkám során rájöttem, hogy ez a téma olyan gazdag, színes és sokrétű, hogy még számtalan kérdés vetődhet fel a feldolgozás során. Természetes, hogy egy dolgozatban a teljesség igényével ezt feldolgozni nem lehet. Az ismereteim gyarapítása során kirajzolódott előttem, hogy a régi emberek és azok közül is a háziasszonyok milyen sok és hozzáértő munkát végeztek annak érdekében, hogy a család minden egyes tagja az igényeiknek megfelelően elegendő mennyiségű és minőségű táplálékhoz jusson. Sokszor úgy tűnt, hogy a nőknek más feladatra szinte nem is juthatott idő, pedig a konyhai feladatok mellett ki kellett vennie a részét a mezőgazdasági munkákból, és nem ritkán a hat-hét gyermek nevelése is teljes mértékben rá hárult. Ezért érthető, hogy az ételeiket megpróbálták a legegyszerűbb módon elkészíteni. Ámulatba ejtő az, hogy nagyanyáink, a rendelkezésükre álló nyersanyagokból milyen változatosan tudtak főzni. Az is világossá vált számomra, hogy sokszor egyhangú volt az étkezés, mivel a család csak azt ette amit megtermelt vagy előállított. Nem volt lehetőség a boltok mai bőséges választékát igénybe venni.

A modernizációval elhomályosulnak, feledésbe merülnek azon értékeink, amelyek még nem is olyan régen a magyar konyha jellemzői voltak. Helyette a fogyasztói társadalomban kialakult szokások vették át a szerepet.

E dolgozat megírása által én is nagyon sok új ismerettel gazdagodtam a múltról, látókörömet, érdeklődésemet bővítettem, és még erősebb lett bennem a gondolat, hogy a hagyományőrzés nagyon fontos, mert megmaradt értékeinkre büszkék lehetünk, vigyázni kell rá, és meg kell ismertetni a jövő nemzedékével. A kisgyermek még mindenre fogékony, minden érdekli, oltsuk tehát szomját a nemzeti hagyományaink feltárásával, megismertetésével.

Felhasznált irodalom

Dr. Tóth László: Mezőtárkány, 2005.
Tusor András- Sahin-Tóth Gyula: Gasztronómia – Étel-és italismeret, Kereskedelmi és Idegenforgalmi kiadó (1999.)

Györffy István: Magyar falu magyar ház, Akadémiai Kiadó 1987.

Paládi-Kovács Attila: Magyar néprajz: Nyolc kötetben, Akadémiai Kiadó, Budapest (1988)

Györffy István-Viski Károly: A magyarság néprajza 1. 2. 4. kötet Királyi Magyar Egyetemi Nyomda. Budapest (1991-1992.)

Tarján Gábor: Mindennapi hagyomány, Mezőgazdasági Kiadó, Dabas (1984)

Végh Antal: Kenyér és vászon, Magvető könyvkiadó, Szombathely (1986.)

Dömötör Tekla: Magyar népszokások, Corvina Kiadó, Budapest (1983.)

Ecsedi István: A debreceni és tiszántúli magyar ember táplálkozása, Déri Múzeum Debrecen (1935.)

Nemzeti Alaptanterv 1995.

Felhasznált internetes oldalak: www.om.hu

www.mezotarkany.hu
Adatközlők:

Novák Lászlóné 1945. Római katolikus
Novák László 1943. Római katolikus
Mellékletet fényképezte: Brauner Fruzsina

1. kép: Konyha

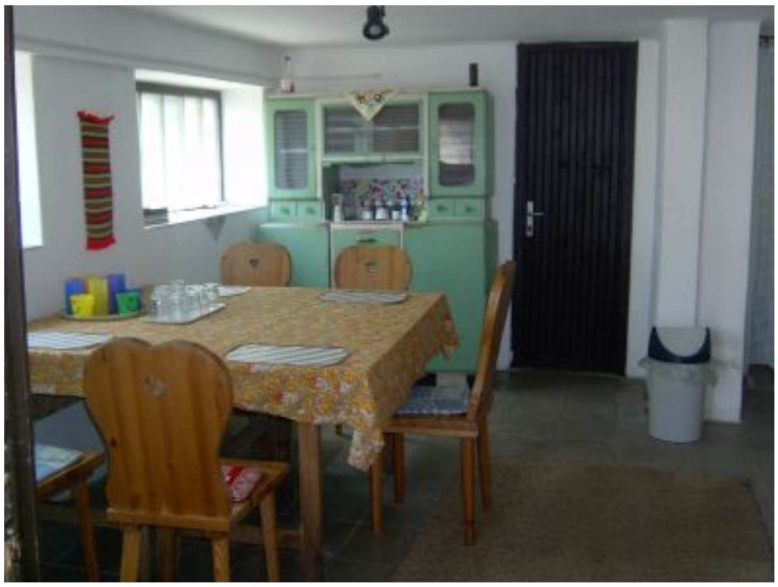

2. kép: Nyári konyha

1. kép: Kamra

2. kép: Pince

3. kép: Verem

4. kép: Kút

5. kép: Búbos kemence

6. kép: Sparhelt

7. kép: Szakajtó

8. kép: Sütőlapát

9. kép: Vászonnal betakart kosár

10. kép: Fedeles kenyérkosár

11. kép: Köcsögfa

12. kép: Köpülő

13. kép: Mozsár

14. kép: Perzselő

15. kép: Hurkatöltő

16. kép: Szűrőkanál

17. kép: Vasfazék

18. kép: Porcelánból készült tál, tányér

19. kép: Nyújtófa

20. kép: Vizes korsó

21. kép: Mosdótál

22. kép: Farsangi fánk

23. kép: Modern konyha

24. kép: Modern konyhai gépek

KRONOLÓGIA

Kr.e. 1900-1100	bronzkori leletek (Füzesabony vasútállomás)
Kr.e. IV. század	kelták
I. század	jazigok (orosz sztyeppék)
II-IV. század	szarmaták (Csörsz- árok)
V. század	germánok
433-453.	hunok, Attila
568-600..	avarok
896.	Honfoglalás, Árpád vezér
1261. szeptember 9.	Altarkan, IV. Béla, első írásos emlék
1353.	Mezőtárkány név első megjelenítése
1423.	Zsigmond király vásártartást ad Lőrinc napra
1552-1659.	török pusztítás, elnéptelenedik a falu
1703-1713.	Rákóczi szabadságharc, Guldenfinger
1720.	a régi Szent István templom
XVIII. század első évtizedei	barokk szürke magtár
1731.	fa oltár
1773.	a jelenlegi barokk templom
1793.	feszület az iskola mellett
1803.	megyei tiszti kvartély, plébánia
1813.	Nepomuki Szent János Laskó- és Eger-patak
1849. március	Egerfarmosi csata
1891.	vasútállomás Füzesabony-Debrecen
1889.	iskola, Önkéntes Tűzoltó Egyes
1904.	Samassa vörös magtár
1848-1948.	legeltetési társulat
1872-1941.01.11.	Juhász Imréné Gyurkó Erzsébet „Örzsi néni”

1912. artézi kút fúrása a Kossuth Lajos úton
1913. Népház, Községháza
1914-1918. I. világháború
1920. június 4. Trianoni békeszerződés
1923. Hősi emlékmű, templomkert
1920-as évek malom, villamosítás, Maizik és Mayer-telep
1935. Kálvária-kert Szalmás János, Sumi Margit
1937. Hitelszövetkezet tisztikara1939-1945. 1939-1945. II. világháború
1940. óvoda
1949. mezőgazdasági termelőszövetkezet
1970-1980-90-es évek víz,-telefon,,-gáz-hálózat, iskola, községháza, orvosi rendelő, idősek klubja
1975. Petőfi Sándor Általános Művelődési Központ
2002-2003. községháza, ravatalozó felújítása, harang

2004. 2010. 2016. Tárkány községek találkozója
2005. iskola emeleti ráépítése, szemétszállítás
2006. 2014. első és második könyv Mezőtárkányról
2010. művelődési ház felújítása, horgásztó
2013. Sport Egyesület újjáalakítása
2013. Mesevár óvoda
2014. dísztér, sportpálya, öltöző, Gézengúz játszótér
2015-2016. megyei labdarúgó bajnokság IV. o. 30 év után, 2017-ben bronz, 2018-ban arany érem

2016. július 24. Tárkányok találkozója, Kálvária előtti harangláb felszentelése Szemenyei Péter plébános által, előtte Koncz Gábor Kossuth-díjas színművész elszavalta Wass Albert: Üzenet haza című versét
Dr. Ternyák Csaba az Egri Egyházmegye Érseke által celebrált szentmise,
fellépett Mészáros Elek János énekes

Ady Endre: A föl-földobott kő

Föl-földobott kő, földre hullva,
Kicsi országom, újra meg újra
Hazajön a fiad.

Messze országokat látogat sorba,
Szédül, elbusong s lehull a porba,
Amelyből vétetett.

Mindig elvágyik s nem menekülhet.
Magyar vágyakkal, melyek elülnek
S fölhorgadnak megint.

Tied vagyok én nagy haragomban,
Nagy hűtlenségben, szerelmes gondban
Szomorúan magyar.

Föl-földobott kő, bús akaratlan,
Kicsi országom, példás alakban
Te orcádra ütök.

És, jaj, hiába, mindenha szándék,
Százszor földobnál, én visszaszállnék,
Százszor is, végül is…

Nepomuki Szent János szobrot 1813-ban Babják János állíttatta az Eger-patak hídjánál, a Mezőszemerei és a Szihalmi útelágazásnál régóta várja a felújítását, a Laskó-patak hídja mellett úgyszintén

A 33-as főúthoz vezető bekötő út melletti takaros kis kápolnát a Bölkény család építtette

ÁLLÍTATTA
MEZŐTÁRKÁNY
KÖZSÉG
ÖNKORMÁNYZATA
FARAGTA KOVÁCS TIBOR
AZ ŐSZLOP
KISS LÁSZLÓ FELAJÁNLÁSA

A falu bejáratainál és a végein elkészített község címeres fogadó és búcsúzó táblák, az eligazodást segítő utca és helyszín felíratok, a 750. évi emlékoszlop, a tájház, a harangláb faragásai és a horgásztó Koncz Gábor stégje, mind- mind Kovács Tibor (nemcsak) fafaragó művész tehetségét dicséri. (1959-2018.)

Tóthné Szabó Anita Polgármester köszönti a Tárkányok találkozója résztvevőit 2010-ben: Felsőtárkány, Kis-tárkány, Nagy-tárkány (Szlovákia), Köröstárkány (Románia), Tárkány (Komárom-Esztergom megye)
Díszvendégek: Tállai András, a Belügyminisztérium államtitkára, Herman István országgyűlési képviselő

2016. júliusban a Tárkányok Találkozóján a felvonulás élén a szolnoki huszárok az Ady Endre utcai tájház előtt

Mezőtárkány Sport Egyesületében labdarúgó és karate szakosztály működik

Ki gondolta a 2015. évi bajnokság indulásakor, hogy a következő bajnokságban bronz, 2018-ban pedig aranyérmes lesz a csapat?

Tóthné Szabó Anita kezdőrúgása szabályos volt Mencsik László játékvezető sípjelére.

Az örökifjú futballista, Németh Géza a Mezőtárkány Sport Egyesület elnöke több, mint fél évszázados tevékenységét az MLSZ Heves Megyei Elnöksége 2017-ben „Heves megye labdarúgásáért” kitüntető díjjal ismerte el.

A 2016-2017. évi Heves megye III. osztályban bronzérmet nyert csapat:

Elöl: Mészáros László kapus, Puzsoma Károly, Hegedűs Róbert, Bécsi Balázs, Cseh Gábor, Tóth Gábor, Kémeri Levente

középen: Ajtai Sándor edző, Tóthné Szabó Anita polgármester és Németh Géza a Mezőtárkány SE elnöke

Állnak: Gecse Ferenc, Malacsik Ervin, Csajbók Tamás, Csercsa Gábor, László Levente, Lakatos Imre csapatkapitány, Fehér Richárd, Hegedűs Norbert

Blaskó János: Egri hangulat

ARANY JÁNOS (1817-1882.): EPILOGUS

Az életet már megjártam.
Többnyire csak gyalog jártam,
  Gyalog bizon'…
Legfölebb ha omnibuszon.

Láttam sok kevély fogatot,
Fényes tengelyt, cifra bakot:
  S egy a lelkem!
Soha meg se' irigyeltem.

Nem törődtem bennülővel,
Hetyke úrral, cifra nővel:
  Hogy’ áll orra
Az út szélin baktatóra.

Ha egy úri ló-csiszárral
Találkoztam s bevert sárral:
  Nem pöröltem, -
Félre álltam, letöröltem.

Hiszen az útfélen itt-ott
Egy kis virág nekem nyitott:
  Azt leszedve,
Megvolt szívem minden kedve.

Az életet én megjártam:
Nem azt adott, amit vártam:
  Néha többet,
Kérve, kellve kevesebbet.

Ada címet, bár nem kértem,
S több a hírnév, mint az érdem:
  Nagyra vágyva,
Bételt volna szívem vágya.

Kik hiúnak és kevélynek –
Tudom, boldognak is vélnek:
  S boldogságot
Irígy nélkül még ki látott?

Bárha engem titkos métely
Fölemészt az örök kétely,
  S pályám bére
Égető, mint Nessus vére.

Mily temérdek munka várt még,
Mily kevés, amit beválték
   Félbe’-szerbe.
S hány reményem hagyott cserbe’!

Az életet már megjártam:
Mit szivembe vágyva zártam,
  Azt nem hozta,
Attól makacsul megfoszta.

Egy kis független nyugalmat,
Melyben a dal megfoganhat,
  Kértem kérve:
S ő halasztá évrül-évre.

Csöndes fészket zöld lomb árnyán,
Hova múzsám' el elvárnám,
  Mely sajátom:
Benne én és kis családom.

Munkás, vidám öregséget,
Hol, mit kezdtem, abban véget…
  Ennyi volt csak;
S hogy megint ültessek, oltsak.

Most, ha adná is már késő:
Egy nyugalom vár, a végső:
  Mert hogy' szálljon
Bár kalitja már kinyitva,
Rab madár is, szegett szárnyon?

(1877. július 6.)

MEZŐTÁRKÁNY
Füzesabony
Tiszafüred
KOSSUTH L.
Térkép
HISZI
33. sz. főút